

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΓΕΝΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΙΗΣΗ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ»

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΣΤΑΜΑΤΗ του Δημητρίου

Αριθμός Μητρώου 0912Μ005

Επιβλέποντες

Αγάπιος Παπανεοφύτου

Γεώργιος Τζωρτζής

Δημήτριος Ζιούβας

Νοέμβριος 2014

Στη Πήνα μας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η παρούσα εργασία ασχολείται με την εξέταση του εγκλήματος της σύστασης και συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση και μελετάει αυτό περαιτέρω υπό το πρίσμα της διάκρισής του από άλλες συγγενείς έννοιες, όπως τη συμμορία, την τρομοκρατία, τα οικονομικά εγκλήματα και το «κατ' επάγγελμα» έγκλημα, λόγω της ομοιότητας ορισμένων χαρακτηριστικών τους. Νομοθετικά το ζήτημα της πάταξης του οργανωμένου εγκλήματος και η τιμώρηση των μελών του αντιμετωπίστηκε διεθνώς αλλά και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Σε ενωσιακό επίπεδο προσδιορίστηκαν τα χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος που οφείλουν οι εθνικές αρχές να λαμβάνουν υπ' όψη, ώστε να εξετάσουν μία παράνομη δράση ως μορφή οργανωμένου εγκλήματος. Αυτό συνέβη με τη μορφή υιοθέτησης του εγγράφου 6204/1997 ENFOPOL 35 REV 2 του Συμβουλίου της Ε.Ε. Από την άλλη πλευρά διεθνώς έχουμε τη Σύμβαση του Πατέρμο του 2000, την οποία υιοθέτησε και η ελληνική νομοθεσία, παρόλο που η Ελλάδα δε συμμετείχε στην υπογραφή της Σύμβασης. Το κείμενο της διεθνούς σύμβασης αποτυπώθηκε στον εθνικό νόμο 2928/2001 ο οποίος τροποποίησε το αρ. 187 του Ποινικού Κώδικα. Έτσι σήμερα στην ελληνική νομοθεσία οι διατάξεις που ισχύουν για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος είναι εκείνες του Ποινικού Κώδικα, στο αρ. 187, ενώ σε δικονομικό επίπεδο, είναι τα αρ. 7 και 9 του ν. 2928/2001 και το αρ. 200^A του ΚΠοινΔ. Το δεύτερο κεφάλαιο του παρόντος πονήματος ασχολείται με την κατ' ιδίαν εξέταση ορισμένων εγκλημάτων που τελούνται σε οργανωμένη μορφή. Ειδικότερα εξετάζονται τα εγκλήματα κατά του περιβάλλοντος, το έγκλημα της σωματεμπορίας, το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, γνωστό και ως «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» και τέλος, το έγκλημα που συνυφαίνεται με το εμπόριο εξαρτησιογόνων ουσιών και ιδίως των ναρκωτικών.

ABSTRACT

This essay deals with the study of the crime of setting up and participating in a criminal organization and studying it further in the light of the distinction from other related concepts, such as the gang, terrorism, financial crimes and "professional" crime, because of the similarity of some of their characteristics. In law, the issue of the combat organized crime and the punishment of its members was viewed internationally and at European level. At EU level the characteristics of organized crime were described in detail in order to be taken into consideration by the national authorities, when they examine an illegal action as a form of organized crime. This happened in the form of adoption of the document 6204/1997 ENFOPOL 35 REV 2 of the EU Council. As far as the international law is concerned, we have the Palermo Convention of 2000, which was adopted by the Greek legislation, although Greece did not participate in the signing of the Convention. The text of the International Convention reflected in national law 2928/2001 which amended the no. 187 of the Criminal Code. So today in the Greek legislation the provisions in force to combat organized crime are those of the Penal Code, Art. 187, while procedural level, are Nos. 7 and 9 of n. 2928/2001 and no. 200A of Code of Criminal Procedure. The second section of this essay deals with the individual examination of certain crimes committed in an organized form. Specifically examines the environmental crime, the crime of trafficking, the crime of money laundering, also known as "money laundering" and finally the crime interwoven with the trade of addictive substances and in particular drugs.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή.....	7
Κεφάλαιο 1^ο	
Οριοθέτηση της έννοιας «οργανωμένο έγκλημα».....	8
1) Οι θεωρίες για το οργανωμένο έγκλημα.....	8
a. Η μαρξιστική προσέγγιση.....	8
b. Η λειτουργική προσέγγιση.....	9
c. Η θεωρία της «κατονομασίας»	9
d. Οι δομικές αδυναμίες της κοινωνίας	9
2) Προσπάθεια διατύπωσης ενός αποδεκτού ορισμού του Οργανωμένου	
Εγκλήματος.....	10
3) Η νομοθετική αντιμετώπιση του Οργανωμένου Εγκλήματος.....	14
a. Ελλάδα.....	14
b. Διεθνώς.....	17
c. Ευρωπαϊκή Ένωση.....	17
d. Η Πολιτική Διακήρυξη της Νάπολης.....	18
e. Διεθνείς Οργανισμοί.....	19
4) Οργανωμένο έγκλημα και συγγενείς προς τούτο έννοιες.....	20
4.1.Οργανωμένο έγκλημα και εγκληματική συμμορία.....	20
4.2.Οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία.....	21
4.3.Οργανωμένο έγκλημα και οικονομικά εγκλήματα.....	24
4.4.Οργανωμένο έγκλημα και «κατ' επάγγελμα τέλεση».....	25
5) Η τυποποίηση του εγκλήματος στο αρ. 187 του Ποινικού Κώδικα.....	26
5.1. Αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος.....	29
5.2. Ζητήματα απόπειρας, συμμετοχής και συρροής.....	31
6) Η προβληματική της (μη) ποινικής ευθύνης των νομικών προσώπων.....	32
6.1. Η διεθνής πραγματικότητα.....	32
6.2. Η ελληνική νομοθεσία.....	34
6.3. Η λύση της «εγγυητικής θέσης».....	35
6.4. Οι διοικητικές κυρώσεις του αρ. 8 του Ν. 2928/2001	37

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ον

Η εξέταση των σύγχρονων μορφών των εγκληματικών οργανώσεων με παραδείγματα σε επιμέρους αδικήματα.....41

1. Νόμος 1650/1986 «Ποινική Προστασία του Περιβάλλοντος», όπως τροποποιήθηκε από τον Ν. 4042/2012.....42
2. Αρ. 351 ΠΚ – Το έγκλημα της σωματεμπορίας.....44
3. Νόμος 3691/2008 για την «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες».....48
4. Νόμος 4139/2013 «Περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις».....51

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^{ον}

Τα ειδικά δικαιώματα ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου για τους δράστες του αρ. 187 ΠΚ.....56

- 1. Ειδικά μέτρα προστασίας ουσιαστικού δικαίου.....56**
  - 1.1 Τα «μέτρα επιείκειας» του αρ. 187 Β ΠΚ.....61
  - 1.2 Η προστασία των μαρτύρων.....63
  - 1.3 Η προστασία άλλων προσώπων.....63
- 2. Ειδικά δικονομικά ζητήματα που αφορούν εισάγουν εξαίρεση.....62**
  - 2.1 Ο αποκλεισμός των ενόρκων.....62
  - 2.2 Η σύντμηση της ποινικής διαδικασίας.....63
  - 2.3 Ειδικές ανακριτικές πράξεις.....63
    - 2.3.1 Η εξέταση DNA του άρθρου 200^Α ΚΠοινΔ.....64
    - 2.3.2 Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων. Το άρθρο 253^Α ΚΠοινΔ.....64
      - 2.3.2.α Η έννοια των «σοβαρών ενδείξεων».....65
      - 2.3.2.β Οι κατ' ιδίαν ανακριτικές μέθοδοι.....66

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ.....70

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....73

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ.....75

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το οργανωμένο έγκλημα, ως φαινόμενο κοινωνιολογικό και ως αντικείμενο έρευνας και μελέτης παρουσιάζει τεράστιες δυσκολίες όσο και ενδιαφέρον. Μάλιστα τα δύο αυτά χαρακτηριστικά είναι ανάλογα, καθότι όσο περισσότερο διαπιστώνεται η δυσκολία ανεύρεσης ενός γνήσιου, καθολικού και αντικειμενικώς αποδεκτού ορισμού του όρου «Οργανωμένο Έγκλημα», άλλο τόσο παραμένει αδάμαστο το ενδιαφέρον των Κοινωνιολόγων, των Ποινικολόγων και των Εγκληματολόγων να αναζητήσουν τους τρόπους ανάπτυξης των οργανώσεων μέσα στην ανθρώπινη κοινωνία αλλά ταυτόχρονα και εκτός των ορίων της νομιμότητας, καθώς και τις δυνατότητες αποτελεσματικής αντιμετώπισης της δράσης τους. Για το οργανωμένο έγκλημα έχουν αναπτυχθεί εδώ και χρόνια πολλές θεωρίες για την εξεύρεση του ορισμού της, για την ταυτότητα των δραστών, για την κατηγοριοποίηση των πράξεων στις οποίες προβαίνουν τα μέλη κλπ. Κάθε μία από αυτές τις θεωρίες καταπιάνονται με διάφορα κομμάτια που συναπαρτίζουν τη συνολική έννοια «οργανωμένο έγκλημα», δίνοντας έμφαση τότε στα έννομα αγαθά που προσβάλλονται, τότε στον απώτερο στόχο στον οποίο αποσκοπούν οι εν λόγω οργανώσεις και τότε στην ιδεολογική ταυτότητα που ενώνει τα μέλη τους.

Η παρούσα εργασία θα ασχοληθεί με την καταγραφή των επικρατέστερων θεωριών περί οργανωμένου εγκλήματος, θα αναζητήσει τα κοινά χαρακτηριστικά που έχουν τα μέλη των οργανώσεων αυτών και θα μελετήσει συγκεκριμένα εγκλήματα που κατά βάση τελούν μέλη εγκληματικών οργανώσεων. Στόχος είναι στο τέλος της εργασίας, τόσο η γράφουσα όσο και οι αναγνώστες του παρόντος πονήματος να έχουν κατανοήσει βασικά χαρακτηριστικά στοιχεία του συγκεκριμένου φαινομένου και να έχουν προβληματιστεί με το πώς αυτή η δραστηριότητα θα μπορούσε να ελεγχθεί θεσμικά.

Κεφάλαιο 1^ο

Οριοθέτηση της έννοιας «οργανωμένο έγκλημα»

1) Οι θεωρίες για το οργανωμένο έγκλημα

Είναι γενικώς αποδεκτό πως δεν υπάρχει ακόμη μέχρι και σήμερα ένας κοινώς επιστημονικά αποδεκτός ορισμός για το «Οργανωμένο Έγκλημα». Οι μελετητές του φαινομένου αρκούνται σε διάφορες κατά καιρούς διατυπώσεις στις οποίες προβαίνουν εθνικές ή επιστημονικές επιτροπές διαφόρων κρατών τόσο ευρωπαϊκών όσο και της αμερικανικής ηπείρου. Οι διατυπώσεις αυτές είναι συνήθως αποτέλεσμα κοινωνιολογικών θεωριών και ως προς το ζήτημα αυτό, δέον να αναφερθεί ότι έχει τεράστιο ενδιαφέρον η διαφορά της οπτικής γωνίας από την οποία θωρούν το θέμα αυτό αφενός οι νομικές προσεγγίσεις και αφετέρου οι κοινωνικο- επιστημονικές, ήτοι οι κοινωνιολογικές, οι οικονομολογικές, οι ιστοριογραφικές, οι ανθρωπολογικές κ. ά. Έτσι λοιπόν, έχουν μέχρι σήμερα αναπτυχθεί οι εξής θεωρίες:

- a. **Η μαρξιστική προσέγγιση:** Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, «το Οργανωμένο Έγκλημα αποτελεί το απαύγασμα του καπιταλιστικού συστήματος»¹. Αυτή την άποψη ανέλυσε ο Hans Joachim Schneider στο έργο του “*Jura*” (*Das organisierte Verbrechen*, 1984) λέγοντας επί της ουσίας ότι μέσα από την κοινωνική – ταξική πάλη, οι ανώτερες κοινωνικές τάξεις σε συνεργασία με πολιτικά πρόσωπα και αστυνομικές αρχές οργανώνονται με τέτοιο τρόπο ώστε εκμεταλλευόμενες τις χαμηλές κοινωνικές τάξεις (εργατική τάξη) να επιδιώκουν την κερδοσκοπία και την προσκόμιση οικονομικών πόρων², φαινόμενο που παρατηρείται συχνά στις μεγάλες πόλεις, όπου συσπειρώνονται σε μεγαλύτερο βαθμό άτομα της εργατικήςτάξης.

---

¹ Βαθρακοκοίλης Αντώνιος, Οργανωμένο έγκλημα και τρόποι αντιμετώπισής, Σάκουλας Αντ., 2001, σελ. 29

² Ibid. σελ. 29

- b. Η λειτουργική προσέγγιση:** Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, η εγκληματική οργάνωση είναι μία μέθοδος κοινωνιολογική δια της οποίας συστήνονται και αναπτύσσονται παράνομες επιχειρήσεις και εδραιώνονται θέσεις ισχύος για την εκπλήρωση εγκληματικών σκοπών³. Ο Schneider στο έργο του *Kriminologie* χαρακτηρίζει τη σύσταση εγκληματικής οργάνωσης από λειτουργική σκοπιά ως τρόπο συμπεριφοράς ή φιλοσοφία ζωής.
- c. Η θεωρία της «κατονομασίας»:** Η προσέγγιση αυτή αναφέρεται στην ισχύ του κοινωνικού συνόλου το οποίο έχει τη δύναμη να «βαπτίζει» άλλα άτομα της κοινωνίας ως μέλη εγκληματικής οργάνωσης. Συνεπώς κατά τους Reiners και Sutherland «μαφιόζος» είναι αυτός που κατονομάζεται ως τέτοιος στην κοινωνική συνείδηση⁴. Συνεπώς, κατά τη θεωρία της κατονομασίας, δεν εξετάζεται η βούληση του ατόμου για το πρόσωπό του, αλλά η αντίληψη της κοινωνίας.
- d. Οι δομικές αδυναμίες της κοινωνίας:** Η θεωρία αυτή εντοπίζει τη δημιουργία και ανάπτυξη των εγκληματικών οργανώσεων στην παντελή απουσία του κράτους μέσα στην κοινωνία και τις κοινωνικές δομές της, η οποία οδηγεί στην ευδοκίμηση ανάπτυξης δυνάμεων που προωθούν πολιτικές οι οποίες αντιμάχονται την καθεστηκυία τάξη. Επίσης, στην ίδια λογική εφάπτεται και η δημιουργία μίας μορφής κρατικών δυνάμεων εφαρμογής της τάξης και επιτήρησης της ασφάλειας, οι οποίες ωστόσο δε συμφωνούν με το εκάστοτε «κοινωνικό αίσθημα». Χαρακτηριστικά παραδείγματα γέννησης εγκληματικής συμπεριφοράς σε οργανωμένη μορφή, που οφείλεται σε αδυναμίες της κρατικής αρχής είναι η δημιουργία της σικελικής Mafia και της Cosa Nostra⁵. Σύμφωνα δε με τον καθηγητή κ. Νέστορα Κουράκη, ο τρόπος λειτουργίας των φορέων που έχουν ως αποστολή τη δίωξη ή γενικότερα την αντιμετώπιση του εγκλήματος, ήτοι

---

³ Αντ. Βαθρακοκοίλης, ο.π. σελ. 30

⁴ Ibid, σελ 30 υποσημείωση 45 όπου παραθέτει την άποψη του Sutherland: «The profession of theft suggests that a person can be a professional theft only if he is recognized as such by other professional thieves», The professional thief, Chicago 1967

⁵ Ibid, σελ 30

αστυνομικές και σωφρονιστικές αρχές, δικαστική και εισαγγελική αρχή, φαίνεται ότι απέτυχε να προσαρμοσθεί έγκαιρα και αποτελεσματικά στις νέες μορφές εγκληματικότητας⁶. Ο καθηγητής τοποθετεί αυτή την αιτία αύξησης της εγκληματικότητας στους λειτουργικούς παράγοντες του κράτους, δηλαδή στη λειτουργία συνολικά όλων εκείνων των φορέων που έχουν ως αποστολή τη δίωξη και την αντιμετώπιση του εγκλήματος και επισημαίνει επίσης ότι οι αστυνομικές και διοικητικές αρχές μόλις τα τελευταία χρόνια άρχισαν να αποκτούν τον απαραίτητο τεχνολογικό εξοπλισμό και τη δέουσα εκπαίδευση.

Τις θεωρίες αυτές ακολουθούν άλλες – μικρότερες, τις οποίες ανέπτυξαν κάποιοι συγγραφείς που ασχολήθηκαν εκτενώς με τη μελέτη του φαινομένου των εγκληματικών οργανώσεων. Έτσι έχουμε τη θεωρία των Francis και Elisabeth Ianni στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, των οποίων η έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι εγκληματικές οργανώσεις αποτελούν κοινωνικό μόρφωμα, το οποίο αναπτύσσεται μέσα από συγκεκριμένες συμπεριφορές και αξίες, όπως η οικογένεια και η τιμή. Με βάση αυτές, δομούνται οι κώδικες επιχειρηματικών και οικονομικών σχέσεων και εμφυτεύεται στα μέλη των οικογενειών η νοοτροπία της αγνόησης των νόμων. Στη συνέχεια αναπτύχθηκε η άποψη και άλλων συγγραφέων, όπως του Arlacchi και του Catanzaro οι οποίοι εντοπίζουν την ανάπτυξη των εγκληματικών οργανώσεων σε οικονομικού χαρακτήρα επιδιώξεις. Οι περισσότερες θεωρίες φαίνεται να έχουν ως συνδυαστικό δεσμό κοινωνιολογικά κριτήρια, καθώς αναφέρονται στη δομή του κοινωνικού ιστού, στις σχέσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας και στην ταυτόχρονη αδυναμία της κρατικής μηχανής να ελέγξει με δικά της μέσα, την ανάπτυξη εγκληματικής δραστηριότητας σε οργανωμένη μορφή. Ωστόσο, δεν πρέπει να παραλείψουμε ότι κάποιες από τις ανωτέρω θεωρίες επισημαίνουν σθεναρά την ύπαρξη οικονομικού χαρακτήρα επιδιώξεων (θεωρία Catanzaro).

2) Προσπάθεια διατύπωσης ενός αποδεκτού ορισμού του Οργανωμένου Εγκλήματος.

---

⁶ Κουράκης Νέστωρ, Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου, Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου ελληνικής εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Δίκαιο και Οικονομία, 2000

Η διατύπωση ενός συγκεκριμένου και μοναδικά προσδιορισμένου ορισμού για το οργανωμένο έγκλημα συναντά πολλές δυσκολίες και εμπόδια. Ο τρόπος που εκδηλώνεται σε κάθε χώρα, σε συνδυασμό με την έλλειψη εμπειρικών δεδομένων οδηγούν σε αμφισβητούμενα αποτελέσματα αναφορικά με τη διατύπωση ενός ενιαίου και κοινού σε όλους ορισμού περί οργανωμένου εγκλήματος.

Η διατύπωση του ορισμού επιχειρήθηκε τόσο σε Ευρώπη όσο και σε Αμερική, στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και στη δεκαετία του 1970. Στις Η.Π.Α, στην οποία η εμφάνιση της οργανωμένης εγκληματικότητας οφείλεται ως επί το πλείστον στα μεγάλα ρεύματα μετανάστευσης στα τέλη του προηγούμενου αιώνα, το έτος 1967 η Επιτροπή «Katzenbach» σημείωσε εν ολίγοις ότι το οργανωμένο έγκλημα αποτελείται από χιλιάδες εγκληματίες με δομή που προσομοιάζει στη δομή μίας οικονομικής επιχείρησης και που προσπαθεί να λειτουργεί έξω από τον έλεγχο του αμερικανικού λαού και της κυβέρνησης. Οι δε ενέργειές του είναι αποτέλεσμα πολύπλοκων συννομωσιών με στόχο να αποκομίσει διάφορα οφέλη.⁷

Από την άλλη πλευρά, την περίοδο 1983-1986 η επιτροπή «Kaufmann», συμπεριέλαβε στον ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος και μερικές συμμορίες, γιατί ικανοποιούσαν συγκεκριμένα κριτήρια, όπως η ιεραρχική δομή, η προστασία από την αστυνομία και το δικηγορικό σώμα και τέλος η υποστήριξη από εύπορες ομάδες του πληθυσμού, όπως οι έμποροι. Στην αμερικανική Ήπειρο, η ποτοαπαγόρευση που επιβλήθηκε το 1919 αποτέλεσε πολύ σημαντικό παράγοντα αύξησης της δράσης οργανωμένων εγκληματικών ομάδων, οι οποίες επιδίδονταν σε παράνομο εμπόριο αλκόολ. Μετά την άρση της ποτοαπαγόρευσης οι οργανωμένες ομάδες διευρύνθηκαν σε τομείς όπως τα τυχερά παίγνια, την πορνεία, τη διακίνηση ναρκωτικών και την παροχή «προστασίας» σε καταστηματαρχές και επιχειρηματίες επ' αμοιβή.

Στην Ευρώπη και συγκεκριμένα στη Γερμανία συστήθηκε το 1974 μία επιτροπή με έργο την επεξεργασία και διατύπωση ενός ορισμού για το οργανωμένο έγκλημα. Ο ορισμός είχε ως εξής: *«Η έννοια Οργανωμένο έγκλημα περιλαμβάνει αξιόποινες πράξεις που διαπράττονται από ομάδες ή ενώσεις προσώπων, των οποίων τα μέλη χωρίζονται σε περισσότερα από δύο επίπεδα μέσω μίας μη προσωρινής και με κατακερματισμό της εργασίας συνεργασία, προκειμένου να*

---

⁷ Βαθρακοκοίλης Αντ., ο.π. σελ. 35, που παραπέμπει σε Boegel, Structure und Systemanalyse der Organisierte Kriminalitaet in Deutschland, σελ. 17

αποκομίσουν υλικό κέρδος ή να επηρεάσουν τη δημόσια ζωή»⁸. **Με αυτόν τον ορισμό, η επιτροπή κρίνει ότι οργανωμένο έγκλημα είναι εκείνο που δύναται να αντιμετωπισθεί μόνο μέσω σύγχρονων μεθόδων.** Ωστόσο, ο ορισμός αυτός κατακρίθηκε καθώς το ζητούμενο είναι η ποιότητα του συγκεκριμένου εγκλήματος και όχι ο τρόπος αντιμετώπισής τους, ενώ το κύρος του ορισμού αυτού αμφισβητήθηκε επιπλέον λόγω της αναφοράς της διάρκειας της συνεργασίας των μελών της οργάνωσης (μη προσωρινή) καθώς και λόγω της ειδικής αναφοράς του σκοπού της απόκτησης οικονομικού κέρδους, ο οποίος (ενν. σκοπός) ανευρίσκεται και σε άλλες εγκληματικές δραστηριότητες που δεν εμφανίζουν οργανωμένο χαρακτήρα.

Λίγο αργότερα και συγκεκριμένα το 1983 μία επιτροπή του Υπουργείου Εσωτερικών της Γερμανίας, η οποία συστήθηκε με σκοπό ακριβώς την εξεύρεση ενός αποδεκτού ορισμού, προσέθεσε στην επιστήμη έναν άλλο ορισμό για το οργανωμένο έγκλημα, ο οποίος αγνοούσε την έννοια της ιεραρχίας και του επηρεασμού της δημόσιας ζωής, **ωστόσο τόνισε το στοιχείο της συνεργασίας των μελών των οργανώσεων καθώς επίσης και το εκείνο της διάρκειας**, ως γεγονός που ενισχύει τη συνεργασία και απορρίπτει την περιστασιακή και αποσπασματική συνεργασία.⁹ Το Μάιο του 1990 μία επιτροπή από νομικούς και αξιωματούχους της αστυνομίας διατύπωσε με τη σειρά της ένα τρίτο ορισμό, ο οποίος έδινε για πρώτη φορά σημασία στο στοιχείο της επιδίωξης οικονομικού οφέλους. «Οργανωμένο έγκλημα είναι η επιδιώκουσα κέρδος και δύναμη σχεδιαζόμενη διάπραξη εγκλημάτων, τα οποία στο σύνολό τους είναι βαρύνουσας σημασίας, εάν δύο ή περισσότεροι συμμετοχοί για μακρύ και ακαθόριστο χρονικό διάστημα συνεργάζονται με τη χρησιμοποίηση επαγγελματικής δομής, με τη χρήση βίας και επιδιώκοντας την άσκηση επιρροής στην πολιτική, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, στη δημόσια διοίκηση, στη δικαιοσύνη ή στην οικονομία.

Πρόσφατα, η Νομική Επιτροπή του Ιδρύματος Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΙΜΔΑ), εξέδωσε ένα Δελτίο Τύπου¹⁰ με το οποίο προέβη σε Συγκριτική

---

⁸ Ibid. σελ. 35, που παραπέμπει σε Reiners, Erscheinungsformen und Ursachen organisierter Kriminalitaet in Italien, den USA und der Bundesrepublik Deutschland, σελ. 19

⁹ Ibid., σελ. 34

¹⁰ Από την ιστοσελίδα του Ιδρύματος Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, <http://www.mfhr.gr/gr/imda-egklhmatikh-organwsi#ftnref16>

Επισκόπηση των Ευρωπαϊκών Νομοθεσιών σχετικά με την έννοια της εγκληματικής οργάνωσης. Σύμφωνα με το Δελτίο Τύπου, το οποίο παρατίθεται σχεδόν αυτολεξί, «τον τελευταίο καιρό στην Ελλάδα αλλά και διεθνώς παρατηρείται έξαρση της ακραίας πολιτικής, θρησκευτικής και άλλων ειδών βίας, ιδιαίτερα της οργανωμένης. Σε στόχο των εγκληματικών ομάδων αναδεικνύονται, κατά κύριο λόγο, ευάλωτες κατηγορίες του πληθυσμού, όπως παιδιά, γυναίκες, πρόσφυγες, ΛΟΑΤ, ΑΜΕΑ, των οποίων τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως το δικαίωμα στη ζωή, στη σωματική ακεραιότητα, στην ελεύθερη έκφραση και στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας παραβιάζονται καθημερινά. Υπό το φως των παραπάνω περιστατικών, η στοιχειοθέτηση και συστηματική δίωξη του εγκλήματος της σύστασης και συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση (άρθρο 187 του Ποινικού Κώδικα) αναδεικνύεται σε κρίσιμη συνθήκη για την αντιμετώπιση αυτών των φαινομένων. Πιο συγκεκριμένα, έχει προβληθεί η άποψη ότι η έννοια της εγκληματικής οργάνωσης προϋποθέτει, σε κάθε περίπτωση, την ύπαρξη του οικονομικού οφέλους ως στοιχείου της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της συγκρότησης και ένταξης σε εγκληματική οργάνωση. Η νομική κατοχύρωση του παραπάνω ορισμού της εγκληματικής οργάνωσης, η οποία θα έχει ως συνέπεια την τροποποίηση του ισχύοντος άρθρου 187 του Ποινικού Κώδικα, έχει χαρακτηριστεί ως νομικά υποχρεωτική, με την έννοια της προσαρμογής της εθνικής νομοθεσίας στη -δεσμευτική για την Ελλάδα- Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Οργανωμένου Εγκλήματος (Παλέρμο 2000)¹¹. Ωστόσο, πρέπει καταρχάς να σημειωθεί ότι ο ορισμός της εγκληματικής οργάνωσης που διατυπώνει η Σύμβαση του Παλέρμο αφορά αποκλειστικά «τους σκοπούς της Σύμβασης αυτής», δηλαδή την «προαγωγή της συνεργασίας για την πιο αποτελεσματική πρόληψη και καταπολέμηση του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος»¹². Συνεπώς, η Σύμβαση επιβάλλει μεν την τιμωρία προσώπων που συστήνουν ή συμμετέχουν σε εγκληματικές οργανώσεις στόχος των οποίων είναι ο προσπορισμός οικονομικού οφέλους, ουδόλως όμως αποκλείει την εξίσου αυστηρή τιμωρία προσώπων που συστήνουν ή συμμετέχουν σε εγκληματικές οργανώσεις οι οποίες δρουν με

---

¹¹ Το άρθρο 2 της Συνθήκης του Παλέρμο (2000) [Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος, η οποία κυρώθηκε από τη χώρα μας με το Ν.3875/2010 (Α' 158)] προβλέπει συγκεκριμένα τα εξής: «Για τους σκοπούς της Σύμβασης αυτής: (α) "Οργανωμένη εγκληματική ομάδα" νοείται δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων προσώπων που υπάρχει για κάποια χρονική περίοδο και ενεργεί με κοινό σκοπό τέλεσης ενός ή περισσότερων σοβαρών εγκλημάτων ή εγκλημάτων που θεσπίζονται σύμφωνα με τη Σύμβαση αυτή, προκειμένου να ποριστεί αμέσως ή εμμέσως οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος».

¹² Οπ. π., άρθρο 1.

διαφορετικά κίνητρα. Με βάση αυτή τη διαπίστωση, οφείλουμε επομένως να αναρωτηθούμε, ανατρέχοντας και στα δεδομένα του συγκριτικού δικαίου, αν τελικά κρίνεται σκόπιμο δικαιοπολιτικά να εξαιρούνται πολιτικά, θρησκευτικά ή άλλων ειδών κίνητρα διάπραξης εγκλημάτων από οργανωμένη ομάδα ατόμων. Στην ποινική νομοθεσία της μεγάλης πλειοψηφίας των ευρωπαϊκών κρατών, η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος της συγκρότησης και συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση *δεν περιλαμβάνει το στοιχείο του οικονομικού οφέλους*. Ο γαλλικός Ποινικός Κώδικας τιμωρεί και τη σύσταση εγκληματικής οργάνωσης, χωρίς καμία αναφορά στο οικονομικό κριτήριο. Στην Αγγλία, το πρώτο άρθρο του *Criminal Law Act* του 1977 ορίζει την έννοια του *conspiracy* (έννοια που παραδοσιακά στις χώρες του *common law* καλύπτει την αντίστοιχη έννοια της εγκληματικής οργάνωσης στις ηπειρωτικές ευρωπαϊκές έννομες τάξεις) κατά παρόμοιο τρόπο. Το γερμανικό δίκαιο, στο οποίο έχει βασισθεί και ο δικός μας Ποινικός Κώδικας, διακρίνει ανάμεσα σε εγκληματική και τρομοκρατική ομάδα, δίνοντας βάση περισσότερο στην πολιτική διάσταση του θέματος και λιγότερο στο οικονομικό κίνητρο. Παρόμοια είναι και η προσέγγιση του Ισπανού ποινικού νομοθέτη, ο οποίος εξετάζει περισσότερο τη φύση παρά το οικονομικό κίνητρο της δράσης της ομάδας τιμωρώντας τόσο τη σύσταση συμμορίας όσο και τη σύσταση εγκληματικών οργανώσεων. Αντιθέτως, η Ιταλία και το Βέλγιο, έχουν εισαγάγει στη νομοθεσία τους το οικονομικό όφελος ως στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος της σύστασης και συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση ακολουθώντας την προσέγγιση των σχετικών διεθνών αλλά και ενωσιακών κειμένων.

3) Η νομοθετική αντιμετώπιση του Οργανωμένου Εγκλήματος

A) ΕΛΛΑΔΑ

Στο ισχύον ελληνικό δίκαιο, δεν υπάρχει συγκεκριμένη νομοθεσία που να ορίζει το εννοιολογικό περιεχόμενο του όρου «Οργανωμένο Έγκλημα».

Στον νόμο 1916/1990 (ΦΕΚ Α' 187/1990) «Για την προστασία της κοινωνίας από το οργανωμένο έγκλημα», απαντάται ο όρος «οργανωμένο έγκλημα», ωστόσο στη συνέχεια το ρυθμιστικό περιεχόμενο του συγκεκριμένου νόμου τροποποιήθηκε με το αρ. 4 του Ν. 2145/1993 και εν τέλει καταργήθηκε ολοσχερώς με τον Ν. 2172/1993. Με το αρ. 5 του Ν. 2145/1993

προστέθηκε μετά το αρ. 394 ΠΚ το άρθρο 394 Α, με τίτλο «Νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματική δραστηριότητα», το οποίο στη συνέχεια καταργήθηκε με τον Ν. 2331/1995.¹³

Λίγα χρόνια αργότερα, με το ν. 2928/2001 (ΦΕΚ Α΄ 141/2001) «Για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων», γνωστός και ως «Τρομονόμος», το εθνικό νομικό πλαίσιο πάνω στο ζήτημα της αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος άλλαξε ριζικά και επήλθαν σημαντικές τροποποιήσεις στον Ποινικό Κώδικα και στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Η ιδέα θέσπισης αυτού του νομοθετήματος υπαγορεύτηκε από την επιτακτική ανάγκη πάταξης της τρομοκρατίας, μολονότι η τρομοκρατία είναι έννοια διάφορη του οργανωμένου εγκλήματος, γεγονός στο οποίο θα αναφερθούμε κατωτέρω. Η επίστευση στην ψήφιση του συγκεκριμένου νόμου, για την ταχύτερη αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος οδήγησε τον έλληνα νομοθέτη σε διολίσθηση, καθώς στο κείμενο του νόμου δεν γίνεται καμία αναφορά ούτε στο οργανωμένο έγκλημα, ούτε σε ορισμένα έστω βασικά χαρακτηριστικά του. *«Αντιθέτως τιμωρείται με ποινή κάθειρξης μέχρι 10 έτη η συμμετοχή σε οποιαδήποτε οργάνωση για τη διάπραξη ενός ευρύτατου καταλόγου κακούργημάτων που καλύπτουν σχεδόν το σύνολο του Ποινικού Κώδικα. Δεν απαιτείται καν ο απολύτως αναγκαίος όρος για την τρομοκρατική οργάνωση, η δράση να είναι τουλάχιστον ένοπλη ή το πλέον χαρακτηριστικό για το οργανωμένο έγκλημα γνώρισμα, δηλαδή ο προσπορισμός οικονομικού οφέλους. Συνεπώς, με μια ποινή που φαίνεται να αρμόζει σε μέλος μίας ποικιλώνυμης μαφίας, αντιμετωπίζονται επίσης και οι οργανώσεις τριών ή περισσότερων ατόμων τα οποία ενώνονται για να τελέσουν κλοπές πραγμάτων που μεταφέρονται με δημόσια συγκοινωνιακά μέσα ή κλοπές εικόνων, ανεξάρτητα από την αξία τους και χωρίς να είναι καν αναγκαία η χρήση βίας».*¹⁴ Το αρ. 3 του νόμου αυτού δημιούργησε μεγάλα προβλήματα και άνοιξε το δρόμο για υπόνοιες περί τιμώρησης του φρονήματος, καθώς όπως αναφέρεται στο αρ. 3, τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών, όποιος, εκτός από τις περιπτώσεις της παραγράφου 1, ενώνεται με άλλον για να διαπράξει κακούργημα (συμμορία), διότι έτσι φαίνεται να υπαγάγει στο ρυθμιστικό του περιεχόμενο τη σύμπτωση των βουλήσεων δύο ατόμων τα οποία επιθυμούν να διαπράξουν

¹³ Καράμπελας Λ., Η Νομοθετική και Νομολογική Αντιμετώπιση του Οργανωμένου Εγκλήματος, ΑρχΝομ 178/1999

¹⁴ Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελισσάβητ, ο Ν. 2928/2001 «Για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων» Βασικά χαρακτηριστικά και πρώτη ερμηνευτική προσέγγιση, ΠοινΔικ 7/2001

ένα ή περισσότερα εγκλήματα, χωρίς ωστόσο να απαιτείται καμία εξωτερίκευση αυτής τους της επιθυμίας. Προτάθηκε λοιπόν να μην αρκεί μόνο η σύμπτωση των βουλήσεων αλλά να απαιτείται επιπλέον η οργάνωση και το σχέδιο της δράσης, ως εξωτερίκευση αυτών των βουλήσεων. Επίσης, σύγχυση προκαλεί και το γεγονός ότι το στοιχείο της οργάνωσης αναφέρεται μόνο στην παράγραφο 1 του νόμου και δεν επαναλαμβάνεται στις επόμενες παραγράφους, με συνέπεια στην παρ. 3 του ίδιου άρθρου, για την τιμώρηση των συγκεκριμένων εγκλημάτων να αρκεί η δομή της συμμορίας και της συνένωσης δύο ή περισσότερων ατόμων και να μην απαιτείται το στοιχείο της «οργάνωσης».

Σε ό,τι αφορά τις αλλαγές που επέφερε ο εν λόγω νόμος αφενός μεν στον Ποινικό Κώδικα, τροποποιήθηκε το άρθρο 187 του Κώδικα και στην παράγραφο 1 εισήχθη η έννοια της εγκληματικής οργάνωσης, όπου σύμφωνα με τη διάταξη αυτή *«Με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών τιμωρείται όποιος συγκροτεί ή εντάσσεται ως μέλος σε δομημένη και με διαρκή δράση ομάδα από τρία ή περισσότερα πρόσωπα (οργάνωση) και επιδιώκει τη διάπραξη περισσότερων κακουργημάτων που προβλέπονται σε ορισμένα άρθρα στον Ποινικό Κώδικα και σε ειδικούς ποινικούς νόμους»*.

Σύμφωνα με την Εισηγητική/ Αιτιολογική έκθεση του νόμου 2928/2001, ο λόγος εισαγωγής του είναι η ανάγκη προσαρμογής στις αξιώσεις αντιμετώπισης των νέων μορφών του Οργανωμένου Εγκλήματος, όπως επιβάλλεται και από τη διεθνή έννομη τάξη και ιδίως τη **Σύμβαση ΟΗΕ του Παλέρμο του Δεκεμβρίου του 2000**.

Σύμφωνα με το αρ. 187 παρ. 1 για την στοιχειοθέτηση του αδικήματος της εγκληματικής οργάνωσης πρέπει να ισχύουν τα παρακάτω:

- Συγκρότηση ή ένταξη σε ομάδα
- Η ομάδα πρέπει να είναι δομημένη
- Συμμετοχή στην ομάδα τριών ή περισσότερων προσώπων
- Η ομάδα να έχει διάρκεια δράσης
- Να επιδιώκει την τέλεση περισσότερων του ενός από τα προβλεπόμενα κακουργήματα

Συνεπώς το αρ. 187 θέτει τρία κριτήρια για την απόφαση περί ύπαρξης εγκληματικής οργάνωσης. Ένα ποιοτικό που αφορά στη δομή της ομάδας, ένα ποσοτικό που αφορά στον αριθμό του ανθρώπινου δυναμικού, και τέλος ένα χρονικό, που αφορά στη διάρκεια δράσης της ομάδας που δεν πρέπει να είναι στιγμιαία.¹⁵

Στον δε Κώδικα Ποινικής Δικονομίας εισήχθησαν μέτρα επιείκειας, προτάθηκε ο αποκλεισμός των ενόρκων, επετράπη η εξέταση του DNA, ενώ ακόμη προβλέφθηκαν ειδικές ανακριτικές πράξεις και εν τέλει συντημήθηκε η όλη ποινική διαδικασία.

B) ΔΙΕΘΝΩΣ

Σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο όμως, η εικόνα φαίνεται να είναι πιο ξεκάθαρη. Ο Διεθνής Οργανισμός Εγκληματολογικής Αστυνομίας (INTERPOL) ορίζει ότι «Οργανωμένο έγκλημα είναι κάθε επιχείρηση ή ομάδα ατόμων που εμπλέκεται σε διαρκή παράνομη δραστηριότητα, η οποία έχει ως πρωταρχικό σκοπό την απόκτηση κερδών, ανεξάρτητα από τα εθνικά σύνορα»¹⁶.

Γ) ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Σε ενωσιακό επίπεδο, προσδιορίστηκαν τα χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος που πρέπει να λαμβάνουν υπόψη οι εθνικές αρχές για να εξετάσουν μία παράνομη δράση ως μορφή οργανωμένου εγκλήματος (έγγραφο 6204/2/97 ENFOPOL 35 REV 2 Συμβουλίου Ε.Ε). Μετά από πολλές συζητήσεις, οι χώρες μέλη αποφάσισαν πως για να χαρακτηριστεί μία συμπεριφορά ως δράση εγκληματικής οργάνωσης, **είναι απαραίτητο να συντρέχουν τουλάχιστον έξι (6) από τα κάτωθι στοιχεία, εκ των οποίων τρία είναι υποχρεωτικά:**

1. Συνεργασία μεταξύ περισσότερων των δύο προσώπων

---

¹⁵ Λυδάκης Εμμανουήλ, Αστυνόμος Α', Τμηματάρχης στο Τμ. Διαχείρισης Πληροφοριών και Στρατηγικής της Υποδ/νσης Αντιμετώπισης Οργανωμένου Εγκλήματος/ΔΑΑ, «Το οργανωμένο έγκλημα. Έννοια, χαρακτηριστικά, αντιμετώπιση», Δημοσιευμένο άρθρο στο site της Ελληνικής Αστυνομίας, http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=2481&Itemid=400&lang=

¹⁶ Ο ορισμός αυτός δόθηκε στο πλαίσιο του Πρώτου Συμποσίου για το οργανωμένο έγκλημα το 1998 στη Λυών της Γαλλίας

2. Καταμερισμός των καθηκόντων
3. Μεγάλη ή απροσδιόριστη χρονική διάρκεια
4. Κάποια μορφή πειθαρχίας ή ελέγχου
- 5. Διάπραξη σοβαρών ποινικών αδικημάτων**
6. Διεθνής Δράση
7. Χρήση βίας ή άλλων μέσων εκφοβισμού
8. Χρήση εμπορικών ή επιχειρησιακών δομών
9. Εμπλοκή σε νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες δραστηριότητες
10. Άσκηση επιρροής στην πολιτική ζωή, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, στη δημόσια διοίκηση, στις δικαστικές αρχές κ.α
- 11. Επιδίωξη κέρδους**

Παρόλο που πολλά από αυτά τα χαρακτηριστικά είναι υπερβολικά αόριστα και δυσχερώς προσδιορίσιμα κατά περίπτωση, η ανάγκη χρησιμοποίησης του εν λόγω καταλόγου κρίνεται απαραίτητη εν' όψει απουσίας ασφαλών στατιστικών δεδομένων ή εμπειρικών στοιχείων στα κράτη μέλη της Ένωσης.

Δ) Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΝΑΠΟΛΗΣ¹⁷

Στην Πολιτική Διακήρυξη της Νάπολης και στο Παγκόσμιο Σχέδιο Δράσης για το οργανωμένο έγκλημα καταγράφονται έξι χαρακτηριστικά του:

- i. Ομάδα οργανωμένη για τη διάπραξη εγκλήματος.
- ii. Ιεραρχικές διασυνδέσεις ή προσωπικές σχέσεις που επιτρέπουν στους αρχηγούς να ελέγχουν την ομάδα.
- iii. Βία, εκφοβισμός και διαφθορά χρησιμοποιούνται ως μέσα για την προσπόριση κερδών ή τον έλεγχο περιοχών και αγορών.
- iv. Ξέπλυμα των παράνομων εσόδων για περαιτέρω εγκληματική δραστηριότητα και για διείσδυση στη νόμιμη οικονομία.
- v. Δυνατότητα επέκτασης σε νέες δραστηριότητες που ξεπερνούν τα εθνικά σύνορα.

---

¹⁷ Λυδάκης Εμμανουήλ, ο.π.

vi. Συνεργασία με άλλες ομάδες υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος.

E) ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

Σε επίπεδο Διεθνών Οργανισμών, στο άρθρο 2 της Σύμβασης των Η.Ε. κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος, την οποία υπέγραψαν τα 121 από τα 148 μέλη του ΟΗΕ το Δεκέμβριο του 2000 στο Παλέρμο της Σικελίας, περιλαμβάνεται η έννοια της οργανωμένης εγκληματικής ομάδας, σύμφωνα με την οποία: «οργανωμένη εγκληματική ομάδα είναι η δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων προσώπων που υφίσταται για κάποια χρονικό περίοδο και ενεργεί από κοινού με σκοπό να τελέσει ένα ή περισσότερα σοβαρά εγκλήματα ή αδικήματα που θεσπίζονται σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση, έτσι ώστε να προσπορισθεί, άμεσα ή έμμεσα, οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος.»

Σύμφωνα λοιπόν με τον ορισμό αυτό, τα χαρακτηριστικά του οργανωμένου εγκλήματος είναι:

I. Η ύπαρξη δομημένης ομάδας τριών ή περισσότερων προσώπων

II. Η διάρκεια της δομημένης ομάδας

III. Η από κοινού δράση με σκοπό την τέλεση ενός ή περισσότερων σοβαρά εγκλημάτων

Σημειώνεται δε ότι ο όρος «σοβαρό έγκλημα» σημαίνει συμπεριφορά που αποτελεί αδίκημα που τιμωρείται με μέγιστη στέρηση της ελευθερίας **τουλάχιστον τεσσάρων ετών ή με αυστηρότερη ποινή.**

IV. Ο άμεσος ή έμμεσος προσπορισμός οικονομικού ή άλλου υλικού οφέλους

Πριν προβούμε στην οριοθέτηση τεσσάρων δυσδιάκριτων μορφών συλλογικής δράσης (οργανωμένο έγκλημα – συμμορία – οικονομικό έγκλημα - τρομοκρατική οργάνωση), πρέπει να επαναλάβουμε ότι τα βασικά γνωρίσματα της οργανωμένης εγκληματικής δράσης περιλαμβάνουν:

a) Τη δράση τουλάχιστον τριών προσώπων, **b)** τα οποία συνδέονται αυστηρά με κανόνες πειθαρχίας και ιεραρχική δομή, **c)** που έχουν μακροπρόθεσμη, συνεχή και όχι αποσπασματική δραστηριότητα, **d)** επιδιώκουν τη διάπραξη παράνομων πράξεων, που αφορούν κυρίως το εμπόριο ναρκωτικών, το εμπόριο «λευκής σαρκός», τα οικονομικά εγκλήματα, τη λαθρεμπορία οινοπνευματοδών ποτών, τσιγάρων, μελών ανθρωπίνου σώματος, την παράνομη μεταφορά μεταναστών, την παροχή «προστασίας» σε νυκτερινά κέντρα ή τη διάπραξη απαγωγών με σκοπό την είσπραξη λύτρων, την εκτέλεση δολοφονιών και τέλος το εμπόριο όπλων. **e)** Όλες οι ανωτέρω δραστηριότητες έχουν ως απώτερο σκοπό το κέρδος, άλλως την προσπόριση οικονομικών ωφελημάτων, τα οποία εν συνεχεία οι οργανώσεις «ξεπλένουν», μέσα από άλλες δραστηριότητες. **f)** Τέλος, αρκετά συχνά οι εγκληματικές οργανώσεις αποκτούν διασυνδέσεις με όργανα της εξουσίας και πρόσωπα που έχουν ενεργό ρόλο και δεσμούς με τη δημόσια και οικονομική ζωή, μέσω των οποίων επιτυγχάνουν αθέμιτους σκοπούς.

4) Οργανωμένο έγκλημα και συγγενείς προς τούτο έννοιες

4.1 Οργανωμένο έγκλημα και εγκληματική συμμορία

Η γραμμή που χωρίζει τις δύο αυτές έννοιες είναι δυσδιάκριτη και μία πρόχειρη ή επιπόλαια εκτίμηση των δεδομένων που μελετώνται, μπορεί να οδηγήσει σε σύγχυση και ταύτιση των δύο εννοιών. Κοινός παρονομαστής των δύο συμπεριφορών αποτελεί πρώτον η ανάγκη συγκέντρωσης, άλλως ένωσης, δύο και άνω προσώπων τα οποία παρουσιάζουν στοιχειώδη δομή και οργάνωση, και δεύτερον, ο κοινός σκοπός στη διάπραξη ενεργειών που αντιβαίνουν στον νόμο.

Οι συμμορίες αποτελούν αυτοδημιουργούμενες ομάδες προσώπων, τα οποία καθοδηγούνται από συγκεκριμένη ηγεσία, με στόχο την πραγματοποίηση συγκεκριμένων στόχων. Τα μέλη των συμμοριών έχουν αμοιβαία συμφέροντα και ακολουθούν αυστηρή πειθαρχία βάσει οργανωμένου συστήματος δράσης. Αντιθέτως, στις εγκληματικές οργανώσεις, η δυσκολία στην πάταξη της δραστηριότητάς τους από τις αστυνομικές και κρατικές αρχές έγκειται στην αδυναμία να διακριβωθεί η ηγεσία της εκάστοτε οργάνωσης, η οποία διοικεί επί της ουσίας το εγκληματικό οικοδόμημα, το οποίο ομοιάζει με τη λειτουργία μίας οικονομικής επιχείρησης, με

διαβαθμισμένη και ιεραρχική δομή.¹⁸ Από τις συμμορίες απουσιάζει η διάρκεια και η συνέχεια που χαρακτηρίζει σταθερά και επίμονα την οργανωμένη εγκληματικότητα, καθώς δεν αποκλείεται ο αποσπασματικός χαρακτήρας της διάπραξης εγκλημάτων, ωστόσο κοινή είναι η βούληση των μερών να επέλθει συγκεκριμένο αποτέλεσμα μέσω της παραβίασης του νόμου. Επίσης, στις συμμορίες τα χρησιμοποιούμενα μέσα δεν είναι τόσο αποτελεσματικά όσο εκείνα των εγκληματικών οργανώσεων, οι οποίες κάνουν χρήση τεχνολογικών μέσων και αποκτούν πρόσβαση με κρατικούς φορείς και οικονομικούς παράγοντες, ώστε να αποκτήσουν το μεγαλύτερο δυνατό οικονομικό όφελος. Ένα άλλο εξίσου σημαντικό στοιχείο που διακρίνει τις δύο μορφές εγκληματικής δραστηριότητας είναι ο προσωποπαγής χαρακτήρας του δεσμού που συνδέει τα μέλη μίας συμμορίας. Πιο συγκεκριμένα, στις εγκληματικές συμμορίες η συμμετοχή κάποιου προσώπου και η επιλογή του ανάμεσα σε άλλα πρόσωπα, έχει ιδιαίτερο βάρος, καθώς κάθε άτομο επιλέγεται λόγω των ικανοτήτων που έχει ή λόγω των διασυνδέσεών του με άλλα μέλη της συμμορίας. Αντιθέτως, στις εγκληματικές οργανώσεις μεγαλύτερη αξία και βάρος έχει το εκτελούμενο έργο και όχι το πρόσωπο που θα προβεί στην εκτέλεση, διαμορφώνοντας έτσι έναν πιο πραγματοπαγή χαρακτήρα στο δεσμό των μελών της εγκληματικής οργάνωσης. Στο άρθρο 187 ΠΚ ρυθμίζονται και οι δύο έννοιες, καθώς στην παρ. 1 περιγράφεται η έννοια της εγκληματικής οργάνωσης και στην παρ. 5 (πρώην 3) της απλής συμμορίας.

4.2 Οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία

Μεγάλη σύγχυση δημιουργεί και η σύγκριση μίας άλλης μορφής «συμμαχίας» ανθρώπων με εγκληματογόνο δράση, η οποία, παρά τις σημαντικές ομοιότητες με την εγκληματική οργάνωση, παρουσιάζει ωστόσο κάποιες ουσιώδεις διαφορές με αυτή.

Πριν προχωρήσουμε στην εξέταση των διαφορών μεταξύ των δύο εννοιών, αξίζει να σημειωθεί ότι σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, το ενδιαφέρον για την αναζήτηση του ορισμού της τρομοκρατίας υπάρχει ήδη από τη Συνθήκη του Άμστερνταμ (1997) για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία στο αρ. 29 ορίζει ρητά ότι ένας από τους στόχους της Ένωσης είναι «να παρέχει στους πολίτες της υψηλό επίπεδο προστασίας εντός ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης». Η προστασία αυτή πρόκειται να επιτευχθεί με ανάπτυξη

---

¹⁸ Βαθρακοκύλης Αντ., ο.π. σελ 49-50

δικαστικής συνεργασίας των κρατών μελών σε ποινικές υποθέσεις. Στο αρ. 31 της ίδιας Συνθήκης διευκρινίζεται ότι η από κοινού δράση για τη δικαστική συνεργασία περιλαμβάνει «την προοδευτική θέσπιση μέτρων για τον καθορισμό των ελάχιστων κανόνων ως προς τα στοιχεία της αντικειμενικής υπόστασης των αξιόποινων πράξεων και τις ποινές στους τομείς της οργανωμένης εγκληματικότητας, της τρομοκρατίας και της παράνομης διακίνησης ναρκωτικών».¹⁹ Με βάση αυτές τις διατάξεις το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσε στις 5.9.2001 Ψήφισμα για το ρόλο της Ε.Ε. στο δρόμο για τη καταπολέμηση της τρομοκρατίας, καλώντας το Συμβούλιο να προβεί σε ρύθμιση ελάχιστων κανόνων για την αντικειμενική υπόσταση της τρομοκρατίας και τις επιβαλλόμενες κυρώσεις. Σε εκτέλεση του Ψηφίσματος, η Επιτροπή υπέβαλλε στις 19.9.2001 Πρόταση προς το Συμβούλιο (COM 2001/521)²⁰ για τον προσδιορισμό της νομοτυπικής μορφής της τρομοκρατίας, τα υποκείμενα της δράσης και τις επαπειλούμενες κυρώσεις. Η Πρόταση αυτή υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο στις 7.12.2001, και εξεδόθη η σχετική Απόφαση- Πλαίσιο, ωστόσο τα μέλη του Συμβουλίου διαπίστωσαν προσωρινή μόνο συμφωνία για τον ορισμό της έννοιας της τρομοκρατίας με συνέπεια το κείμενο να τελεί υπό την επιφύλαξη έγκρισης της Σουηδίας, της Δανίας και της Ιρλανδίας και την εκ νέου γνωμοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.²¹ Με τη Συνθήκη της Λισσαβώνας (2009) για τη λειτουργία της Ε.Ε. τα άρθρα 29 έως 39 σχετικά με τη δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις και την αστυνομική συνεργασία, αντικαθίστανται από τις διατάξεις των κεφαλαίων 1, 4 και 5 του τίτλου IV του τρίτου μέρους της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το νέο άρθρο 69 Β, ορίζει ότι «το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία μέσω οδηγιών, μπορούν να θεσπίζουν ελάχιστους κανόνες για τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων στους τομείς της ιδιαίτερας σοβαρής εγκληματικότητας με διασυνοριακή διάσταση, η οποία απορρέει ιδίως από τη φύση ή τις επιπτώσεις των αδικημάτων αυτών ή λόγω ειδικής ανάγκης να καταπολεμούνται σε κοινή βάση». Μεταξύ των εγκλημάτων/ αδικημάτων που επισημαίνονται στη δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου είναι και η τρομοκρατία. Συνεπώς βλέπουμε πως η έννοια του νομοθέτη για

---

¹⁹ Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελισσάβετ, Ο ορισμός της τρομοκρατίας, ΠοινΔικ 1/2002 (έτος 5^ο) σελ. 59

²⁰ http://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvhdhfc8bljza_j9nvik7m1c3gyxp/vi8rm2ypitys

²¹ Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελισσάβετ, ό.π., σελ 59

ρύθμιση της τρομοκρατίας προβλέπεται ήδη σε πρωτογενή πηγή δικαίου, στην ίδια τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ένωσης.

Η τρομοκρατική δράση λοιπόν εμφανίζει τα κατωτέρω χαρακτηριστικά: Πρώτον, πραγματοποιείται μέσω συγκεκριμένων κατηγοριών εγκλημάτων του κοινού Ποινικού Δικαίου (ανθρωποκτονίες, σωματικές βλάβες, απαγωγή, φθορές, κατοχή εκρηκτικών κλπ). Επίσης, στρέφεται κατά συγκεκριμένων στόχων, κυρίως κρατικών συμβόλων, πολιτικών προσώπων δίνοντας έτσι ιδεολογικό χαρακτήρα στην πράξη και τα κίνητρα που την προκαλούν. Τα τελούμενα εγκλήματα είναι πάντα προσχεδιασμένα και πραγματοποιούνται από ομάδες προσώπων που εμφανίζουν βασικά χαρακτηριστικά εγκληματικών οργανώσεων, όπως ιεραρχική δομή, κατανομή ρόλων, απροσδιόριστη χρονική διάρκεια και στοχεύει στην κατάλυση ή αποσταθεροποίηση της καθεστηκυίας τάξης²².

Οι δύο εγκληματικές μορφές αναπτύσσονται ως παρασιτικά οικονομικά φαινόμενα, αφού δε δημιουργούν υπεραξία ενώ τείνουν να διαβρώνουν τους οικονομικούς τομείς που θεωρούνται ιδιαίτερα επικερδείς.²³

Συνεπώς, παρά τις ομοιότητες μεταξύ των δύο μορφών δράσης, σημαντική διαφορά τους αποτελεί ο έντονος ιδεολογικός σύνδεσμος των μελών των τρομοκρατικών οργανώσεων, γεγονός που καθιστά τις σχέσεις μεταξύ τους πιο ισχυρές. Ακόμα, η αποκόμιση οικονομικού οφέλους δεν αποτελεί τον κύριο στόχο των ομάδων αυτών. Αντιθέτως, βασική επιδίωξη αποτελεί η κατάλυση του δημοκρατικού χαρακτήρα του κράτους, εναντίον του οποίου επιτίθενται.

Πάντως, υποστηρίζεται έντονα και η άποψη ότι το οικονομικό έγκλημα είναι έννοια στενότερη σε σχέση με το οργανωμένο έγκλημα, αφού το τελευταίο στις επιμέρους εκφάνσεις

---

²² Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελισσάβετ, ό.π., σελ. 63

²³ Ριζαβά Φωτεινή, Οργανωμένο Έγκλημα, Θεωρητική προσέγγιση, κατ' άρθρον ερμηνεία και νομολογιακή αντιμετώπιση, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 144

του δεν εξαντλείται στις τυπικές μορφές οικονομικού εγκλήματος, αλλά περιλαμβάνει και άλλες δραστηριότητες όπως, το «ξέπλυμα βρώμικου χρήματος» και τη διαφθορά.²⁴

4.3 Οργανωμένο έγκλημα και οικονομικά εγκλήματα

Τα οικονομικά εγκλήματα συνήθως αποτελούν εγκληματικές πράξεις του κοινού ποινικού δικαίου, λ.χ. πλαστογραφία, απάτη, απιστία κλπ, ωστόσο «πλήττουν το έννομο αγαθό της οικονομικής τάξης, νοούμενης ως συνόλου εννόμων προσδοκιών των κοινωνιών σχετικά με τον τρόπο άσκησης της θεμιτής οικονομικής δράσης²⁵». Τα εγκλήματα αυτά, γνωστά και ως εγκλήματα του λευκού περιλαιμίου ή κολάρου, φέρουν ένα οικονομικό κόστος που επισκιάζει την απαξία των κοινών εγκλημάτων διότι εμπεριέχουν και το στοιχείο της κατάχρησης του δικαιώματος της οικονομικής ελευθερίας από τους πολίτες.

Οι δύο μορφές δράσεις συγκλίνουν στο γεγονός ότι αμφότερες εκμεταλλεύονται – τηρουμένων των αναλογιών – τις θεσμικές και λειτουργικές αδυναμίες του συστήματος και εκδηλώνουν την εγκληματογόνο δραστηριότητα «πάνω στο έδαφος της οικονομικής ζωής²⁶». Ως εκ τούτου, και οι δύο μορφές εγκληματικής δραστηριότητας κάνουν χρήση των ίδιων μεθόδων και της ίδιας επιχειρηματικής λογικής. Παρά την ύπαρξη του στοιχείου του οικονομικού οφέλους και της ομοιότητας στον τρόπο με τον οποίο τα δύο είδη εγκληματικών ομάδων εκμεταλλεύονται τις επιχειρηματικές γνωριμίες και την πρόσβαση σε ισχυρούς οικονομικούς παράγοντες, ωστόσο υπάρχουν σημαντικές διαφορές που κανείς οφείλει να προσέξει προκειμένου να αποφύγει τη σύγχυση των δύο εννοιών. Ένα τέτοιο χαρακτηριστικό αποτελεί η δυνατότητα διάπραξης οικονομικού εγκλήματος από ένα μόνο άτομο, γεγονός το οποίο συγκρούεται με θεμελιώδες γνώρισμα της εγκληματικής οργάνωσης. Μία άλλη πολύ σημαντική διαφορά αποτελεί το γεγονός ότι η οικονομική εγκληματικότητα κινείται στο χώρο της νόμιμης

---

²⁴ Λίβος Νικόλαος, Οργανωμένο έγκλημα και ειδικές ανακριτικές πράξεις, Δίκαιο & Οικονομία - Π. Ν. Σάκκουλας, 2007

²⁵ Συκιάτη Αικατερίνη, Τα φορολογικά εγκλήματα, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ. 57

²⁶ Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου, Δίκαιο και Οικονομία, 2000, σελ. 76.

αγοράς, εκμεταλλευόμενη τα κενά και τις αδυναμίες του συστήματος, ενώ αντιθέτως η οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα κινείται εξολοκλήρου εκτός νομιμότητας²⁷.

Το σημαντικότερο κριτήριο που προσδίδει ειδικό βάρος στην αναλυόμενη διάκριση, είναι το γεγονός ότι «στο οικονομικό έγκλημα, η εγκληματική πρακτική εκδηλώνεται με πράξεις εξαπάτησης ή δωροδοκίας των εξαγοραζόμενων προσώπων, ενώ αντιθέτως στο οργανωμένο έγκλημα, ο συνήθης τρόπος επιβολής του επιδιωκόμενου αποτελέσματος επιδιώκεται με ασκούμενη τρομοκρατία και μόνο επικουρικά γίνεται χρήση μεθόδων διαφθοράς.²⁸ Επιπλέον, τα άτομα που εμπλέκονται στο οικονομικό έγκλημα δε συνδέονται μεταξύ τους με δεσμούς πίστης και αφοσίωσης, μετατρέποντας αυτόματα το σύνδεσμο μεταξύ τους χαλαρότερο σε σχέση με την εγκληματική οργάνωση, στην οποία η δικτύωση είναι ισχυρότερη, ενώ τέλος, η διάχυση των πληροφοριών είναι πιο εύκολη στα οικονομικά εγκλήματα συγκριτικά με το οργανωμένο έγκλημα, λόγω της εμπλοκής της πλειοψηφίας των οικονομικών εγκληματιών με νόμιμες επιχειρήσεις.²⁹

4.4 Οργανωμένο έγκλημα και «κατ' επάγγελμα τέλεση»

Μία αναφορά πρέπει να γίνει και στη διάκριση των εννοιών «οργανωμένο έγκλημα» και «κατ' επάγγελμα τέλεση εγκλήματος». Οι δύο έννοιες φαίνεται να έχουν τη μεγαλύτερη ομοιότητα, συγκριτικά με όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω για τις υπόλοιπες μορφές οργανωμένης δράσης που ομοιάζουν προς την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος.

Στην προκειμένη περίπτωση, το αρ. 13 στοιχ. Στ' του Ποινικού Κώδικα μας δίνει τον ορισμό του κατ' επάγγελμα τελεσθέντος εγκλήματος, ορίζοντας ότι, *«κατ' επάγγελμα τέλεση εγκλήματος συντρέχει όταν, από την επανειλημμένη τέλεση της πράξης ή από την υποδομή που έχει διαμορφώσει ο δράστης με πρόθεση επανειλημμένης τέλεσης της πράξης προκύπτει σταθερή ροπή*

---

²⁷ Ibid, σελ. 75-76.

²⁸ Ibid σελ. 78

²⁹ Ριζαβά Φ., Οργανωμένο Έγκλημα, Θεωρητική προσέγγιση, κατ' άρθρον ερμηνεία και νομολογιακή αντιμετώπιση, Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 146-147

του δράστη προς τη διάπραξη συγκεκριμένου εγκλήματος ως στοιχείο της προσωπικότητας του δράστη».

Οι δύο μορφές δράσης εμφανίζουν την εξής ομοιότητα, η οποία συχνά περιπλέκει τη μελέτη των δύο εννοιών. Αμφότερες οι πράξεις στοχεύουν στον πορισμό οικονομικού οφέλους, γεγονός το οποίο τις κινητοποιεί στην εξακολούθηση της παράνομης δραστηριότητας. Ωστόσο, ο «σκοπός πορισμού εισοδήματος» στο κατ' επάγγελμα έγκλημα είναι έννοια στενότερη σε σχέση με την έννοια της κερδοσκοπίας που χαρακτηρίζει το οργανωμένο έγκλημα. Δηλαδή, η έννοια της κερδοσκοπίας φαίνεται να επικαλύπτει το σκοπό πορισμού εισοδήματος του κατ' επάγγελμα δράστη. «Συνεπώς, η σχέση που υφίσταται μεταξύ του κατ' επάγγελμα τελούμενου και του οργανωμένου εγκλήματος, είναι μία σχέση υπαλληλίας, αφού η στενότερη έννοια της κατ' επάγγελμα τέλεσης υπάγεται στο οργανωμένο έγκλημα υπερκαλυπτόμενη από αυτό. Έτσι, κάθε οργανωμένο έγκλημα αποτελεί εν ταυτώ και κατ' επάγγελμα τελούμενο έγκλημα, ενώ δεν ισχύει το αντίστροφο.»³⁰ Κλείνοντας, σημαντική διαφορά στις δύο έννοιες αποτελεί και το γεγονός ότι στο κατ' επάγγελμα τελεσθέν έγκλημα, δράστης μπορεί να είναι και ένα μόνο άτομο, σε αντίθεση με το οργανωμένο έγκλημα, που όπως ανωτέρω επισημάνθηκε, απαιτείται η ύπαρξη τουλάχιστον 3 ατόμων.³¹

5) Η τυποποίηση του εγκλήματος στο αρ. 187 του Ποινικού Κώδικα

Το αρ. 187 ΠΚ παρατίθεται όπως αντικαταστάθηκε από τα εξής νομοθετήματα:

- αρ. 1 παρ. 1 του Ν. 2928/2001 «Τροποποίηση των διατάξεων του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων»,
- αρ. 11 παρ. 3 του Ν. 3064/2002 «Τροποποίηση ΠΚ: Εμπορία ανθρώπων, πορνογραφία-ασέλγεια με ανήλικο, μαστροπεία, αρωγή θυμάτων κλπ»,

---

³⁰ Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου, Δίκαιο και Οικονομία, 2000, σελ. 82

³¹ Αντίθετα, ο Νικόλαος Λίβος υποστηρίζει ότι στο οργανωμένο έγκλημα απαιτείται η σύμπραξη 5 τουλάχιστον ατόμων, σε Λίβος Νικόλαος, Οργανωμένο Έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισής του

- αρ. 15 παρ. 7 του Ν. 3536/2007 «Ειδικές ρυθμίσεις θεμάτων μεταναστευτικής πολιτικής και λοιπών ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης»,
- αρ. 11 του Ν. 3658/2008 «Μέτρα για την προστασία πολιτιστικών αγαθών και άλλες διατάξεις» και το άρθρο Δεύτερο του Ν. 3875/2010 «Κύρωση και Εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις».
- αρ. δεύτερο παρ. 1 εδ. Γ' του Ν. 3875/2010 «Κύρωση και Εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος και των τριών Πρωτοκόλλων αυτής και συναφείς διατάξεις».

Λόγος εισαγωγής της νέας ρύθμισης είναι η προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις αξιώσεις για αντιμετώπιση των νέων μορφών του οργανωμένου εγκλήματος, όπως επιβάλλεται από τη διεθνή έννομη τάξη και ιδίως τη Σύμβαση του ΟΗΕ του Παλέρμο (Δεκέμβριος 2000), καθώς και τα σχέδια κοινής δράσης της ΕΕ, και συγκεκριμένα αυτά της 21ας.12.1998 και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 29^{ης}.3.1999.³²

Το προστατευόμενο έννομο αγαθό της διάταξης 187 ΠΚ αποτελεί η «δημόσια τάξη», το οποίο κρίνεται ως υπερατομικό, καθώς βρίσκεται πάνω και πέρα από τα έννομα αγαθά που αφορούν μεμονωμένα άτομα, και καλύπτει το σύνολο των κοινωνίας και της πολιτειακής εξουσίας. Η έννοια της εγκληματικής οργάνωσης είναι ασυμβίβαστη με εκείνη της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, καθώς η πρώτη τείνει να καταλύσει τη δεύτερη.

Πριν την τροποποίηση που επήλθε με το αρ. δεύτερο παρ. 1 εδ. Γ' του Ν. 3875/2010, η παρ. 3 του αρ. 187 αφορούσε στη σύσταση συμμορίας (νυν παρ. 5 του αρ. 187), γεγονός το οποίο προκάλεσε μεγάλη διαφωνία στο νομικό κόσμο, καθώς δημιουργήθηκε το δυσχερές πρόβλημα της οριοθέτησης της εγκληματικής οργάνωσης (αρ. 187 παρ. 1) από την απλή συμμορία (αρ. 187 παρ. 3), ζήτημα το οποίο εξακολουθεί μέχρι και σήμερα.

---

³² Χαραλαμπίκης Αριστοτέλης, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Πρώτος (αρ. 1-206), Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 1521

Η σημασία της οριοθέτησης είναι μεγάλη, καθώς αναπτύχθηκε η τάση να προσδίδεται ο χαρακτήρας της εγκληματικής οργάνωσης σε απλές συσσωματώσεις τριών ή περισσότερων ατόμων που έχουν ενωθεί για την τέλεση αξιόποινων πράξεων, χωρίς να αναζητούνται επιπλέον στοιχεία³³, τα οποία είναι ιδιαίτερα σημαντικά και μόνο εφόσον ανευρεθούν, προσδίδεται ο χαρακτηρισμός μίας δραστηριότητας, στο πλαίσιο εγκληματικής οργάνωσης. Τροφή για σκέψη και περαιτέρω ανάλυση πάνω σε αυτό το ζήτημα έδωσε το Βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Θεσσαλονίκης (93/2006), με το οποίο τρεις κατηγορούμενοι παραπέμφθηκαν επειδή με περισσότερες από μία πράξεις που συνιστούν εξακολούθηση ενός και του αυτού εγκλήματος, ενεργώντας όλοι από κοινού αφαίρεσαν ξένα κινητά πράγματα με σκοπό την παράνομη ιδιοποίηση. Το Συμβούλιο έκρινε ότι δε στοιχειοθετείται το έγκλημα της σύστασης εγκληματικής οργάνωσης, ούτε αυτό της σύστασης συμμορίας, καθώς το έγκλημα της συμμορίας απορροφάται από τις κλοπές που διέπραξαν οι κατηγορούμενοι που ενώθηκαν γι αυτό το σκοπό. Η ανάλυση του εν λόγω βουλεύματος αφορά κυρίως το διαχωρισμό συμμορίας και εγκληματικής οργάνωσης, και τονίζει τη σημασία του διαχωρισμού υπογραμμίζοντας ότι η επιλογή της εγκληματικής οργάνωσης έχει και δικονομικές συνέπειες που παρεκκλίνουν από τη συνήθη δικονομία και οι οποίες δεν εφαρμόζονται επί συμμορίας.

Στην παρ. 1 του αρ. 187 ΠΚ προβλέπεται ως βασικό έγκλημα η συγκρότηση και η συμμετοχή σε οργάνωση «με σκοπό τη συστηματική τέλεση επιλεγμένων αξιόποινων πράξεων, οι οποίες διακρίνονται για την αυξημένη απαξία και αντικοινωνικότητά τους. Το οργανωμένο έγκλημα όπως διατυπώνεται στο εν λόγω άρθρο υπερβαίνει τα εθνικά όρια και τα χαρακτηριστικά του υποδεικνύουν επικινδυνότητα, όχι απλώς και μόνο για μεμονωμένα αγαθά αλλά και για τα θεμέλια της οικονομίας και της πολιτικής οργάνωσης των σύγχρονων κρατών.»³⁴

---

³³ Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελισσάβετ, Η έννοια της εγκληματικής οργάνωσης στο αρ. 187 παρ. 1 ΠΚ, ΠοινΔικ 2006 σελ. 417.

³⁴ Χαραλαμπίδης Αριστοτέλης, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Πρώτος (αρ. 1-206), Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 1521

Το έγκλημα του αρ. 187 ΠΚ στρέφεται **κατά του κοινωνικού συνόλου**, είναι δε **κακούργημα** στα αρ. 1 έως 4 και πλημμέλημα στο αρ. 5 (συμμορία). Είναι **επίσης έγκλημα αφηρημένης διακινδύνευσης**, καθώς η επέλευση του κινδύνου δεν αποτελεί στοιχείο της αντικειμενικής υπόστασης αλλά μόνο κίνητρο της συμπεριφοράς, ώστε να τιμωρείται εν τέλει η πράξη που είναι δυνατό να προκαλέσει κίνδυνο. Είναι ακόμη έγκλημα **τυπικό**, καθώς για την τελείωση της νομοτυπικής μορφής του δεν απαιτείται να επέλθει κάποιο αποτέλεσμα, και ως τυπικό δεν είναι δυνατή η δια παραλείψεως τέλεσή του. Είναι έγκλημα **ιδιώνυμο** καθώς εμφανίζει τέτοια ιδιαιτερότητα που επί της ουσίας λειτουργεί αυτόνομα στο δικαιοσύστημα, ενώ αν δεν υπήρχε το σχετικό άρθρο, η πράξη θα έμενε ατιμώρητη. Τέλος, είναι **στιγμαίο και υπαλλακτικώς μεικτό**, διότι οι τρόποι τέλεσής του μπορούν να εναλλαχθούν μεταξύ τους αποτελώντας ένα μόνο έγκλημα.³⁵ Αξίζει βέβαια να επισημάνουμε πως το έγκλημα της σύστασης σε εγκληματική οργάνωση είναι στιγμαίο μόνο στην παρ. 1 περιπτ. Α' (συγκρότηση), και στις παρ. 2 και 4, καθώς στην περιπτ. Β' της παρ. 1 (ένταξη) και στις παρ. 3 και 5, έχουμε διαρκές έγκλημα, που διαρκεί όσο το μέλος εξακολουθεί να ενώνεται με δομημένη και με διαρκή δράση ομάδα που έχει στόχο τη διάπραξη κακούργημάτων. Αυτό όπως είναι σαφές, επηρεάζει την παραγραφή κάθε ειδικότερου αδικήματος, ενώ το έγκλημα της συμμετοχής διαρκεί όσο διαρκεί και η ιδιότητα εκάστου μέλους, «ανεξάρτητα μάλιστα εάν η ομάδα συνεχίζει να υπάρχει και μετά την απώλεια της ιδιότητας αυτής»³⁶

5.1. Αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος

Στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος, πρέπει να γίνουν οι εξής σημειώσεις:

- **Δράστης** του εγκλήματος μπορεί να είναι οποιοσδήποτε («όποιος»), ενώ αντικείμενο του εγκλήματος, όπως αυτό τυποποιείται στα αρ. 1 και 5, φαίνεται να μην υπάρχει, καθόσον πρόκειται για «έγκλημα σύναψης σχέσης ανάμεσα σε περισσότερα πρόσωπα».³⁷

---

³⁵ Ibid, σελ. 1522

³⁶ Ibid, σελ. 1536

³⁷ Ibid, σελ. 1523

- **Εγκληματική συμπεριφορά** για τη στοιχειοθέτηση του αρ. 187 συνιστά, α) η συγκρότηση μιας δομημένης και με διαρκή δράση ομάδας από τρία ή περισσότερα πρόσωπα (οργάνωση), που επιδιώκει τη διάπραξη περισσότερων κακουργημάτων που προβλέπονται στο αρ. 187 παρ. 1, β) η ένταξη ως μέλος σε αυτή την ομάδα, γ) η παροχή πληροφοριών ή υλικού εξοπλισμού για τη διευκόλυνση της οργάνωσης, δ) η διεύθυνση της εγκληματικής οργάνωσης, ε) η ματαίωση της αποκάλυψης ή δίωξης και τιμωρίας των πράξεων της παρ. 1 του αρ. 187 ΠΚ και τέλος, στ) η σύσταση συμμορίας, όπως αυτό αναλύθηκε ανωτέρω. Σημειωτέον, η σύσταση συμμορίας τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και στόχος της συμμορίας είναι η διάπραξη είτε πλημμελήματος είτε κακουργήματος.
- **Μέσο τέλεσης** του εγκλήματος αποτελεί η απειλή ή η χρήση βίας.

Στην υποκειμενική υπόσταση του εγκλήματος, πρέπει να γίνουν οι εξής σημειώσεις³⁸:

Το έγκλημα του αρ. 187 ΠΚ είναι κακούργημα στις παραγράφους 1 και 3 (κάθειρξη = κακούργημα, αρ. 18 ΠΚ), οπότε για να στοιχειοθετηθεί απαιτείται τουλάχιστον ενδεχόμενος δόλος. Ο ενδεχόμενος δόλος συνίσταται αφενός μεν στη γνώση ότι ο δράστης συγκροτεί ή εντάσσεται ως μέλος σε ομάδα με τα ανωτέρω χαρακτηριστικά (δομή-ιεραρχία-διάρκεια-κερδοφορία) ή ότι διευθύνει μία τέτοια ομάδα στην παρ. 3, καθώς επίσης και στη βούληση παραγωγής των πραγματικών περιστατικών που απαρτίζουν την έννοια της πράξης. Ειδικά όμως ως προς τη διάπραξη περισσότερων κακουργημάτων από τα ρητά αναφερόμενα, απαιτείται δόλος σκοπού (Α' βαθμού). Το έγκλημα αυτό είναι υπερχειλούς υποκειμενικής υπόστασης καθώς, απαιτείται κάθε ένα από τα μέλη της οργάνωσης να επιδιώκει τη διάπραξη περισσότερων του ενός κακουργημάτων από αυτά που αναφέρονται, είτε ομοειδών είτε ετεροειδών. Ο δε ειδικός αυτός δόλος πρέπει να ενυπάρχει σε όλα τα μέλη κατά την ίδρυση της οργάνωσης, ότι δηλαδή θα διαπράξουν περισσότερα κακουργήματα, και δεν αρκεί ο σκοπός τέλεσης ενός κακουργήματος και η εκ των υστέρων απόφαση για διάπραξη περαιτέρω κακουργημάτων. Η επιδίωξη διάπραξης των απαριθμούμενων κακουργημάτων πρέπει να υπάρχει άτυπα στη βούληση των μετεχόντων, χωρίς να είναι αναγκαία η εξειδίκευση των πράξεων και του τρόπου

---

³⁸ Ibid, σελ. 1529

με τον οποίο θα προβούν σε αυτές και χωρίς να απαιτείται η εξωτερίκευση κάποιας πράξης ή κάποιου σχεδίου. Απαιτείται συνεπώς η κοινή βούληση ήδη από την ίδρυση της οργάνωσης ότι η δράση τους θα εκδηλωθεί με την τέλεση περισσότερων κακουργημάτων.

5.2. Ζητήματα απόπειρας, συμμετοχής και συρροής.

Απόπειρα στο έγκλημα του αρ. 187 ΠΚ νοείται μόνο για ορισμένες παραγράφους και πιο συγκεκριμένα για τις υπ' αριθμ. 1,4 και 5. Για τις παρ. 2 και 3 δεν είναι δυνατό το στάδιο της απόπειρας. Στην περίπτωση 2, το αδίκημα πραγματώνεται τη στιγμή της παροχής της προβλεπόμενης βοήθειας, συνεπώς με την παραδοχή της απόπειρας θα διευρυνόταν υπέρμετρα η αξιόποινη συμπεριφορά του δράστη που παρέχει πληροφορίες ή υλικοτεχνική υποδομή. Το ίδιο ισχύει και για την παρ. 3, στην περίπτωση της διεύθυνσης της εγκληματικής οργάνωσης.

Επίσης, το έγκλημα του αρ. 187 ΠΚ είναι δεκτικό συμμετοχής, όμως μόνο για τις παραγράφους 1 και 5 (εγκληματική οργάνωση και συμμορία). Για την παράγραφο 2, προβλέπεται αυτοτελής τιμώρηση μίας μορφής δραστηριότητας, που προσομοιάζει αλλά δεν ταυτίζεται με την τεχνική έννοια της συμμετοχής (αρ. 45-47 ΠΚ), αλλά αφορά επί της ουσίας πράξεις που ενισχύουν τη λειτουργία της εγκληματικής οργάνωσης καθεαυτή, όπως λόγου χάρι με χρηματοδότηση της οργάνωσης ή ενίσχυσή της με υλικά και όπλα, δηλαδή ενέργειες, οι οποίες μέχρι πρόσφατα δεν τιμωρούνταν αυτοτελώς. Σημειωτέον δε ότι η απλή ψυχική συνέργεια στα εγκλήματα συγκρότησης ή συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση ή συμμορία, εφόσον τα μέλη δεν επιδιώκουν οικονομικό ή άλλο όφελος, δεν τιμωρείται (αρ. 187 παρ. 6 εδ. Γ').

Όσον αφορά στο θέμα της συρροής του εγκλήματος του αρ. 187 με άλλα, πρέπει να σημειωθούν τα κάτωθι.³⁹

Αληθινή πραγματική συρροή υπάρχει ανάμεσα στα κακουργήματα που τελούν τα μέλη των εγκληματικών οργανώσεων προς υλοποίηση των στόχων τους, και στο έγκλημα της σύστασης ή συμμετοχής σε εγκληματικής οργάνωσης ή συμμορίας, αφού στις παρ. 1 και 3 του

---

³⁹ Ibid, σελ. 1532

αρ. 187 ΠΚ τιμωρείται μόνο η συγκρότηση ή ένταξη κάποιου μέλους σε δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων ανθρώπων, με στόχο την τέλεση κακουργημάτων.

Μεταξύ της διακεκριμένης κλοπής του αρ. 374 περιπτ. Δ' ΠΚ και του αρ. 187 παρ. 5 (συμμορία), υπάρχει φαινομενική συρροή, καθώς πλέον το περιεχόμενο του αρ. 187 παρ. 5 έχει ενσωματωθεί στο αρ. 374 ΠΚ και αποτελεί συστατικό του στοιχείου, οπότε χάνει την αυτοτέλεια και την αυτονομία του.

6) Η προβληματική της (μη) ποινικής ευθύνης των νομικών προσώπων.

6.1. Η διεθνής πραγματικότητα

Αρχικά, η αντιπαράθεση μεταξύ αναγνώρισης και μη αναγνώρισης της ποινικής ευθύνης νομικών προσώπων είχε σταθεροποιηθεί σε δύο μέτωπα: από τη μία ήταν οι χώρες του common law – Αγγλία, Η.Π.Α – που την είχαν αναγνωρίσει από νωρίς, αρχές 20ου αιώνα, με τα μοντέλα της αντικειμενικής ποινικής ευθύνης και της αντιπροσωπευτικής ποινικής ευθύνης - και από την άλλη οι χώρες του κεντροευρωπαϊκού κύκλου δικαίων που διατηρούσαν αρνητική στάση σ αυτή τη νομοθετική επιλογή⁴⁰.

Ωστόσο, με το πέρασμα του χρόνου οι αντιρρήσεις κάμφθηκαν και η σύγχρονη ευρωπαϊκή ποινική θεωρία άρχισε να αντιμετωπίζει ευνοϊκά το ζήτημα της ποινικής ευθύνης νομικών προσώπων. Έτσι, η Ολλανδία, η Γαλλία, η Δανία, το Βέλγιο, η Φινλανδία, αλλά ακόμα και η Γερμανία, θέσπισαν την επιβολή ποινικών κυρώσεων στο ίδιο το νομικό πρόσωπο.⁴¹

Για την ενίσχυση της θέσης περί ύπαρξης ανάγκης αναγνώρισης ποινικής ευθύνης στα νομικά πρόσωπα προβάλλεται και η θέση, ότι με αυτόν τον τρόπο αντιμετωπίζεται το σταθερό έλλειμμα που εμφανίζει η προληπτική λειτουργία του ποινικού δικαίου λόγω της αδυναμίας εντοπισμού των ποινικά υπόλογων σε ένα πλήθος αλληλοεξαρτώμενων εργαζομένων, πράξεων

---

⁴⁰ Δημάκης Αλέξανδρος, «Σύγχρονα ζητήματα εταιρικής ευθύνης», (12ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελλήνων Εμπορικών Λόγων), 2002, σελ.218

⁴¹ Ibid, σελ: 218-219

και παραλείψεων οι οποίες λαμβάνουν χώρα στα περίπλοκα μοντέλα λειτουργίας μεγάλων εταιρειών.⁴²

Κατά τη διαμόρφωση της ποινικής ευθύνης των νομικών προσώπων, διατυπώθηκε ο προβληματισμός ως προς το ποία είναι τα φυσικά πρόσωπα των οποίων η συμπεριφορά θα καταλογισθεί τελικά στο νομικό πρόσωπο. Έτσι, στις Η.Π.Α και στην Αγγλία αναπτύχθηκαν δύο βασικά μοντέλα: η θεωρία της αντιπροσωπευτικής ευθύνης και η θεωρία της ταυτίσεως.⁴³

Σύμφωνα με τη θεωρία της **αντιπροσωπευτικής ευθύνης** (Η.Π.Α), η ποινική ευθύνη του νομικού προσώπου θεμελιώνεται στην συμπεριφορά κάθε δράστη – στελέχους του, όποια θέση και αν έχει στην υπαλληλική ιεραρχία του εκάστοτε νομικού προσώπου. Αρκεί, λοιπόν, η διάπραξη ποινικού αδικήματος από οποιονδήποτε υπάλληλο - εφόσον είναι στα πλαίσια της αρμοδιότητάς του και έχει στόχο να προσπορίσει όφελος στο νομικό πρόσωπο⁴⁴.

Αντιθέτως, η, υποστηριζόμενη στην Αγγλία, **θεωρία της ταυτίσεως** ορίζει πως σε ότι αφορά τα εγκλήματα που προϋποθέτουν υπαιτιότητα του δράστη, όπως ισχύει με όλα σχεδόν τα κλασικά ποινικά εγκλήματα, για να κριθεί ένα νομικό πρόσωπο ποινικώς υπόλογο πρέπει η τέλεση του εγκλήματος αλλά και η υπαιτιότητα γι αυτό να συντρέχουν στο πρόσωπο των διευθυντών ή των υψηλόβαθμων στελεχών του.⁴⁵ Παρατηρούμε, λοιπόν, η θεωρία της ταυτίσεως εξισώνει την όποια επιχείρηση με τους διοικούντες της, την ταυτίζει δηλαδή με τα διευθυντικά της στελέχη. Αυτό συμβαίνει διότι τα πρόσωπα αυτά κρίθηκε ότι αντιπροσωπεύουν την βούληση της εταιρείας.

Ενώ η θεωρία της αντιπροσωπευτικής ευθύνης μοιάζει να είναι εντελώς ασύμβατη με την αρχή της ενοχής, αφού δεν μπορεί ένα ολόκληρο νομικό πρόσωπο και το σύνολο των εργαζομένων σε αυτό να υφίστανται βαριές κυρώσεις εξ αιτίας της συμπεριφοράς ενός τυχαίου υπαλλήλου, αντιθέτως η θεωρία της ταυτίσεως δείχνει να είναι πιο πρόσφορη για την θεμελίωση

---

⁴² Παπανεοφύτου Αγάπιος «Ποινική ευθύνη νομικών προσώπων ή των υπόλογων για την δράση τους φυσικών προσώπων;», 'Ποινικό Δίκαιο – Ελευθερία – Κράτος Δικαίου': Τιμητικός τόμος για τον Γ-Α Μαγκάκη, σελ: 208

⁴³ Δημάκης Αλ, ο.π., σελ 228

⁴⁴ Ibid, σελ: 228-229

⁴⁵ Ibid, σελ 229

της ποινικής ευθύνης νομικού προσώπου καθώς δύσκολα μπορεί να αμφισβητηθεί ότι η λειτουργία της κάθε εταιρείας εξαρτάται από τα στελέχη που την διοικούν.

6.2. Η ελληνική νομοθεσία

Ο φόβος για την αναγνώριση ποινικής ευθύνης νομικών προσώπων, ιδίως λόγω της αδυναμίας υπέρβασης της αρχής της ατομικής ενοχής αλλά και η προφανής δυσχέρεια που προκαλεί η αδυναμία ανίχνευσης του φυσικού προσώπου που υπέχει ποινική ευθύνη σε ένα σύνολο ατόμων σε ένα νομικό πρόσωπο, δημιουργούν τη βάση της αναζήτησης μιας αποτελεσματικότερης προληπτικά, εγγυητικά αλλά και κατασταλτικά ποινικής διεξόδου: στην ποινική ευθύνη των προσώπων που κατευθύνουν, ελέγχουν και εποπτεύουν τη λειτουργία μιας επιχείρησης. Αυτοί οφείλουν να γνωρίζουν τα θεμιτά όρια λειτουργίας του νομικού προσώπου.⁴⁶

Ιδιαίτερη χρηστικότητα για τη δογματική θεμελίωση της ποινικής ευθύνης των ως άνω φυσικών προσώπων σε εγκληματικές συμπεριφορές νομικών προσώπων μπορεί και έχει ήδη, όπως θα δούμε στη συνέχεια, αποκτήσει ο θεσμός της ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσης του άρθρου 15 ΠΚ.

Σύμφωνα με την διάταξη του άρθρου 15 ΠΚ *«όπου ο νόμος για την ύπαρξη αξιόποινης πράξης απαιτεί να έχει επέλθει ορισμένο αποτέλεσμα, η μη αποτροπή του τιμωρείται όπως η πρόκλησή του με ενέργεια, αν ο υπαίτιος της παράλειψης είχε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να παρεμποδίσει την επέλευση του αποτελέσματος»*.

Το άνω άρθρο ορίζει τα εγκλήματα μη γνήσιας παράλειψης, ο δράστης των οποίων προσβάλλει την επιτακτική όψη ενός ποινικού κανόνα, ο οποίος τον προστάζει να προβεί στη συγκεκριμένη συμπεριφορά που αποτελεί περιεχόμενο της ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσής του, ώστε να μην γίνει η παράλειψη αυτής της συμπεριφοράς αιτιακός παράγοντας του αποτελέσματος. Αυτά τα εγκλήματα, δηλαδή, τελούνται με τη μυϊκή αδράνεια του δράστη, με την παράλειψη του να αποφύγει ορισμένη συμπεριφορά, αν και έχει ιδιαίτερη νομική υποχρέωση γι αυτό.⁴⁷

---

⁴⁶ Παπανεοφύτου Αγ.: «Ποινική ευθύνη νομικών προσώπων: Μια κατασκευή ποινικής ασυλίας του επιχειρηματία – δράστη;», εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 119, 134, 154

⁴⁷ Κωστάρας Αλέξανδρος., «Εννοιες και θεσμοί του Ποινικού δικαίου», εκδ. Σάκκουλας, 2001, σελ. 301-302

Το άνω άρθρο ορίζει τα εγκλήματα μη γνήσιας παράλειψης, ο δράστης των οποίων προσβάλλει την επιτακτική όψη ενός ποινικού κανόνα, ο οποίος τον προστάζει να προβεί στη συγκεκριμένη συμπεριφορά που αποτελεί περιεχόμενο της ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσής του, ώστε να μην γίνει η παράλειψη αυτής της συμπεριφοράς αιτιακός παράγοντας του αποτελέσματος. Αυτά τα εγκλήματα, δηλαδή, τελούνται με τη μυϊκή αδράνεια του δράστη, με την παράλειψη του να αποφύγει ορισμένη συμπεριφορά, αν και έχει ιδιαίτερη νομική υποχρέωση γι αυτό.

Κατά συνέπεια, είναι διαπιστώσιμο από την διάταξη του άρθρου 15 ΠΚ ότι για να έχουμε έγκλημα μη γνήσιας παράλειψης πρέπει να έχουμε έγκλημα αποτελέσματος και αιτιώδη σύνδεσμο μεταξύ της αδράνειας του δράστη και του αποτελέσματος,

Επίσης, πρέπει να σημειωθεί πως πηγές της ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσης αποτελούν:

A) ο νόμος, B) η εκούσια ανάληψη προστατευτικών καθηκόντων (και όχι αυστηρά η σύμβαση), Γ) η προηγούμενη επικίνδυνη ενέργεια του υπόχρεου, Δ) και ένα μέρος της θεωρίας προσθέτει και τις σχέσεις εμπιστοσύνης που προκύπτουν από στενή συγγένεια, προσωπική φιλία, συγκατοίκηση κτλ.

6.3. Η λύση της «εγγυητικής θέσης»

Συγγενής προς την έννοια της ιδιαίτερης νομικής υποχρέωσης, με ευρύτερο ωστόσο πεδίο εφαρμογής, αποτελεί και ο θεσμός της εγγυητικής θέσης. Η θεωρία αυτή αφορά στη *μη παρεμπόδιση του αξιόποινου αποτελέσματος, η οποία εξομοιώνεται με την δια ενεργείας παραγωγή του, όταν εκείνος που παρέλειψε να πράξει είχε εγκατασταθεί, καθ' οιονδήποτε τρόπο, στον κοινωνικό μηχανισμό ως «εγγυητής» για την μη επέλευση του αποτελέσματος, υπό την έννοια ότι επέιχε κατά την αντίληψη του κοινωνικού συνόλου θέση οργάνου φύλαξης του περί ου πρόκειται εννόμου αγαθού ή προστασίας απέναντι στον περί ου πρόκειται κίνδυνο.* Άρα, κατά την άποψη αυτή, δεν χρειάζεται να υπάρχει νόμος, σύμβαση κτλ για να προκύπτει υποχρέωση

αποτροπής του εκάστοτε αποτελέσματος αλλά η άμεση και ευθεία ύπαρξη εγγυητικής υποχρέωσης.⁴⁸

Επί δε της τιμώρησης, οι κυρώσεις που τελικά προβλέπονται από τις νομοθεσίες που έχουν τελικά θεσπίσει την ποινική ευθύνη νομικών προσώπων, είναι εκ των πραγμάτων οικονομικού ή διοικητικού χαρακτήρα και συγκεκριμένα χρηματικές ποινές, αφαίρεση κερδών που απέκτησε η καταδικασθείσα εταιρεία από την παράβαση του εκάστοτε νόμου, απαγόρευση συμμετοχής σε δημόσιους διαγωνισμούς, επιβολή όρων για τη διακίνηση των προϊόντων της, δήμευση της περιουσίας της ή ακόμη και προσωρινή ή οριστική διακοπή της λειτουργίας της.⁴⁹

Αντιθέτως, η κρατούσα θεωρία στην Ελλάδα ταυτίζεται ακόμη με μια από τις πλέον βασικές αρχές του ελληνικού ποινικού δόγματος κατά την οποία ποινική ευθύνη μπορούν να έχουν μόνο φυσικά πρόσωπα και όχι νομικά. Αυτό προκύπτει από την ακλόνητη θεώρηση ότι ποινικώς οριζόμενη πράξη είναι μια εκούσια εξωτερική συμπεριφορά *ανθρώπου*.⁵⁰ Συνεπώς, τα νομικά πρόσωπα δεν έχουν την ικανότητα του πράττειν, ενώ ελλείπει από αυτά και η βούληση που πραγματώνει το στοιχείο του καταλογισμού.⁵¹

Ειδικότερα, το ελληνικό ποινικό σύστημα συνεχίζει να εδράζεται στην αρχή του καταλογισμού της πράξης σε ενοχή θεμελιώνοντας έτσι την ηθικοκοινωνική αποδοκιμασία, τη μομφή δηλαδή για το εγκληματικό άδικο π.χ. μιας κλοπής ή μιας ανθρωποκτονίας στην ψυχική σχέση του δράστη με το συγκεκριμένο αποτέλεσμα.

Η εν λόγω αρχή, βέβαια, στηρίζεται ευρύτερα και στο αρ. 2 παρ. 1 του Συντάγματος, άρα και γι αυτό το λόγο επίσης δεν μπορεί να μεταφερθεί στην ποινική ευθύνη των επιχειρήσεων

---

⁴⁸ Ανδρουλάκης Νικόλαος, «Ποινικό Δίκαιο - Γενικό Μέρος, Θεωρία για το έγκλημα», εκδ. Σάκκουλας, 2000, σελ. 234-235

⁴⁹ Παπανεοφύτου Αγ., «Ποινική ευθύνη νομικών προσώπων ή των υπόλογων για την δράση τους φυσικών προσώπων;», 'Ποινικό Δίκαιο – Ελευθερία – Κράτος Δικαίου': Τιμητικός τόμος για τον Γ-Α Μαγκάκη, σελ.: 212

⁵⁰ Σπινέλλης Διονύσιος, «Ποινικές (;) κυρώσεις σε νομικά πρόσωπα και διαδικασία επιβολής τους», ΠοινΧρον. ΝΓ/2003, σελ.: 97

⁵¹ Μαγκάκης: «Ποινικό Δίκαιο, Διάγραμμα Γεν. Μέρους, εκδ. β', 1982, σελ.: 145-146 όπως παραπέμπεται από Διον. Σπινέλλη, ο.π. σελ.: 97

αφού, όπως προελέχθη, μορφές υπαιτιότητας (δόλος, αμέλεια) αυτών δεν νοούνται.

Η προβληματική της ύπαρξης ή μη ποινικής ευθύνης σε νομικά πρόσωπα, αποκτά ενδιαφέρον στην περίπτωση σύστασης από μέλη εγκληματικής οργάνωσης εταιρείας, αδιάφορης μορφής, η οποία επιδιώκει την υλοποίηση πράξεων που οδηγούν στην τέλεση κακουργημάτων, με σκοπό την κερδοφορία, και μάλιστα υπό τρόπο, ώστε να είναι δυσχερής η αναζήτηση και εξεύρεση των μελών της. Οι εταιρείες χρησιμοποιούν τα οφέλη που τους παρέχει το νομικό πλαίσιο εντός του χώρου στον οποίο δρουν, προκειμένου με το λιγότερο δυνατό κόστος, τόσο οικονομικό όσο και πραγματικό, να προβούν στις πράξεις για τις οποίες συστάθηκαν. Τέτοια δυνατότητα παρέχεται ιδίως σε εταιρείες που επιθυμούν να αποκτήσουν έδρα στους λεγόμενους φορολογικούς παραδείσους, ώστε να επωφεληθούν των χαμηλών φορολογικών συντελεστών, ενώ συνήθως είναι η τακτική ίδρυσης εταιρειών προκειμένου να νομιμοποιηθούν έσοδα που αποκτήθηκαν με παράνομες πράξεις.

6.4. Οι διοικητικές κυρώσεις του αρ. 8 του Ν. 2928/2001

Επίσης, το αρ. 8 του ν. 2928/2001 πριν την κατάργησή του από την περιπτ. Β του αρ. 55 του Ν. 3691, και τις μετέπειτα τροποποιήσεις που θα εξηγήσουμε κατωτέρω, προέβλεπε την «ποινική» (όπως ορίζει ο τίτλος του άρθρου, κατά κυριολεξία όμως διοικητική) ευθύνη του νομικού προσώπου και των επιχειρήσεων, που με τις πράξεις των αρ. 1 και 2 του ν. 2331/1995 (Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες) προσπόρισαν περιουσιακό όφελος στο νομικό πρόσωπο ή τις επιχειρήσεις, και εφόσον ένα ή περισσότερα από τα πρόσωπα που ασκούν τη διοίκηση ή τη διαχείρισή τους, γνώριζαν ότι το όφελος αυτό προέρχεται από τέτοιες πράξεις. Όμως, όπως αναφέρθηκε, το άρθρο αυτό καταργήθηκε με το αρ. 55 του ν. 2691/2008 και το σχετικό πεδίο ρυθμίζεται πλέον από το αρ. 51 του ν. 3691/2008, όπως αντικαταστάθηκε με το αρ. ένατου παρ. 2 του ν. 3875/2010. Οι παράγραφοι 1, 2, 3 και 4 του άρθρου, έχουν ως εξής:

«1. Αν κάποια από τις αξιόποινες πράξεις νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες ή κάποιο από τα βασικά αδικήματα των στοιχείων γ', δ' και ε' του άρθρου 3 τελείται προς όφελος νομικού προσώπου από φυσικό πρόσωπο που ενεργεί είτε ατομικά είτε ως μέλος οργάνου του νομικού προσώπου και κατέχει διευθυντική θέση εντός αυτού με βάση

εξουσία εκπροσώπησής του ή εξουσιοδότηση για τη λήψη αποφάσεων για λογαριασμό του ή για την άσκηση ελέγχου εντός αυτού, επιβάλλονται στο νομικό πρόσωπο, σωρευτικά ή διαζευκτικά, οι ακόλουθες κυρώσεις:».

«α) Αν πρόκειται για **υπόχρεο νομικό πρόσωπο**, με απόφαση της αρμόδιας κατά το άρθρο 6 του παρόντος αρχής επιβάλλονται: i) διοικητικό πρόστιμο από πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ μέχρι πέντε εκατομμύρια (5.000.000) ευρώ, ii) οριστική ή προσωρινή για χρονικό διάστημα από ένα μήνα έως δύο έτη ανάκληση ή αναστολή της άδειας λειτουργίας ή απαγόρευση άσκησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας, iii) απαγόρευση άσκησης ορισμένων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων ή εγκατάστασης υποκαταστημάτων ή αύξησης του μετοχικού κεφαλαίου, για το ίδιο χρονικό διάστημα, iv) οριστικός ή προσωρινός για το ίδιο χρονικό διάστημα αποκλεισμός από δημόσιες παροχές, ενισχύσεις, επιδοτήσεις, αναθέσεις έργων και υπηρεσιών, προμήθειες, διαφημίσεις και διαγωνισμούς του Δημοσίου ή των νομικών προσώπων του δημόσιου τομέα. Το διοικητικό πρόστιμο του στοιχείου i επιβάλλεται πάντοτε, ανεξαρτήτως της επιβολής άλλων κυρώσεων.»

β) Αν πρόκειται για άλλο **μη υπόχρεο νομικό πρόσωπο**, με κοινή απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και του κατά περίπτωση αρμόδιου Υπουργού επιβάλλονται: i) διοικητικό πρόστιμο από είκοσι χιλιάδες (20.000) ευρώ έως δύο εκατομμύρια (2.000.000) ευρώ, ii) οι προβλεπόμενες στα στοιχεία ii, iii και iv του εδαφίου α' κυρώσεις.

2. Όταν η έλλειψη εποπτείας ή ελέγχου από φυσικό πρόσωπο που αναφέρεται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου κατέστησε δυνατή την τέλεση από ιεραρχικά κατώτερο στέλεχος της πράξης νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες προς όφελος νομικού προσώπου, επιβάλλονται στο νομικό πρόσωπο, σωρευτικά ή διαζευκτικά, οι ακόλουθες κυρώσεις: α) Στην αναφερόμενη στο εδάφιο α' της παραγράφου 1 περίπτωση: - διοικητικό πρόστιμο από δέκα χιλιάδες (10.000) ευρώ έως ένα εκατομμύριο (1.000.000) ευρώ, - οι προβλεπόμενες στα στοιχεία ii, iii και iv, για χρονικό διάστημα έως έξι μήνες. β) Στην αναφερόμενη στο εδάφιο β' της παραγράφου 1 περίπτωση: - διοικητικό πρόστιμο από πέντε χιλιάδες (5.000) ευρώ έως πεντακόσιες χιλιάδες (500.000) ευρώ, - οι προβλεπόμενες στα στοιχεία ii, iii και iv, για χρονικό διάστημα έως έξι μήνες.

3. Για τη σωρευτική ή διαζευκτική επιβολή των κυρώσεων που προβλέπονται στις προηγούμενες παραγράφους και για την επιμέτρηση των κυρώσεων αυτών λαμβάνονται υπόψη ιδίως η βαρύτητα της παράβασης, ο βαθμός της υπαιτιότητας, η οικονομική επιφάνεια του νομικού προσώπου, το ύψος των παράνομων εσόδων ή του τυχόν προκύψαντος οφέλους και η τυχόν υποτροπή του νομικού προσώπου. Καμιά κύρωση δεν επιβάλλεται χωρίς προηγούμενη κλήτευση των νόμιμων εκπροσώπων του νομικού προσώπου προς παροχή εξηγήσεων. Η κλήση κοινοποιείται στον ενδιαφερόμενο τουλάχιστον δέκα (10) πλήρεις ημέρες πριν από την ημέρα της ακρόασης. Κατά τα λοιπά εφαρμόζονται οι διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 6 του ν. 2690/1999 (Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας) (ΦΕΚ 45 Α').

4. Η εφαρμογή των διατάξεων των προηγούμενων παραγράφων είναι ανεξάρτητη από την αστική, πειθαρχική ή ποινική ευθύνη των αναφερόμενων σε αυτές φυσικών προσώπων.

Το άρθρο 51 του Ν. 3691/2008 μετά την τροποποίησή του από την παρ. 2 του αρ. ένατου του ν. 3875/2010, προβλέπει μία σειρά από σοβαρότατες διοικητές κυρώσεις κατά νομικών προσώπων που έχουν εμπλακεί σε απόπειρα ή διάπραξη είτε νομιμοποίησης εσόδων, είτε βασικού εγκλήματος του αρ. 3 του ν. 3691, οι οποίες αν και κατονομάζονται ως διοικητικές, φέρουν χαρακτήρα ποινής χωρίς μάλιστα να ισχύουν οι δικονομικές εγγυήσεις, αφού ο νομοθέτης τις θεωρεί διοικητικές, ωστόσο δεν επιβάλλονται από διοικητικά δικαστήρια, αλλά από μεμονωμένα διοικητικά όργανα, όπως η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς ή ο εκάστοτε αρμόδιος Υπουργός.⁵²

Η διάταξη του αρ. 51 απειλεί την επιβολή των διοικητικών κυρώσεων επί τη βάση της διάκρισης μεταξύ υπόχρεων και μη υπόχρεων νομικών προσώπων. Οι όροι αυτοί είναι τεχνικοί

---

⁵² Εδώ θίγεται το γνωστό ζήτημα των κρυπτο-ποινικών κυρώσεων που βαπτίζονται ως διοικητικές και απασχόλησε έντονα το ΕΔΔΑ. «Το πρώτο μεγάλο ζήτημα ως προς την υπαγωγή των διοικητικών κυρώσεων στο προστατευτικό πεδίο του αρ. 6 της ΕΣΔΑ είναι το κατά πόσο αυτές αποτελούν «κατηγορία ποινικής φύσης». Είναι γνωστό και αδιαμφισβήτητο ότι οι διοικητικές κυρώσεις πάσης φύσεως (φορολογικές, τελωνειακές, κοινωνικοασφαλιστικές, περιβαλλοντικές κλπ) ανήκουν στην ύλη του διοικητικού δικαίου, επιβάλλονται με διοικητική διαδικασία και υπάγονται στην αρμοδιότητα των διοικητικών δικαστηρίων. Ωστόσο, ενόψει της σημασίας των κυρώσεων αυτών στο εσωτερικό δίκαιο των περισσότερων ευρωπαϊκών κρατών και της βαρύτητας που δύνανται να έχουν για τα συμφέροντα των ιδιωτών, το ΕΔΔΑ ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 αναγνώρισε ότι η ένταξη μιας κύρωσης στην ύλη του διοικητικού δικαίου κατά την εσωτερική έννομη τάξη, δεν αρκεί για να αποκλείσει την υπαγωγή της στις κατηγορίες ποινικής φύσεως κατά την έννοια του αρ. 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ. Για την υπαγωγή αυτή το ΕΔΔΑ χρησιμοποιεί τρία κριτήρια, γνωστά και ως «κριτήρια Engel» (από την απόφαση αρχής του ΕΔΔΑ της 8 Ιουνίου 1976, Engel και λοιποί κατά Ολλανδίας, § 85, Series A no. 22): πρώτον, η ταξινόμηση της παράβασης στο εθνικό δίκαιο, αν δηλαδή η σχετική νομοθετική διάταξη ανήκει στην ύλη του ποινικού δικαίου, δεύτερον, η φύση της παράβασης και, τέλος, η φύση και ο βαθμός σοβαρότητας της κύρωσης που κινδυνεύει να υποστεί ο ενδιαφερόμενος. Τα κριτήρια αυτά δεν είναι απαραίτητο να συντρέχουν σωρευτικά προκειμένου να χαρακτηριστεί μια κύρωση ως ποινικής φύσεως, αν και δεν αποκλείεται μια σωρευτική εκτίμησή τους, όταν η εξέταση των επιμέρους στοιχείων δεν αρκεί για να σχηματιστεί μία ασφαλής γνώμη ως προς την ποινική φύση της κύρωσης. Ενδεικτικά, το ΕΔΔΑ εξετάζει ως κριτήρια τη σοβαρότητα του αδικήματος αυτού καθ' αυτό, τον αποτρεπτικό και κατασταλτικό χαρακτήρα της κύρωσης και το ύψος του προστίμου. Μετά τη ρητή υπαγωγή από το ΕΔΔΑ στις κατηγορίες ποινικής φύσεως των κυρώσεων που προβλέπονται στο ελληνικό δίκαιο για τελωνειακές παραβάσεις (βλ. ΕΔΔΑ της 24/9/1997, Γαρυφάλλου ΑΕΒΕ κατά Ελλάδος, 93/1996/712/909) αποτελεί πλέον κοινό τόπο στη νομολογία των ελληνικών διοικητικών δικαστηρίων η αναγνώριση της ένταξης των σοβαρότερων διοικητικών κυρώσεων στο κανονιστικό πεδίο του αρ. 6 παρ. 1 ΕΣΔΑ. Οι συνέπειες της υπαγωγής αυτής είναι ιδιαίτερος σημαντικές, καθώς, θεωρητικά τουλάχιστον, εισάγουν στη διοικητική διαδικασία και δίκη δικαιοκρατικές εγγυήσεις, γνωστές έως πρόσφατα μόνο στο πεδίο του ποινικού δικαίου: τεκμήριο αθωότητας, υποχρέωση δημόσιας συνεδρίασης, δικαίωμα παράστασης με δικήγορο σε όλα τα στάδια επιβολής της κύρωσης, αρμοδιότητα του δικαστηρίου να ελέγχει τόσο τη νομική όσο και την ουσιαστική βάση του προστίμου, δυνατότητα επιμέτρησης της ποινής, εφαρμογή της αρχής non bis in idem κλπ», Διοικητικές κυρώσεις – Σχέση διοικητικής και ποινικής δίκης, ΣτΕ 3182/2010, Τμ. Β, με σημείωμα Στέργιου Κοφίνη στο <http://www.constitutionalism.gr/site/1823-dioikitikes-kyrwiseis-shesi-dioikitikis-kai-poiniki/>

και εξηγούνται στο αρ. 5 του ν. 3691/2008. Ο νομοθέτης θεωρεί ως υπόχρεα νομικά πρόσωπα τα αποκλειστικώς κατονομαζόμενα στο άρθρο 5, όπως λ.χ. τα πιστωτικά ιδρύματα, τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, τις εταιρείες κεφαλαίου επιχειρηματικών συμμετοχών, τους ορκωτούς λογιστές, τους κτηματομεσίτες κλπ. Στο εδάφιο β' της παρ. 1 του αρ. 51, προβλέπονται οι διοικητικές κυρώσεις κατά των μη υπόχρεων νομικών προσώπων. Η διάταξη της παρ. 2 του αρ. 51 προβλέπει πιο ελαφριές διοικητικές κυρώσεις κατά υποχρέων ή μη προσώπων, όταν εξαιτίας της έλλειψης εποπτείας ή ελέγχου από τα διευθυντικά στελέχη του νομικού προσώπου, κατέστη δυνατή η τέλεση πράξης νομιμοποίησης εσόδων από ιεραρχικά κατώτερο στέλεχος. Έτσι θεσπίζεται εδώ ένα είδος καθήκοντος επιμέλειας των διευθυντικών στελεχών τα οποία οφείλουν λόγω της θέσης τους να εγγυώνται την ασφάλεια ορισμένων εννόμων αγαθών, προβαίνοντας σε μέτρα επίβλεψης της λειτουργίας της επιχείρησης ή του νομικού προσώπου στο οποίο προΐστανται.⁵³

Οι προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέξουν για να ενεργοποιηθεί η παρ. 1 του αρ. 51 του ν. 3691 είναι να υπάρχει τετελεσμένο βασικό έγκλημα ή πράξη νομιμοποίησης εσόδων, διότι στο στάδιο της απόπειρας του βασικού εγκλήματος ή της νομιμοποίησης δεν υπάρχει πορισμός παράνομου περιουσιακού οφέλους. Συνεπώς, απαιτείται ολοκληρωμένο έγκλημα ή συντελεσμένη πράξη νομιμοποίησης. Δράστης μπορεί να είναι οποιοδήποτε φυσικό πρόσωπο, χωρίς να απαιτείται να ανήκει στο δυναμικό του νομικού προσώπου ή της επιχείρησης. Στην περίπτωση όμως που ανήκει στο δυναμικό της επιχείρησης, μπορεί να ενεργεί ατομικά ή ως μέλος οργάνου του νομικού προσώπου, κατέχοντας διευθυντική θέση με εξουσία εκπροσώπησης ή εξουσιοδότηση λήψης αποφάσεων για λογαριασμό του νομικού προσώπου ή την άσκηση ελέγχου εντός αυτού. Το περιουσιακό όφελος θα πρέπει να προέκυψε από το βασικό έγκλημα ή την πράξη νομιμοποίησης και απαιτείται να έγινε επ' ωφελεία του συγκεκριμένου εμπλεκόμενου νομικού προσώπου⁵⁴.

Για την παρ. 2 του αρ. 51 θα πρέπει να αποδοθεί σφάλμα κάποιου από τα ανώτατα στελέχη του νομικού προσώπου, το οποίο συνίσταται σε αδυναμία ελέγχου και εποπτείας

---

⁵³ Ριζαβά Φ., ο.π., σελ. 591-592

⁵⁴ Ibid., ο.π. σελ 591

κάποιου ιεραρχικά κατώτερου οργάνου, το οποίο να προέβη σε βασικό έγκλημα ή σε πράξη νομιμοποίησης των παράνομων εσόδων που προέκυψαν από αυτό. Εδώ αξίζει να σημειώσουμε, ότι ο νομοθέτης τιμωρεί την πλήρη έλλειψη εποπτείας και ελέγχου και όχι την πλημμελή ή ανεπαρκή⁵⁵. Τέλος, οι προβλεπόμενες διοικητικές κυρώσεις του αρ. 51 διαφοροποιούνται στη βάση της διάκρισης μεταξύ υπόχρεων και μη υπόχρεων προσώπων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η εξέταση των σύγχρονων μορφών των εγκληματικών οργανώσεων με παραδείγματα σε επιμέρους αδικήματα

Στο κεφάλαιο αυτό θα ασχοληθούμε με την ειδικότερη μελέτη της δράσης των εγκληματικών οργανώσεων σε 4 επιμέρους ειδικότερα αδικήματα.

Συγκεκριμένα θα ασχοληθούμε κατά σειρά με το βασικό νομικό πλαίσιο που αφορά στο Περιβάλλον, και συγκεκριμένα με τον **Νόμο 1650/1986** για την «Ποινική Προστασία του Περιβάλλοντος» και τον **Νόμο 4042/2012** (Ενσωμάτωση των Οδηγιών 2008/99/EK και 2008/98/EK) για την «Ποινική προστασία του περιβάλλοντος και το πλαίσιο παραγωγής και διαχείρισης αποβλήτων».

Επίσης, θα ασχοληθούμε με το **αρ. 351 ΠΚ** που τιμωρεί τη σωματεμπορία.

Εν συνεχεία θα ασχοληθούμε με το οικονομικό ποινικό δίκαιο και συγκεκριμένα με τον **Νόμο 3691/2008** για την «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες».

Τέλος, θα ασχοληθούμε με τον **Νόμο 4139/2013** «Περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις».

---

⁵⁵ Ibid, ο.π. σελ 591

1) Νόμος 1650/1986 «Ποινική Προστασία του Περιβάλλοντος», όπως τροποποιήθηκε από τον Ν. 4042/2012.

Πλέον ο Ν. 1650/1986 δεν μπορεί να εξετάζεται μόνος, καθώς οι παρ. 1, 2, 3, 5, 6 και 7 αντικαταστάθηκαν με το άρθρο 7 του ν. 4042/2012 (ΦΕΚ Α΄ 24/13.2.2012).

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 2 του Ν. 1650/1986, οι βασικοί στόχοι αυτού είναι, μεταξύ άλλων, και η αποτροπή της ρύπανσης και γενικότερα της υποβάθμισης του περιβάλλοντος, η λήψη όλων των αναγκαίων, για το σκοπό αυτό, προληπτικών μέτρων και η διασφάλιση της ανθρώπινης υποβάθμισης του περιβάλλοντος και ειδικότερα από τη ρύπανση και τις οχλήσεις. Περαιτέρω, κατά το άρθρο 2 του ίδιου νόμου ως "περιβάλλον" νοείται το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα της ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες. "Ρύπανση" δε είναι η παρουσία στο περιβάλλον ρύπων, δηλαδή κάθε είδους ουσιών, θορύβου, ακτινοβολίας ή άλλων μορφών ενέργειας, σε ποσότητα, συγκέντρωση ή διάρκεια που μπορούν να προκαλέσουν αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία, στους ζωντανούς οργανισμούς και στα οικοσυστήματα ή υλικές ζημιές και γενικά να καταστήσουν το περιβάλλον ακατάλληλο για τις επιθυμητές χρήσεις του. Τέλος, ως "υποβάθμιση" νοείται η πρόκληση από ανθρώπινες δραστηριότητες ρύπανσης ή οποιασδήποτε άλλης μεταβολής στο περιβάλλον, η οποία είναι πιθανόν να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην οικολογική ισορροπία, στην ποιότητα ζωής και στην υγεία των κατοίκων, στην ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά και στις αισθητικές αξίες". "Προστασία του περιβάλλοντος" είναι "το σύνολο των ενεργειών, μέτρων και έργων που έχουν στόχο την πρόληψη της υποβάθμισης του περιβάλλοντος ή την αποκατάσταση, διατήρηση ή βελτίωσή του".

Το άρθρο 28 αφορά τις ποινικές κυρώσεις του εν λόγω νόμου, ενώ η παρ. 5 αφορά ειδικότερα στα νομικά πρόσωπα. Στη διάταξη αυτή χαρακτηριστικά ορίζονται τα εξής:

5.1. Τα φυσικά πρόσωπα που κατέχουν ιθύνουσα θέση σε οποιοδήποτε νομικό πρόσωπο και ιδίως οι πρόεδροι διοικητικών συμβουλίων, οι εντεταλμένοι ή διευθύνοντες σύμβουλοι ανώνυμων εταιριών, οι διαχειριστές εταιριών περιορισμένης ευθύνης, ο πρόεδρος του διοικητικού και του εποπτικού συμβουλίου συνεταιρισμών, έχουν ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να εποπτεύουν

και να ελέγχουν την τήρηση, από φυσικά πρόσωπα που τελούν υπό τις εντολές του, των διατάξεων του παρόντος νόμου και των κατ' εξουσιοδότηση του εκδιδόμενων κανονιστικών πράξεων, που αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος. **5.2.** Το φυσικό πρόσωπο, το οποίο κατέχει ιθύνουσα θέση, τιμωρείται ως αυτουργός για κάθε πράξη ή παράλειψη, που προβλέπεται στις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου αυτού και τελέσθηκε κατά ή εξ αφορμής της δραστηριότητας ή επιχείρησης του νομικού προσώπου, εφόσον αυτή δεν αποτράπηκε λόγω της παράλειψης του, από πρόθεση ή από αμέλεια, να ασκήσει την προβλεπόμενη στην περίπτωση 5.1 εποπτεία ή έλεγχο, ανεξάρτητα από την τυχόν ποινική ή αστική ή διοικητική ευθύνη άλλου φυσικού προσώπου ή του ίδιου νομικού προσώπου. **5.3.** Αν η πράξη ή παράλειψη, που προβλέπεται στις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου αυτού ή οποιαδήποτε μορφή συμμετοχής σε αυτές, τελέσθηκαν προς όφελος νομικού προσώπου από φυσικό πρόσωπο το οποίο κατέχει ιθύνουσα θέση, πέραν της ποινικής ευθύνης του φυσικού προσώπου, επιβάλλεται και στο νομικό πρόσωπο, ανάλογα με το είδος και τη σοβαρότητα των επιπτώσεων στο περιβάλλον: (α) διοικητικό πρόστιμο μέχρι του τριπλάσιου της αξίας του οφέλους που επιτεύχθηκε ή επιδιώχθηκε ή (β) προσωρινή ή σε περίπτωση υποτροπής οριστική απαγόρευση άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας ή (γ) πρόσκαιρος ή οριστικός αποκλεισμός από δημόσιες παροχές ή ενισχύσεις ή (δ) η δημοσίευση, με δαπάνες του, της αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης σε δύο ημερήσιες εφημερίδες ευρείας κυκλοφορίας ή συνδυασμός των ανωτέρω κυρώσεων. **5.4.** Οι ίδιες κυρώσεις επιβάλλονται στο νομικό πρόσωπο και στην περίπτωση που η παράλειψη άσκησης της προβλεπόμενης στην περίπτωση 5.1. εποπτείας ή ελέγχου από φυσικό πρόσωπο, που κατέχει ιθύνουσα θέση, κατέστησε δυνατή την τέλεση από φυσικά πρόσωπα που τελούν υπό τις εντολές του, των ποινικών αδικημάτων, που προβλέπονται στις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου αυτού προς όφελος του νομικού προσώπου.

Η συγκεκριμένη διάταξη έχει μεγάλη αξία, καθώς οι ιδιότητες που απαιτεί ο νόμος να έχει ένα φυσικό πρόσωπο για να του αποδίδεται ποινική ευθύνη είναι πολύ αναλυτικά δοσμένες, ενώ συγχρόνως, πρώτη φορά θεμελιώνεται ρητά η ποινική ευθύνη αυτών των φυσικών προσώπων στην ρητά αναφερόμενη ιδιαίτερη νομική τους υποχρέωση. Γι αυτό και προστίθεται και η φράση για κάθε πράξη ή παράλειψη του νομικού προσώπου, διότι με βάση το αρ. 15 ΠΚ η παράλειψη π.χ. του διευθύνοντος συμβούλου να εποπτεύσει και να εξασφαλίσει τη μη ρύπανση του περιβάλλοντος, ισοδυναμεί με πράξη ρύπανσης του περιβάλλοντος εκ μέρους του, και πάντως η ποινική του ευθύνη δεν παύει, όπως λέει ο νόμος, από τυχόν ποινική ευθύνη άλλου προσώπου.

Τα πρόσωπα του αρ. 28, ως εκ της θέσεώς τους, είναι υπεύθυνα για την τήρηση των διατάξεων που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος και υπόχρεα ως εκ των ανωτέρω ιδιοτήτων τους να μεριμνούν για την τήρηση των διατάξεων που αφορούν στην προστασία του περιβάλλοντος, υπέχοντας σχετική ποινική ευθύνη, εάν δεν συμμορφώνονται με τις προστατευτικές για περιβάλλον διατάξεις, με τις εκάστοτε Μελέτες Περιβαλλοντικών

Επιπτώσεων που εκδίδονται σε Βιομηχανικές Περιοχές και με τις υπουργικές αποφάσεις του ΥΠΕΧΩΔΕ. Αποτέλεσμα αυτών των ενεργειών αποτελεί η υποβάθμιση περιβάλλοντος σε τέτοια ένταση και διάρκεια, που αποφέρει αρνητικές συνέπειες στην ποιότητα ζωής των περιοίκων.

Ο νόμος 4042 επέφερε πολύ σημαντικές αλλαγές και στο πεδίο της πρόληψης και καταστολής της οργανωμένης εγκληματικότητας σε σχέση με το περιβάλλον. Με το αρ. 8 του ν. 4042/2012 προστίθενται στα εγκλήματα του αρ. 187 ΠΚ και τα κακουργήματα της νομοθεσίας για την προστασία του περιβάλλοντος. Στην αιτιολογική δε έκθεση του νόμου αναφέρεται, ότι προβλέπεται το ενδεχόμενο τα κακουργήματα κατά του περιβάλλοντος να τελούνται στο πλαίσιο εγκληματικής οργάνωσης και σκοπείται η ενεργοποίηση του σχετικού μηχανισμού για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Με τις ρυθμίσεις αυτές αναδύεται η πρόθεση του νομοθέτη για ενίσχυση της κατασταλτικής αντίδρασης του ποινικού συστήματος, με τη μορφή της σε κακουργηματικό βαθμό ποινικοποίησης της υποβάθμισης του περιβάλλοντος.

2) Αρ. 351 ΠΚ – Το έγκλημα της σωματεμπορίας

Το έγκλημα της σωματεμπορίας προβλέπεται στο αρ. 351 του ΠΚ. Πρόκειται για ένα άρθρο που προστατεύει τη γενετήσια ζωή από την οικονομική της εκμετάλλευση, και όπου το θύμα είναι ανήλικος, προστατεύει περαιτέρω και την ανηλικότητα. Απώτερος στόχος του νομοθέτη είναι η πάταξη της εκμετάλλευσης του ανθρωπίνου σώματος, η οποία αποτελεί προσβολή της προσωπικής ελευθερίας.

Το έγκλημα αυτό είναι εν μέρει κοινό, δηλαδή ο δράστης μπορεί να είναι οποιοσδήποτε, και εν μέρει ιδιαίτερο (αρ. 351 παρ. 4 περιπτ. Ε'). Στην τελευταία περίπτωση, δράστης μπορεί να είναι μόνο πρόσωπο που έχει την αντίστοιχη τυποποιημένη ιδιότητα στον νόμο ή κάποια εξουσία την οποία καταχράται. Ωστόσο, για να τιμωρηθεί η πράξη με τη βαρύτερη ποινή του αρ. 4, πρέπει για την περίπτωση Ε' ο δράστης να τελεί την πράξη ή να συμμετέχει σε αυτή, είτε κατά την άσκηση της υπηρεσίας του, είτε επωφελούμενος από την ιδιότητά του αυτή, χωρίς να

αρκεί ο δράστης να έχει απλώς την ιδιότητα του υπαλλήλου κατά την τέλεση της πράξης και να αποσιωπά ή να αποκρύπτει αυτό το γεγονός.⁵⁶

Το αρ. 351 ΠΚ περιέχει πέντε κυρωτικούς κανόνες, οι τρεις πρώτοι αφορούν στο βασικό έγκλημα, ο τέταρτος στη διακεκριμένη του μορφή και ο πέμπτος το εκ του αποτελέσματος έγκλημα. Η πράξη της προσβολής του εννόμου αγαθού εκδηλώνεται με εννέα μορφές και συγκεκριμένα, α) την πρόσληψη προσώπου για τη γενετήσια εκμετάλλευσή του, β) τη μεταφορά προσώπου για τη γενετήσια εκμετάλλευσή του, γ) η προώθηση προσώπου στο εσωτερικό ή εξωτερικό για τη γενετήσια εκμετάλλευσή του, δ) η κατακράτηση προσώπου για τη γενετήσια εκμετάλλευσή του, ε) η υπόθαλψη προσώπου για τη γενετήσια εκμετάλλευσή του, στ) η παράδοση σε άλλον προσώπου για τη γενετήσια εκμετάλλευσή του, ζ) η παραλαβή από άλλον προσώπου για τη γενετήσια εκμετάλλευσή του, η) η συναίνεση του θύματος στη γενετήσια εκμετάλλευσή του και θ) η ενέργεια ασελγούς πράξης με πρόσωπο, που αποτελεί αντικείμενο γενετήσιας εκμετάλλευσης. Η δε αναφερόμενη εδώ έννοια της ασελγούς πράξης νοείται με την πλατειά του σημασία του όρου και περιλαμβάνει όχι μόνο την επίτευξη συνουσίας αλλά και υποκατάστατα αυτής.

Το έγκλημα της σωματεμπορίας είναι υπαλλακτικώς μικτό, οι μορφές με τις οποίες εμφανίζεται μπορούν να εναλλαχθούν μεταξύ τους, αλλά η συνδρομή περισσοτέρων μορφών, εφόσον το παθόν πρόσωπο είναι ένα, στοιχειοθετεί ένα έγκλημα, οι λοιπές δε μορφές λαμβάνονται υπόψη κατά την επιμέτρηση της ποινής. Για την στοιχειοθέτηση του εγκλήματος αυτού, πρέπει ο δράστης χρησιμοποιώντας κάποιο από τους ανωτέρω τρόπους, να εξαναγκάζει ή να παραπείθει άτομο να εκπορνευτεί, χωρίς να απαιτείται η επίτευξη του σκοπού της εκπόρνευσης.

Το άρθρο 351 ΠΚ αποτελεί ένα από τα περιοριστικώς απαριθμούμενα κακουργήματα που τελούνται στο πλαίσιο σύστασης εγκληματικής οργάνωσης. Μάλιστα η εκμετάλλευση γυναικών, ιδίως αλλοδαπής προέλευσης, αποτελεί ένα από τα κατεξοχήν εγκλήματα – σκοπούς των εγκληματικών οργανώσεων.

---

⁵⁶ Κωσταράς Αλέξανδρος, Ποινικό Δίκαιο, Επιτομή ειδικού μέρους (αρ. 134-410 ΠΚ), Νομική Βιβλιοθήκη, 2014, σελ. 1032.

Σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 854/2010 ΑΠ ΝΟΜΟΣ, το έγκλημα της σωματεμπορίας είναι τετελεσμένο με την αποτελεσματική χρήση των εξαναγκαστικών και παραπειστικών μέσων **χωρίς να είναι αναγκαίο να πραγματοποιηθεί και η επίτευξη του σκοπού της εκπόρνευσης.** Προστατευόμενο έννομο αγαθό με το έγκλημα της σωματεμπορίας είναι το δημόσιο συμφέρον που έγκειται στην καταπολέμηση της εκμετάλλευσης της ακολασίας. Ο δράστης του εγκλήματος αυτού με την χρησιμοποίηση βίας (σωματικής ή ψυχολογικής) ή απειλές κάμπτει την αντίσταση του θύματος και επιτυγχάνει την γενετήσια εκμετάλλευσή του. Σκοπός του δράστη της σωματεμπορίας είναι να οδηγήσει το θύμα θήλυ ή άρρεν στην πορνεία, παρά την αντίθετη θέληση αυτού, η οποία επιβάλλεται (πορνεία) ή δια της χρησιμοποίησης βίας και απειλής οποιασδήποτε μορφής, ή με την χρησιμοποίηση ψευδών υποσχέσεων για νόμιμη εργασία στην χώρα ή με την εκμετάλλευση της ευάλωτης θέσης, που μπορεί να δημιουργηθεί όταν το άτομο αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα ή βρίσκεται σε ξένη χώρα, χωρίς να απολαμβάνει της προστασίας των αρμοδίων αρχών και έτσι επιτυγχάνει να καμφθεί η βούλησή του ή να παραπεισθεί και να φύγει από τη Χώρα του να έλθει στην Ελλάδα, να προωθηθεί στο εσωτερικό της χώρας και να οδηγηθεί τελικά στην πορνεία.

Η κοινωνική εξέλιξη επέβαλε την θέσπιση της διατάξεως του άρθρου 8 του νόμου 3064/2002, με την οποία αντικαταστάθηκε εκείνη του άρθρου 351 του ΠΚ, ως άνω, λόγω της αθρόας εισόδου αλλοδαπών μεταναστών στην χώρα, πρόκειται δηλαδή για διασυνοριακό έγκλημα που τιμωρεί την εκμετάλλευση ανθρώπων, κυρίως γυναικών, επιθυμούντων νόμιμη εργασία προς επιβίωση, που συντελείται με την άσκηση επιρροής με χρήση βίας, απειλών ή ψευδών υποσχέσεων και κάμψη έτσι της βουλήσεως αυτών, λαμβανομένης υπόψη και της κατά την ανωτέρω έννοια ευάλωτης θέσεως αυτών. Η πράξη της σωματεμπορίας αποτελεί μία ειδικότερη μορφή του εγκλήματος της εμπορίας ανθρώπων. Η παράγραφος 4 της ανωτέρω διατάξεως (351 του ΠΚ) αποτελεί διακεκριμένη περίπτωση του εγκλήματος, μεταξύ των άλλων και όταν ο δράστης προσλαμβάνει, με την έννοια ότι στρατολογεί στην πορνεία, μεταφέρει, που σημαίνει ότι διαμετακομίζει από τόπου σε τόπο, είτε αυτοπροσώπως, είτε δι' άλλων προσώπων, εφόσον έχει την οργάνωση και τη διεύθυνση της διακινήσεως, προωθεί παράνομα με την έννοια της διαδοχικής μεταφοράς εντός ή εκτός της χώρας, με τους παραπάνω τρόπους, με σκοπό την εκπόρνευση και με την συντέλεση αυτής προς απόκτηση εισοδημάτων για βιοπορισμό αυτού (του δράστη).

Το έγκλημα του αρ. 351 ΠΚ είναι τετελεσμένο με την επίτευξη των εξαναγκαστικών μέσων χωρίς να είναι αναγκαίο να πραγματοποιηθεί και η επίτευξη του σκοπού της εκπόρνευσης. Ο δράστης του εγκλήματος αυτού με την χρησιμοποίηση βίας (σωματικής, ψυχολογικής) ή απειλές κάμπει την αντίσταση της γυναίκας επιβάλλοντας σ' αυτήν την εκπόρνευση. Το έγκλημα πραγματοποιείται και με την δια της κατακρατήσεως της γυναίκας εντός οίκου ανοχής ή άλλου χώρου χωρίς δυνατότητα προσφυγής αυτής στην πολιτεία εξαναγκάζοντας αυτήν να εκπορνευτεί.⁵⁷

Στο πλαίσιο δράσης μίας εγκληματικής οργάνωσης, οι δράστες των ανωτέρω εγκλημάτων πρέπει να έχουν σκοπό να τελέσουν το έγκλημα της σε βάρος γυναικών με τον εξαναγκασμό αυτών στην εκπόρνευση με την άσκηση απειλών ή παράνομης βίας, της παράνομης κατακράτησης και την χρήση απατηλών μέσων και με σκοπό την απόκτηση οικονομικών ωφελημάτων προερχομένων από την έκδοση αυτών στην πορνεία (άρθρο 351 παρ. 2, 1, 4 περ. δ του Π.Κ.).

Οι δράστες δηλαδή εγκληματική οργάνωσης που έχουν μεταξύ άλλων σκοπό τη διάπραξη του εγκλήματος της σωματεμπορίας, λειτουργούν ως επί το πλείστον ως εξής: μεταφέρουν στην χώρα αλλοδαπές γυναίκες, εν συνεχεία τις εκδίδουν στην πορνεία και εισπράττουν εξ αυτής διάφορα χρηματικά ποσά, καθόσον όπως επισημάνθηκε με προσοχή, η κερδοφορία και ο πορισμός οικονομικού οφέλους, είναι βασικό στοιχείο των εγκληματικών οργανώσεων. Για τη διευκόλυνση τέλεσης του ανωτέρω εγκλήματος, οι δράστες συχνά χρησιμοποιούν διάφορα υλικοτεχνικά μέσα, όπως αγγελίες σε εφημερίδες με αριθμούς κινητών τηλεφώνων, προβολές διαφημίσεων στην τηλεόραση στην αλλοδαπή, δήθεν για την ανεύρεση νόμιμης εργασίας σε νεαρές γυναίκες στην Ελλάδα με καλή αμοιβή. Τα δε θύματα της τελούμενης σωματεμπορίας εξαναγκαζόταν να εκπορνευτούν λόγω της ευάλωτης θέσης στην οποία βρίσκονταν (ήτοι, ξένη χώρα, χωρίς χρήματα και μη κατέχουσες την ελληνική γλώσσα) και λόγω της ασκήσεως απειλών και βίας σε βάρος τους.

Αναφορικά με το ζήτημα της συρροής του αρ. 351 ΠΚ με άλλα εγκλήματα, δέον να σημειωθούν τα εξής:

---

⁵⁷ Υπ αριθμ. 1093/2008 ΕφΘεσς

Η χρήση από τα δράστη όλων των μορφών ή τρόπων τέλεσης κατά του ίδιου προσώπου στο πλαίσιο της ίδιας ενιαίας συμπεριφοράς, πριν δηλαδή την ειρήνευση του αγαθού, συνιστά ένα έγκλημα (ΑΠ 854/2010 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 888/1993 ΝΟΜΟΣ, ΣυμβλΠλΧαν 139/2007⁵⁸ ΝΟΜΟΣ). Πρόκειται, όπως προαναφέρθηκε, για γνήσιο πολύτροπο υπαλλακτικώς μικτό έγκλημα, του οποίου η αντικειμενική υπόσταση μπορεί να πραγματοποιηθεί με περισσότερους εναλλακτικούς τρόπους, η ταυτόχρονη ή διαδοχική τέλεση των οποίων ένα μόνο έγκλημα στοιχειοθετεί, εάν πλήττεται η ίδια μονάδα εννόμου αγαθού και δε μεσολάβησε ειρήνευση. Εάν αντιθέτως, τα παθόντα πρόσωπα είναι περισσότερα, υπάρχει συρροή ισάριθμων αδικημάτων και όχι μία κατ' εξακολούθηση πράξη. Υπάρχει αληθινή πραγματική συρροή της σωματεμπορίας με την παράνομη κατακράτηση (325 παρ. 1 ΠΚ), την παράνομη βία (330 ΠΚ), την εκβίαση (385 ΠΚ), όταν η εγκληματογόνος δράση πραγματώνεται μετά την ειρήνευση του αγαθού του βασικού εγκλήματος, οπότε θεωρείται πως εκκινεί άλλη προσβολή. Αντιθέτως, φαινομενική συρροή υπάρχει όταν οι ίδιες εγκληματικές πράξεις λαμβάνουν χώρα εν όσο διαρκεί ακόμα η πράξη του αρ. 351 ΠΚ, οπότε απορροφώνται από αυτό, καθώς αποτελούν συστατικά στοιχεία και μέσα τελέσεως του βασικού εγκλήματος.⁵⁹

Τέλος, μεταξύ των εγκλημάτων της συγκρότησης και ένταξης σε εγκληματική ομάδα, της σωματεμπορίας και της μαστροπείας υφίσταται αληθινή πραγματική συρροή (βλ. ΑΠ 62/2005, ΣυμβΕφΑΘ 2327/2005 ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ, ΕφΘεσς 1622/2006 ΝΟΜΟΣ).

3) Νόμος 3691/2008 για την «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες».

Ως νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές πράξεις περιγράφεται η διαδικασία μέσω της οποίας αποκρύπτεται η ύπαρξη, η παράνομη πηγή ή η παράνομη χρήση εσόδων, τα οποία στη συνέχεια μεταμφιέζονται με τέτοιο τρόπο, ώστε η προέλευσή τους να εμφανίζεται

---

⁵⁸ Πρόκειται για γνήσιο πολύτροπο ή υπαλλακτικώς μικτό έγκλημα, η αντικειμενική υπόσταση του οποίου μπορεί να πραγματοποιηθεί με περισσότερους εναλλακτικούς τρόπους, η ταυτόχρονη ή διαδοχική τέλεση των οποίων ένα μόνο έγκλημα στοιχειοθετεί εάν πλήττεται η ίδια μονάδα εννόμου αγαθού και δεν μεσολάβησε ειρήνευση. Εάν, αντίθετα, τα παθόντα πρόσωπα είναι περισσότερα υπάρχει συρροή ισάριθμων αδικημάτων.

⁵⁹ ΕφΑΘ 1093/2008

νόμιμη⁶⁰. Το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων απέκτησε ξεχωριστό ποινικό ενδιαφέρον, από τη στιγμή που συνδέθηκε με το οργανωμένο έγκλημα και εμφανίστηκε ως συμβολή στην ανάπτυξη και στην ενίσχυση της δομής του, αποσυνδεδεμένο έτσι από το έγκλημα της αποδοχής προϊόντων εγκλήματος και αποκτώντας διεθνές ποινικό ενδιαφέρον, στον τομέα του διασυνοριακού εγκλήματος. Το ελληνικό ενδιαφέρον για την ποινική αντιμετώπιση του «ξεπλύματος» διαφάνηκε από τη σύνδεση του εν λόγω εγκλήματος με την τρομοκρατία και την εισαγωγή του Ν. 3691/2008 που τιτλοφορείται ως «Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας», ο οποίος αντικατέστησε τον Ν. 2331/1995. Ενδεικτικό δε της διεθνούς τάσης περί σύνδεσης του εγκλήματος της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων με τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας, είναι το γεγονός ότι η FATF άλλαξε τον τίτλο της από «Financial Action Task Force» σε «FATF on Money Laundering and terrorism financing»⁶¹.

Παρόλ' αυτά η σύνδεση του εγκλήματος της νομιμοποίησης εσόδων με την τρομοκρατία κρίνεται ατυχής, διότι το οικονομικό όφελος αποκτά διαφορετική διάσταση στα δύο εγκλήματα. Στο ξέπλυμα απαιτείται η ύπαρξη εσόδων και μάλιστα παράνομων, τα οποία με διάφορες μεθόδους αποκτούν νόμιμη ή νομιμοφανή μορφή. Αντιθέτως, στην τρομοκρατία, αφενός μεν η απόκτηση περιουσιακού οφέλους δεν είναι στοιχείο του εγκλήματος, αφετέρου δε, η ενίσχυση της τρομοκρατικής οργάνωσης δεν απαιτεί παράνομη οικονομική βοήθεια, καθώς είναι δυνατή και η παροχή νόμιμης οικονομικής ενίσχυσης, δηλαδή μέσω χρημάτων που δεν προέρχονται από παράνομες δραστηριότητες. Ωστόσο, φαίνεται ότι σκοπός του νομοθέτη υπήρξε η συμπερίληψη της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας στα βασικά εγκλήματα του ξεπλύματος, όχι για αυστηροποίηση των ποινών σε περίπτωση

---

⁶⁰ Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές πράξεις, στον Τιμητικό Τόμο για τον καθηγητή Γεώργιο Αλέξανδρο Μαγκάκη, Ποινικό Δίκαιο – Ελευθερία – Κράτος Δικαίου, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1999, σελ. 381

⁶¹ Όπως σημειώνει η Φωτεινή Ριζαβά στο βιβλίο «Οργανωμένο Έγκλημα, Θεωρητική προσέγγιση, κατ' άρθρον ερμηνεία και νομολογιακή αντιμετώπιση», Νομική Βιβλιοθήκη, σελ 432, «Η FATF αποτελεί μία άτυπη διακυβερνητική επιτροπή, στην οποία μετέχουν οι κυβερνήσεις 32 χωρών, η οποία δημιουργήθηκε στο Παρίσι τον Ιούλιο του 1989 με απόφαση των επτά ισχυρότερων οικονομικά Κρατών και διακηρυγμένο στόχο την ανάπτυξη και προώθηση πολιτικών σε εθνικό και διεθνές επίπεδο για την καταπολέμηση του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος. Η σύνδεση του ξεπλύματος παράνομων εσόδων με την τρομοκρατία αποφασίστηκε σε έκτακτη συνεδρίαση της FATF, που έγινε στη Ουάσινγκτον στο διάστημα 29-30/10/2001».

χρηματοδότησης μίας τρομοκρατικής οργάνωσης, αλλά για να υπαχθεί η χρηματοδότηση της τρομοκρατίας και οι σχετικές συναλλαγές και τα κεφάλαια στον ενδελεχή έλεγχο των εταιρειών του χρηματοπιστωτικού συστήματος και άλλων νομικών ή φυσικών προσώπων που υπόκεινται στο νόμο περί ξεπλύματος, ώστε να παρεμποδιστεί η χρηματοδότηση ή άλλη οικονομική στήριξη προς τρομοκράτες ⁶².

Το ζητούμενο είναι να βρεθεί το έννομο αγαθό που προσβάλλεται με τις πράξεις νομιμοποίησης. Ο νομικός – ποινικός- κόσμος ερίζει σχετικά με το θιγόμενο έννομο αγαθό. Η πλειοψηφία τονίζει ότι το συγκεκριμένο αδίκημα δε βιάλλει εναντίον ενός ορατού, ατομικά προσδιορίσιμου εννόμου αγαθού ή θύματος, αλλά επί της ουσίας βιάλλεται η οικονομική και κοινωνική ενότητα. Την άποψη αυτή υιοθέτησε και ο Άρειος Πάγος στην υπ' αριθμ. 1231/2004 απόφασή του που έκρινε ότι «η νομιμοποίηση των παράνομων εσόδων αποτελεί πράξη που προσβάλλει ολόκληρη την εθνική οικονομία, καθώς εντάσσει σε αυτή παράνομα περιουσιακά στοιχεία, εμφανίζοντάς τα ως νόμιμα.». Την άποψη αυτή δεν ενστερνίζεται ο Ανδρουλάκης⁶³, ο οποίος κρίνει την οικονομία δεν αποτελεί ποινικώς ενδιαφέρον έννομο αγαθό, σε αντίθεση με την Συμεωνίδου – Καστανίδου, η οποία θεωρεί ότι με το έγκλημα της νομιμοποίησης όχι μόνο θίγεται το χρηματοπιστωτικό και εν γένει οικονομικό σύστημα, αλλά αντιθέτως το ενισχύει, και σε κάθε περίπτωση στηρίζεται και αξιοποιεί τις δυνατότητες που προσφέρει⁶⁴.

Η αιτιολογική έκθεση του ν. 3691/2008 αναφέρει ότι ως προστατευόμενο έννομο αγαθό κρίνεται η ακεραιότητα και φήμη του χρηματοπιστωτικού τομέα και τονίζεται ότι με τον νόμο αυτό επιδιώκεται η αναβάθμιση των εν γένει μηχανισμών της χώρας για την πρόληψη και καταστολή των αδικημάτων νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές πράξεις και τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας.

---

⁶² Ριζαβά Φ.,ο.π., σελ. 434

⁶³ Ανδρουλάκης Νικ., Η ποινική δογματική και η απήχησή της στην πράξη 50 χρόνια μετά (ένα παράδειγμα), ΠοινΧρ ΝΒ/2002,289 (294)

⁶⁴ Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., «Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές πράξεις», Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Γεώργιο Αλέξανδρο Μαγκάκη, Ποινικό Δίκαιο – Ελευθερία – Κράτος Δικαίου, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1999, σελ. 385

Η Συμεωνίδου – Καστανίδου εκκινώντας από τη θέση ότι το ξέπλυμα δεν έχει αυτοτελή κοινωνική απαξία, σημειώνει, ότι, ως συμπεριφορά που συμβάλλει στην ενίσχυση της δράσης της εγκληματικής οργάνωσης, προσβάλλει το έννομο αγαθό της δημόσιας τάξης⁶⁵, το οποίο θίγεται από την ίδια την ύπαρξη της εγκληματικής οργάνωσης, ούτως ή άλλως. Η ίδια προσθέτει ότι «προκειμένου να στοιχειοθετηθεί το έγκλημα της νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες πράξεις, θα πρέπει να σαφήνεια να διαγνωστεί ή ύπαρξη μίας δομής, μιας εγκληματικής οργάνωσης που δρα σαν επιχείρηση με σκοπό το κέρδος, γιατί μόνο ως πράξη συμβολής στη διατήρηση και επέκταση των μηχανισμών της οργάνωσης⁶⁶» αποκτά απαξία το ξέπλυμα.

Συνεπώς, η νομιμοποίηση εσόδων από παράνομες πράξεις ενισχύει την προσβολή τόσο της δημόσιας τάξης, η οποία ούτως ή άλλως προσβάλλεται με την ύπαρξη ήδη κάθε είδους εγκληματικών οργανώσεων, όσο και διάφορων έννομων αγαθών που η κάθε εγκληματική οργάνωση θέτει ως εκάστοτε στόχο.

4) Νόμος 4139/2013 «Περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις».

Η εμπορία ναρκωτικών καθώς και άλλων εξαρτησιογόνων, ψυχοτρόπων ή αναβολικών ουσιών, των οποίων βέβαια η ποινική αντιμετώπιση ρυθμίζεται από άλλους, ειδικότερους νόμους, συχνά είναι το αποτέλεσμα μίας οργανωμένης δραστηριότητας, στην οποία λαμβάνουν μέρος πολλά πρόσωπα, καθένα από τα οποία αναλαμβάνουν ρόλους, με σκοπό την απόκτηση οικονομικού οφέλους.

Τα άτομα που λαμβάνουν μέρος στις επιχειρήσεις παραγωγής, διάθεσης και εισαγωγής ή εξαγωγής ναρκωτικών, στο πλαίσιο δράσης μίας εγκληματικής οργάνωσης, με τα χαρακτηριστικά που αναλύθηκαν στην παρούσα εργασία, προέρχονται από διάφορα στρώματα

---

⁶⁵ Ριζαβά Φ., ο.π., σελ. 463

⁶⁶ Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., «Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές πράξεις», Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Γεώργιο Αλέξανδρο Μαγκάκη, Ποινικό Δίκαιο – Ελευθερία – Κράτος Δικαίου, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, 1999, σελ. 386

του πληθυσμού, γεγονός το οποίο συντελεί σε μεγάλο βαθμό στην επίτευξη των στόχων της οργάνωσης. Αφενός μεν, περιλαμβάνονται άτομα τα οποία κατέχουν τις λεγόμενες θέσεις – κλειδιά, δηλαδή άτομα εδραιωμένα ήδη στην νόμιμη οικονομία, ωστόσο μεγάλο μέρος των ατόμων τα οποία συμβάλλουν καθοριστικά στην ολοκλήρωση της εμπορίας, είναι άτομα που δεν έχουν καμία σχέση με την εγκληματική οργάνωση ή κατέχουν έστω θέση περιφερειακή και τα κίνητρά τους είναι οικονομικά, ενώ επίσης διαλέγονται με προσοχή, ώστε να μην τραβούν την προσοχή των αστυνομικών και διωκτικών αρχών.

Σύμφωνα με το υπ' αριθμ. 27/2010 Βούλευμα του Συμβουλίου Εφετών Αθηνών, «η αγορά και πώληση... πραγματώνεται με την κατά τους όρους του άρθρου 513 του ΑΚ μεταβίβαση της κυριότητας της ναρκωτικής ουσίας και την για τον σκοπό αυτό παράδοση της από τον πωλητή στον αγοραστή, με το τίμημα που συμφωνήθηκε. Με τον όρο κατοχή νοείται η φυσική εξουσία των ναρκωτικών από τον δράστη, ώστε να μπορεί κάθε στιγμή να διαπιστώσει την ύπαρξη τους και κατά την δική του βούληση να τα διαθέτει πραγματικά. Δυνατή είναι και η κατά συναυτουργία τέλεση των άνω εγκλημάτων (45 ΠΚ), συνεπώς και του εγκλήματος κατοχής ναρκωτικών ουσιών (βλ. ΑΠ 405/2009 ΤΝΠ/ΝΟΜΟΣ)».

Στη χώρα μας πρώτο θεμέλιο της ισχύουσας σχετικής νομοθεσίας αποτέλεσε ο ν. 1729/1987, ο οποίος εισήγαγε χρήσιμες διακρίσεις στην ποινική μεταχείριση και ίδρυσε τον πρώτο πανελλήνιο οργανισμό απεξάρτησης, το ΚΕΘΕΑ. Η αφιέρωση του άρθρου 1 του συγκεκριμένου νόμου στην ίδρυση αυτή αποτελούσε ένα δείγμα συμβολικής προτεραιότητας της θεραπευτικής προσέγγισης στη συνείδηση του τότε νομοθέτη. Έκτοτε οι νομοθετικές επεμβάσεις ήταν πολύ συχνές. Η πρώτη έλαβε χώρα (ν. 1738/1987) δύο μόλις μήνες μετά την ψήφιση του βασικού νομοθετήματος, ενώ η τελευταία (ν. 3811/2009) είναι πρόσφατη και ήδη αισθητή στη δικαστηριακή πράξη. Ανάμεσα σε όσες μεσολάβησαν οπωσδήποτε ξεχωρίζει ο ν. 2161/1993, η ίδρυση του ΟΚΑΝΑ και η παροχή υποκαταστάτων στους εξαρτημένους από ναρκωτικά. Οι αποσπασματικές, έστω, αυτές μεταρρυθμίσεις έχουν συμβάλει στη διόρθωση αρκετών ακαμμιών. Επίσης η κωδικοποίηση των ρυθμίσεων (ν. 3459/2006) διευκόλυνε σημαντικά την εφαρμογή τους⁶⁷.

---

⁶⁷ Αιτιολογική έκθεση του Ν. 4139/2013

Έτσι, ο νέος νόμος περιλαμβάνει σειρά ρυθμίσεων, οι οποίες εκσυγχρονίζουν τη νομοθεσία των ναρκωτικών από την άποψη της ιατρικής αντιμετώπισης, της ποινικής αξιολόγησης, αλλά και της εφαρμογής νέας νομοθετικής αντίληψης για όσους παραβαίνουν τις διατάξεις του. Ο προϊσχύων κώδικας νόμος περί Ναρκωτικών Ν.3459/2006 (ΦΕΚ Α'/103/25.5.2006) καταργήθηκε με το άρθρο 100 του Ν. 4139/2013 και πλέον διατηρούνται σε ισχύ μόνο οι διατάξεις του άρθρου της παρ. 2 του άρθρου 1 του ν. 3459/2006 (Α' 103) και των υπουργικών αποφάσεων που έχουν εκδοθεί κατ' εξουσιοδότηση της παρ. 3 του άρθρου 1 του ν. 3459/2006, δηλαδή μόνο οι πίνακες των ουσιών που υπάγονται στα ναρκωτικά καθώς και οι διατάξεις των άρθρων 58 και 61 του ν. 3459/2006 που αφορούν τα Κέντρα Απεξάρτησης Τοξικομανών Κρατουμένων και Προγράμματα πρόληψης.

«Χαρακτηριστικά είναι τα στοιχεία που προκύπτουν από πρόσφατη ειδική συγκριτική για τις ποινές Έκθεση του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου για τα Ναρκωτικά και τις Εξαρτήσεις (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, Selected Issue 2009. Drug Offences: Sentencing and other Outcomes). Η συγκεκριμένη Έκθεση επισημαίνει ότι παρά την έκδοση της Απόφασης – Πλαίσιο του 2004 οι νομοθεσίες των ευρωπαϊκών χωρών – μελών εμφανίζουν σημαντικές ανομοιομορφίες ως προς τους ορισμούς, τις διακρίσεις μεταξύ εγκλημάτων διακίνησης και άλλων που υπηρετούν την προσωπική χρήση, καθώς και ως προς τις ποινές. Οι διαφορές αυτές οδηγούν αντίστοιχα σε σημαντικές διαφοροποιήσεις του αριθμού και του ποσοστού των καταδικών. Σε γενικές γραμμές παρατηρήθηκαν τα ακόλουθα, με βάση τα δεδομένα των χωρών που απήντησαν: για τις περισσότερες χώρες το μέσο ύψος ποινής, αναστελλόμενης ή μη, για εγκλήματα χρήσης (χρήσης ή προσωπικής κατοχής) ναρκωτικών ήταν σημαντικά χαμηλότερο από το ένα έτος. Οι ποινές για διακίνηση βασικής νομοτυπικής μορφής επίσης σε αρκετές περιπτώσεις αναστέλλονται, ενώ το ύψος τους δεν φαίνεται να υπερβαίνει τα τρία έτη (βλ. πίνακα 5, σελ. 15 Εκθέσεως)»⁶⁸.

Η παράγραφος 1 του αρ. 187 ΠΚ συμπεριλαμβάνει τα εγκλήματα σχετικά με τον νόμο περί ναρκωτικών ουσιών, στα αδικήματα στα οποία προβαίνει μία εγκληματική οργάνωση, γεγονός το οποίο δε θα μπορούσε να συμβαίνει διαφορετικά, καθώς η παραγωγή, η διάθεση και η εμπορία ναρκωτικών αποτελούν κατεξοχήν εγκλήματα στα οποία επιδίδεται μία εγκληματική οργάνωση, καθώς θεωρείται ότι αποφέρει τεράστια χρηματικά οφέλη.

⁶⁸ Αιτιολογική έκθεση του ν. 4139/2013

Σύμφωνα με το αρ.20 του νόμου, ως έγκλημα διακίνησης ναρκωτικών νοείται κάθε πράξη με την οποία συντελείται η κυκλοφορία ναρκωτικών ουσιών ή πρόδρομων ουσιών που αναφέρονται στους πίνακες της παραγράφου 2 του άρθρου 1 και **ιδίως** η εισαγωγή, η εξαγωγή, η διαμετακόμιση, η πώληση, η αγορά, η προσφορά, η διανομή, η διάθεση, η αποστολή, η παράδοση, η αποθήκευση, η παρακατάθεση, η παρασκευή, η κατοχή, η μεταφορά, η νόθευση, η πώληση νοθευμένων ειδών μονοπωλίου ναρκωτικών ουσιών, η καλλιέργεια ή η συγκομιδή οποιουδήποτε φυτού του γένους της κάνναβης, του φυτού της μήκωνος της υποφόρου, οποιουδήποτε είδους φυτού του γένους ερυθρόξυλου, καθώς και οποιουδήποτε άλλου φυτού από το οποίο παράγονται ναρκωτικές ουσίες, η παραγωγή και η εκχύλιση ναρκωτικών ουσιών, η χορήγηση ουσιών για υποκατάσταση της εξάρτησης κατά παράβαση των σχετικών διατάξεων, η διεύθυνση καταστήματος στο οποίο γίνεται εν γνώσει του δράστη συστηματική διακίνηση ναρκωτικών, η χρηματοδότηση, η οργάνωση ή η διεύθυνση δραστηριοτήτων διακίνησης ναρκωτικών ουσιών, η νόθευση ή η κατάρτιση ή η χρησιμοποίηση πλαστής ιατρικής συνταγής για τη χορήγηση ναρκωτικών με σκοπό τη διακίνησή τους, καθώς και η μεσολάβηση σε κάποια από τις πράξεις αυτές. Αν περισσότερες πράξεις διακίνησης αφορούν την ίδια ποσότητα ναρκωτικών συντρέχει μόνο ένα έγκλημα διακίνησης, ενώ κατά την επιμέτρηση της ποινής λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των επί μέρους πράξεων διακίνησης, το είδος, η συνολική ποσότητα και η καθαρότητα του ναρκωτικού, καθώς και η βαρύτητα των σχετικών επιπτώσεων στην υγεία. Οι παραπάνω πράξεις αντιδιαστέλλονται από τις πράξεις εκείνες στις οποίες ο δράστης, αποκλειστικά και μόνο για δική του χρήση, με οποιονδήποτε τρόπο προμηθεύεται ή κατέχει ναρκωτικά, σε ποσότητες που δικαιολογούνται μόνο για την ατομική του χρήση ή κάνει χρήση αυτών ή καλλιεργεί φυτά κάνναβης σε αριθμό ή έκταση που δικαιολογούνται μόνο για την ατομική του χρήση. Η δε διαπίστωση του σκοπού εξυπηρέτησης της δικής του αποκλειστικά χρήσης γίνεται με συνεκτίμηση του είδους, της καθαρότητας και της ποσότητας του συγκεκριμένου ναρκωτικού, σε συνδυασμό με τη συχνότητα χρήσης, το χρόνο χρήσης, την ημερήσια δόση και τις ιδιαίτερες ανάγκες χρήσης του συγκεκριμένου χρήστη. Ο δράστης της πράξης της προηγούμενης παραγράφου μπορεί να κριθεί ατιμώρητος, εάν το δικαστήριο, εκτιμώντας τις περιστάσεις τέλεσης της πράξης και την προσωπικότητα του δράστη, κρίνει ότι η αξιόποινη πράξη ήταν εντελώς περιστασιακή και δεν είναι πιθανόν να επαναληφθεί, διαφορετικά ο νομοθέτης προβλέπει για το δράστη ποινή φυλάκισης μέχρι 5 μηνών.

Το άρθρο 22 του νέου νόμου τυποποιεί διακεκριμένες περιπτώσεις διακίνησης ναρκωτικών ουσιών, με πλαίσιο ποινών πρόσκαιρης κάθειρξης και ελάχιστο όριο τα δέκα έτη. Σε αυτά εντάσσεται μεταξύ άλλων και ο δράστης, ο οποίος, σύμφωνα με την παρ. 2β' του ίδιου άρθρου «ενεργεί κάποια από τις πράξεις των άρθρων 20 και 21 παράγραφος 1α στο πλαίσιο εγκληματικής οργάνωσης, όπως αυτή ορίζεται στα άρθρα 187 και 187Α του Ποινικού Κώδικα», ο οποίο σύμφωνα με όσα αναφέρονται ανωτέρω, τιμωρείται με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών και με χρηματική ποινή από πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ μέχρι πεντακόσιες χιλιάδες (500.000) ευρώ. Η διακεκριμένη μορφή διακίνησης προβλεπόταν ως επιβαρυντική περίσταση στη διάταξη του αρ. 23 Α του ν. 3459/2006, μετά την τροποποίησή του από το αρ. 10 του ν. 3727/2008.

Στο άρθρο 27 του νόμου παραμένουν τα ευνοϊκά μέτρα υπέρ όσων δραστών επέδειξαν μεταμέλεια, αποφασίζοντας να συνδράμουν ουσιαστικά στην εξάρθρωση εγκληματικών δικτύων και στη σύλληψη εμπόρων ναρκωτικών, των οποίων η δράση είναι για την κοινωνία καταδήλως επαχθέστερη από την δική τους. Σκοπός του έλληνα νομοθέτη, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του νόμου είναι η άντληση σημαντικών πληροφοριών για τη σύλληψη ατόμων υψηλότερου επιπέδου εγκληματικής δράσης. Σύμφωνα με την παράγραφο 1 στον μεταμνηθέντα, εφ' όσον κριθεί ότι παρέσχε πληροφοριακά δεδομένα, πριν από την αμετάκλητη καταδίκη του, τα οποία συνέβαλαν ουσιαστικά είτε στην εξάρθρωση εγκληματικής οργάνωσης, είτε στην σύλληψη εμπόρων ναρκωτικών με σημαντικότερη θέση στη δομή τέτοιων οργανώσεων και με δραστηριότητα μεγαλύτερης απαξίας από τη δική του, αναγνωρίζεται υποχρεωτικά ελαφρυντική περίσταση από το δικαστήριο που εκδικάζει την υπόθεσή του.

Το έγκλημα της εμπορίας ναρκωτικών και εξαρτησιογόνων ουσιών θεωρείται κερδοφόρο, λόγω του ότι οι διακινούμενες ουσίες είναι στην πλειοψηφία τους ακριβές. Ωστόσο, έρευνες έχουν αποδείξει το αντίθετο, δεδομένου ότι «το κόστος λειτουργίας μίας επιχείρησης διακίνησης ναρκωτικών είναι ιδιαίτερος υψηλό⁶⁹» καθώς απαιτείται η κάλυψη δαπανών προμήθειας, μεταφοράς και πληρωμής προσώπων τα οποία θα πραγματοποιήσουν αυτή τη μεταφορά. Μέσα στο κόστος περιλαμβάνεται φυσικά και ο κίνδυνος, γεγονός που αυξάνει κατακόρυφα το budget της οργάνωσης. Οι δαπάνες ομαλής λειτουργίας μίας τέτοιας

---

⁶⁹ Ριζαβά Φ., ο.π., σελ. 167

«επιχείρησης» πώλησης ναρκωτικών, σε συνδυασμό με τον πολυέξοδο τρόπο ζωής των μεγαλεμπόρων, δεν αφήνει μεγάλα διαθέσιμων εσόδων⁷⁰.

Η εμπορία ναρκωτικών συχνά συνδέεται και με το έγκλημα της νομιμοποίησης παράνομων εσόδων, του «ξεπλύματος» δηλαδή των εσόδων που αποκομίσθηκαν από μία ολοκληρωμένη και επιτυχημένη μεταφορά και αγοραπωλησία ναρκωτικών ουσιών. Ωστόσο, στο ίδιο έγκλημα υπάρχουν και κάποιες πηγές νόμιμου εισοδήματος και αφορά κυρίως τα άτομα εκείνα, τα οποία λόγω της ιδιότητάς τους σε θέσεις- κλειδιά, διαθέτουν τους νόμιμους πόρους να υποστηρίξουν την οργάνωση, προκειμένου βεβαίως να αυξήσουν τα κέρδη τους, τα οποία εν συνεχεία θα ξεπλύνουν στήνοντας εταιρείες σε ονόματα άλλων ή κατέχοντας νικηφόρους αριθμούς λαχείων ή ακόμα, αγοράζοντας δάνεια από πιστωτικά ιδρύματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

Τα ειδικά δικαιώματα ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου για τους δράστες του αρ. 187 ΠΚ

3. Ειδικά μέτρα προστασίας ουσιαστικού δικαίου

1.4 Τα «μέτρα επιείκειας» του αρ. 187 Β ΠΚ

Σε επίπεδο ουσιαστικού δικαίου, η διάταξη του αρ. 187 Β ΠΚ τυποποιεί ένα λόγο μη καταδίκης ή εν πάση περιπτώσει ευνοϊκής μεταχείρισης του δράστη των παρ. 1 και 3 του αρ. 187 και 187^Α ΠΚ, όταν αυτός λειτουργεί ως πληροφοριοδότης των αρχών. Πιο συγκεκριμένα μιλώντας, η νομική φύση της παρ. 1 του αρ. 187 Β ΠΚ αμφισβητείται. Θεωρείται τόσο ως έμπρακτη μετάνοια, όσο και προσωπικός λόγος απαλλαγής από την ποινή.

Στη θεωρία της ποινής, η έμπρακτη μετάνοια αποτελεί λόγο εξάλειψης του αξιοποίνου, ο οποίος ενεργοποιείται όταν ο δράστης, αμέσως μετά την τέλεση της αξιόποινης πράξης και πριν εξετασθεί από τις αρχές για την εν λόγω πράξη, με τη θέλησή του και χωρίς εξαναγκασμό, είναι πρόθυμος να αποκαταστήσει το έννομο αγαθό που προσβλήθηκε και να το ειρηνεύσει. Η έμπρακτη μετάνοια έχει χαρακτήρα «προσωπικό» και «ειδικό», αφού ωφελεί μόνον εκείνον που

---

⁷⁰ Ibid σελ. 170

επέδειξε τη συγκεκριμένη συμπεριφορά και επιπλέον εξαλείφει το αξιόποino μόνο για το συγκεκριμένο έγκλημα και όχι για άλλα τα οποία ενδεχομένως συρρέουν⁷¹.

Πρέπει δε να τονισθεί, ότι η έμπρακτη μετάνοια η οποία εξαλείφει το αξιόποino, αφορά μόνο τα συγκεκριμένα εγκλήματα στα οποία προβλέπεται αυτή η δυνατότητα ρητά στον νόμο. Για τα δε λοιπά εγκλήματα στα οποία δεν υπάρχει τέτοια πρόβλεψη, η συμπεριφορά του δράστη αντιμετωπίζεται ως ελαφρυντική περίπτωση, η οποία σύμφωνα με το εδάφιο δ' της παρ. 2 του αρ. 84 ΠΚ, εκτιμάται προκειμένου να οδηγήσει σε επιβολή μειωμένης ποινής (αρ. 84 ΠΚ) ή κρίνεται από το δικαστήριο για να χορηγηθεί αναστολή της ποινής, σύμφωνα με την παρ. 1 του αρ. 100 ΠΚ. Άλλοι μελετητές του ποινικού δικαίου θεωρούν τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου ως προσωπικό λόγο απαλλαγής από την ποινή, άποψη που οι Μαργαρίτης/ Μανωλεδάκης δεν ενστερνίζονται, καθώς θεωρούν ότι τέτοιες περιπτώσεις κανονικά υπάγονται είτε σε λόγους άρσης του αδίκου είτε του καταλογισμού. Αντιθέτως, προσωπικός ή εξαιρετικός λόγος απαλλαγής από την ποινή θεωρείται το ανεύθυνο του Προέδρου της Δημοκρατίας, για πράξεις που σχετίζονται με την άσκηση των καθηκόντων του αλλά δεν αποτελούν εσχάτη προδοσία ή εκ προθέσεως παραβίαση του Συντάγματος. Ως εκ τούτου, κρίνεται προτιμότερη και ευρύτερα αποδεκτή η άποψη ότι η διάταξη της παρ. 1 του αρ. 187 Β συνιστά «έμπρακτη μετάνοια»⁷².

Ωστόσο, για την 2 του αρ. 187 Β ΠΚ δεν μπορεί με βεβαιότητα να υποστηριχθεί η άποψη ότι η περιγραφόμενη συμπεριφορά αποτελεί «έμπρακτη μετάνοια» του δράστη. Η διαφορά των παραγράφων 1 και 2 έγκειται στο γεγονός ότι στην παρ. 2, ο δράστης δεν είναι υπαίτιος μόνο για τη συγκρότηση ή ένταξη σε εγκληματική οργάνωση, αλλά, επιπρόσθετα, είναι δράστης κάποιου από τα επιδιωκόμενα εγκλήματα της οργάνωσης. Συνεπώς, διαφαίνεται δίκαιος ο περιορισμός του ευεργετήματος της έμπρακτης μετάνοιας και η επιβολή μειωμένης μόνο ποινής για τους δράστες της παρ. 2 του άρθρου, καθόσον με την έμπρακτη μετάνοια αίρονται μόνο οι συνέπειες που επιφέρει η συγκρότηση και η συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση, αφήνοντας ουσιαστικά απροστάτευτο και έκθετο το έννομο αγαθό που προσβλήθηκε ως επιδιωκόμενος στόχος από την οργάνωση.

Συνεχίζοντας την εξέταση των ρυθμίσεων που περιέχει το αρ. 187 Β ΠΚ, παρατηρούμε ότι οι παρ. 3 και 4 του αρ. 187 Β ΠΚ διαφέρουν με τις παρ. 1 και 2, αφού «τα άτομα που

⁷¹ Μαργαρίτης Λάμπρος, Παρασκευόπουλος Νικόλαος, Ποινολογία, Σάκκουλας, 2005, σελ.611

⁷² Ριζαβά Φ., ο.π., σελ.612

επωφελούνται από τις διατάξεις αυτές δεν είναι ταυτόχρονα και δράστες των εγκλημάτων του αρ. 187 ΠΚ⁷³». Στις παραγράφους αυτές μείζων είναι η ιδιότητα του «θύματος της εγκληματικής οργάνωσης» και του «αλλοδαπού» αντίστοιχα. Στις διατάξεις αυτές, εκείνο που προέχει είναι η δυνατότητα να παράσχουν πληροφορίες στις αστυνομικές και διωκτικές αρχές, προκειμένου να συνδράμουν στην εξάρθρωση των εγκληματικών οργανώσεων.

Για τις δύο αυτές παραγράφους, ο έλληνας νομοθέτης δε δίνει τη δυνατότητα για εξάλειψη του αξιόποινου αλλά, στη μεν παρ. 3, παρέχει τη δυνατότητα προσωρινής ή οριστικής αποχής από την ποινική δίωξη, στη δε παρ. 4, παρέχει τη δυναμική αναστολή της εκκρεμούσας διοικητικής απέλασης σε βάρος αλλοδαπών, οι οποίοι είναι ήδη αξιόποιοι λόγω της παράνομης εισόδου τους στη χώρα.

Προκειμένου να ενεργοποιηθούν οι προστατευτικές ρυθμίσεις του αρ. 187 Β ΠΚ, πρέπει κατ' αρχήν να συντρέχουν οι υποκειμενικές προϋποθέσεις, όπως περιγράφηκαν αμέσως ανωτέρω. Επιπρόσθετα, απαιτείται «αναγγελία» προς την αρχή, δηλαδή ανακοίνωση προς πάσα αρχή, η οποία είναι αρμόδια και επιφορτισμένη για τη δίωξη του εγκλήματος. Η αναγγελία θα αναφέρεται σε σημαντικές πληροφορίες της οργάνωσης, που σχετίζονται με την ονοματοδοσία των μελών, τη δομή, το χώρο στον οποίο μαζεύονται τα μέλη, το σχέδιο δράσης και τέλος τον τρόπο δράσης. Έπειτα, η αναγγελία θα πρέπει να είναι έγκαιρη ή τουλάχιστον να πραγματοποιηθεί σε εύλογο χρόνο σχετικά με το σχέδιο δράσης της οργάνωσης, προκειμένου να επιτευχθεί η πρόληψη της εγκληματικής συμπεριφοράς. Σε κάθε περίπτωση, οι πληροφορίες θα πρέπει να είναι «ικανές» για την εξάρθρωση της εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης, με την έννοια ότι χωρίς αυτές τις πληροφορίες, η εξάρθρωση δε θα είχε πραγματοποιηθεί έγκαιρα ή θα είχε λάβει χώρα με ιδιαίτερα προβλήματα και κίνδυνο αποτυχίας⁷⁴. Εφόσον συντρέξουν όλες οι ανωτέρω προϋποθέσεις, επέρχονται υποχρεωτικά οι συνέπειες που ορίζει το αρ. 187 Β ΠΚ. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί, ότι σε περίπτωση που ο Εισαγγελέας, παρά την καταγγελία του δράστη, ασκήσει την ποινική δίωξη, τότε αυτή εξακολουθεί κανονικά, χωρίς να υπάρχει άλλο ευεργέτημα στον πληροφοριοδότη, ακόμη και εάν η καταγγελία κριθεί βάσιμη με αμετάκλητη απόφαση⁷⁵. Τέλος, οι διατάξεις των παρ. 3 και 4 του αρ. 187 Β ΠΚ, αναφέρονται μόνο στις

---

⁷³ Ibid., σελ. 614

⁷⁴ Ibid., σελ. 616

⁷⁵ Ibid., σελ. 618

πράξεις του αρ. 187, διαφοροποιώντας το ρυθμιστικό περιεχόμενο των παρ. 1 και που αφορούν και στο αρ. 187 Α ΠΚ περί τρομοκρατίας.

1.2 Η προστασία των μαρτύρων

Το αρ. 9 του Ν. 2928/2001 περιέχει ειδική προστατευτική ρύθμιση για τα πρόσωπα εκείνα, τα οποία έχουν αποτελέσει ουσιώδεις μάρτυρες στο πλαίσιο αποκάλυψης εγκληματικών δραστηριοτήτων, όπως αυτές περιγράφονται στην παρ. 1 του αρ. 187 ΠΚ (συγκρότηση ή συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση) και στο αρ. 187 Α ΠΚ (τρομοκρατική οργάνωση). Η προϊσχύουσα ρύθμιση του αρ. 8 του Ν. 1916/1990 «Για την προστασία της κοινωνίας από το οργανωμένο έγκλημα» περιείχε στενότερη προστασία καθώς δεν περιελάμβανε και την προστασία των οικείων των μαρτύρων, εν αντιθέσει με τον τωρινό νόμο στον οποίο γίνεται ειδική μνεία στους οικείους⁷⁶.

Το πραγματικό γεγονός της τεράστιας επικινδυνότητας των προσώπων που είναι κατηγορούμενοι για τα εγκλήματα των αρ. 187 και 187 Α ΠΚ, τα οποία (ενν. πρόσωπα) είναι επαγγελματίες, αδίστακτα και ικανά να μετέλθουν κάθε πράξης προκειμένου να διαφυλάξουν τα συμφέροντα και τη μυστικότητα της δράσης και των μελών της οργάνωσης, δικαιολογεί την εισαγωγή νομοθεσίας που θα περιέχει προστατευτικές ρυθμίσεις για τα πρόσωπα εκείνα που συμβάλλουν αποτελεσματικά στην αποκάλυψη των οργανώσεων και την πρόληψη του εγκλήματος. Εξάλλου, η θέσπιση της εν λόγω διάταξης εξυπηρετεί επιπλέον και την ασφάλεια της δικαιοσύνης και την οικονομία της δίκης, καθώς ενδεχόμενες επεμβάσεις σε ουσιώδεις μάρτυρες, με τη μορφή απειλών, εκβιασμών και παντός είδους εκφοβισμού, θα είχε ως άμεση συνέπεια την αλλαγή των καταθέσεων των μαρτύρων, με επιπρόσθετη βλάβη συνολικά στην αναζήτηση της αλήθειας.

Σύμφωνα με τον Στέργιο Αλεξιάδη⁷⁷, τα πρόσωπα που τυγχάνουν προστασίας σύμφωνα με το αρ. 9 του Ν. 2928/2001, μπορούν να ενταχθούν σε 4 κατηγορίες:

---

⁷⁶ Ο Ν. 1916/1990 καταργήθηκε με την παρ. 1 του αρ. 35 Ν. 2172/1993 χωρίς να αντικατασταθεί με άλλον νόμο, που να ρυθμίζει το ζήτημα της προστασίας των μαρτύρων στην ποινική διαδικασία.

⁷⁷ Αλεξιάδης Στέργιος., Ανακριτική, εκδόσεις Σάκκουλα, 2006, σελ. 391

- Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται οι ουσιώδεις μάρτυρες που απέκτησαν γνώση τυχαία και συμπτωματικά για την εγκληματική πράξη, η οποία βρίσκεται ήδη στο στάδιο της ανάκρισης ή της εκδίκασης στο ακροατήριο.
- Στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται τα πρόσωπα που απέκτησαν γνώση για το συγκεκριμένο έγκλημα έσωθεν, καθώς πρόκειται για πρώην μέλη της εγκληματικής οργάνωσης, τα οποία οικειοθελώς αποχώρησαν από αυτήν, ή συνεργαζόμενα με αυτή πρόσωπα που μπορεί να μην είναι μέλη, ωστόσο συνέδραμαν με κάποιο τρόπο στην τέλεση εγκληματικής πράξης (όπως λόγου χάρη συμβαίνει στα κυκλώματα εμπορίας ναρκωτικών, στα οποία πολλά πρόσωπα χωρίς να είναι μέλη, αναλαμβάνουν λόγω θέσης ή ιδιότητας, τη διαμετακόμιση της ναρκωτικής ουσίας, έναντι αμοιβής). Στην ίδια κατηγορία εντάσσονται επίσης έμπιστα πρόσωπα και άλλα άτομα τα οποία συνεργάζονται με τις διωκτικές αρχές.
- Στην τρίτη κατηγορία ανήκουν τα οικεία πρόσωπα («οικείοι») των προσώπων που ανήκουν στις προηγούμενες δύο κατηγορίες.
- Τέλος, η τέταρτη κατηγορία περιλαμβάνει τα πρόσωπα που αποτέλεσαν κάποια στιγμή «θύματα» της εγκληματικής δραστηριότητας που διώκεται.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στη δεύτερη κατηγορία εντάσσονται επιπλέον και πρόσωπα τα οποία βάσει του αρ. 253^A ΚΠοινΔ ενεργούν «ανακριτική διείσδυση» στις εγκληματικές και τρομοκρατικές οργανώσεις, καθώς επίσης και πρόσωπα που τελούν ή συμπράττουν στη διενέργεια «ειδικών ανακριτικών πράξεων», σύμφωνα πάντα με το ίδιο ως άνω άρθρο, δηλαδή οι δικαστικοί λειτουργοί, οι ανακριτικοί ή οι δικαστικοί υπάλληλοι και οι πραγματογνώμονες.

Τέλος, οι «οικείοι» που αναφέρονται στο αρ. 9 του Ν. 2928/2001, περιλαμβάνουν όχι μόνο τα συγγενικά πρόσωπα, όπως αυτά ορίζονται στον Αστικό Κώδικα, αλλά και ένα κύκλο προσώπων, τα οποία αν και δεν είναι κατ' ανάγκη συγγενείς, ωστόσο, έχουν με τους ουσιώδεις μάρτυρες στενές σχέσεις οικογενειακής υφής⁷⁸.

Τα μέτρα προστασίας των ουσιωδών μαρτύρων χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: Σε αυτά που αφορούν την ποινική διαδικασία και σε αυτά που δεν σχετίζονται με τη διαδικασία. Εκείνα που αφορούν την ποινική διαδικασία, αναφέρονται στην κατάθεση των μαρτύρων με

---

⁷⁸ Ριζαβά Φ., ο.π., σελ. 624

ηλεκτρονικά μέσα, δηλαδή στη μη φυσική τους παρουσία στο ακροατήριο, αλλά και στη μη αναγραφή του ονόματος και των άλλων προσωπικών στοιχείων τους (λ.χ., κατοικία, επάγγελμα, διεύθυνση εργασίας και ηλικία) στην έκθεση εξέτασης μάρτυρα. Τα λοιπά μέτρα προστασίας που δεν αφορούν την ποινική διαδικασία, πλην όμως αναφέρονται στην προστασία των μαρτύρων ως ατόμων, περιλαμβάνουν τη φύλαξή τους με κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό της αστυνομίας, τη μεταβολή των στοιχείων της ταυτότητάς τους ή ακόμα και τη μετεγκατάστασή τους σε άλλες χώρες, δυνατότητα που προβλέφθηκε με προσθήκη στο αρ. 9 με τον Ν. 3875/2010 (ΦΕΚ Α' 158/20.09.2010). Ειδική πρόβλεψη παρέχει ο νόμος για τους δημοσίους υπαλλήλους, στους οποίους δίνεται η δυνατότητα μετάταξης ή μετάθεσης ή απόσπασής τους για αόριστο χρόνο, με δυνατότητα ανάκλησης βεβαίως, κατόπιν υπουργικής απόφασης του αρμόδιου Υπουργού η οποία εκδίδεται εφόσον υπάρχει σχετική εισήγηση του αρμόδιου Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών. Μάλιστα, για τη διασφάλιση της μυστικότητας και τη κατοχύρωση της ασφάλειας του υπαλλήλου, είναι δυνατόν η μετάταξη/ μετάθεση/ απόσπαση να μη γνωστοποιηθεί στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης.

1.3 Η προστασία άλλων προσώπων

Προστασία και σε άλλα πρόσωπα, που δεν είναι ουσιώδεις μάρτυρες, όμως κρίνεται επιβεβλημένη η προστασία τους από τον νομοθέτη, λόγω της θέσης τους, παρέχει το αρ. 10 του Ν. 2928/2001.

Τα πρόσωπα αυτά περιγράφονται στην παρ. 1 του αρ. 10 και είναι ο εισαγγελέας, ο ανακριτής και οι δικαστές της υπόθεσης, όταν πρόκειται για συγκρότηση και συμμετοχή σε εγκληματική ή τρομοκρατική οργάνωση. Από την άλλη πλευρά, η παρ. 2 του ίδιου άρθρου αναφέρεται σε «κρατούμενους που προβαίνουν σε σημαντικές ως προς τη δράση εγκληματικής οργάνωσης αποκαλύψεις».

Για τα πρόσωπα της παρ. 1 προβλέπονται ειδικά μέτρα φύλαξης, τα οποία διατάσσονται με διάταξη του αρμόδιου εισαγγελέα Εφετών. Τα μέτρα φύλαξης του αρ. 10 είναι επί της ουσίας τα ίδια που προβλέπονται και στο αρ. 9. Ειδικά για τους δικαστές ο νομοθέτης εισήγαγε το

μέτρο της μη αναγραφής των ονομάτων των δικαστών σε περίπτωση μειοψηφίας και της διατήρησης των στοιχείων τους μυστικών, κατά την απαγγελία της απόφασης στο ακροατήριο. Για τα πρόσωπα της παρ. 2 του αρ. 10 ο νομοθέτης κάνει ενδεικτική περιγραφή των προτεινόμενων μέτρων, μεταξύ των οποίων είναι η κράτησή τους χωριστά από άλλους κρατούμενους, η μεταφορά τους με χωριστό όχημα, καθώς επίσης και η φύλαξή τους κατά τη διάρκεια των αδειών τους.

Για τις δύο κατηγορίες προσώπων του αρ. 10, ο νομοθέτης δεν κάνει αναφορά στην ανάγκη φύλαξης και των «οικείων» τους, όπως ρητά αναφέρεται στο αρ. 9. Ωστόσο, ενόψει του σκοπού του νομοθέτη, κρίνεται νόμιμη η αναλογική εφαρμογή της προστασίας και των οικείων των προσώπων του αρ. 10, όπως παραπάνω περιγράφηκε για τους «ουσιώδεις μάρτυρες» του αρ.9.

2. Ειδικά δικονομικά ζητήματα που αφορούν εισάγουν εξαίρεση

2.1 Ο αποκλεισμός των ενόρκων

Με τον νέο νόμο επέρχεται αλλαγή στον κανόνα του αρ. 97 του Συντάγματος, βάσει του οποίου η εκδίκαση των κακουργημάτων ανήκει στα Μικτά Ορκωτά Δικαστήρια. Σύμφωνα με το αρ. 4 του Ν. 2928/2001, αφαιρείται από την αρμοδιότητα των ΜΟΔ η εκδίκαση των εγκλημάτων της συμμετοχής σε οργάνωση για την τέλεση κακουργημάτων (αρ. 187 παρ. 1 ΠΚ), καθώς και των συναφών με αυτά πλημμελημάτων και κακουργημάτων, έστω και εάν αυτά τιμωρούνται με βαρύτερη ποινή. Την ίδια τύχη έχουν και άλλα κακουργήματα, όπως χαρακτηριστικά αναφέρει το αρ. 4, και συγκεκριμένα τα κακουργήματα της πειρατείας και τα κακουργήματα κατά της ασφάλειας της σιδηροδρομικής ή υδάτινης συγκοινωνίας ή της αεροπλοΐας που προβλέπονται στον Ποινικό Κώδικα ή σε ειδικούς ποινικούς νόμους.

Σύμφωνα με το νέο νόμο, τα ως άνω εγκλήματα υπάγονται πλέον στην αρμοδιότητα του Τριμελούς Εφετείου, *«χωρίς να αιτιολογείται ειδικά ο λόγος της μεταβολής. Αφήνεται έτσι να νοηθεί ότι οι ένορκοι υπόκεινται ευκολότερα σε πιέσεις και στερούνται των ειδικών γνώσεων που απαιτεί η εκδίκαση πράξεων του οργανωμένου εγκλήματος. Ωστόσο, από κανένα στοιχείο δεν*

προκύπτει ότι πράγματι οι λαϊκοί δικαστές είναι λιγότερο ανεξάρτητοι στην κρίση τους από τους τακτικούς...»⁷⁹.

2.2 Η σύντμηση της ποινικής διαδικασίας

Το άρθρο 7 του Ν. 2928/2001, μετά την τροποποίησή του από την παρ. 5 του αρ. 42 του Ν. 3251/2004, ορίζει έναν διαφορετικό τρόπο περάτωσης της κύριας ανάκρισης για τα κακουργήματα του αρ. 187 ΠΚ. Συγκεκριμένα, με το εν λόγω άρθρο ο νομοθέτης επιλέγει την περάτωση της κύριας ανάκρισης από το συμβούλιο εφετών, στο οποίο και εισάγεται η δικογραφία από τον εισαγγελέα εφετών. Ο εισαγγελέας εφετών, αμέσως μετά την τελευταία ανακριτική πράξη, λαμβάνει τη δικογραφία από τον εισαγγελέα πλημμελειοδικών, και εάν κρίνει ότι αυτή δε χρειάζεται συμπλήρωση, τότε την εισάγει στο Συμβούλιο Εφετών, το οποίο αποφαινεται αμετάκλητα ακόμα και για τα συναφή ζητήματα (Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών → Εισαγγελέας Εφετών → Συμβούλιο Εφετών).

Με τη συγκεκριμένη διάταξη εισάγεται αποκλεισμός του ενδίκου μέσου της αναίρεσης κατά των βουλευμάτων (αφού ο νόμος ορίζει ότι το Συμβούλιο Εφετών αποφαινεται αμετάκλητα), γεγονός που εγείρει ζήτημα συνταγματικότητας, καθώς αφαιρεί ένα δικονομικό δικαίωμα του κατηγορουμένου, ενώ επιπλέον συμπαρασύρει και τα λοιπά – συναφή εγκλήματα, για τα οποία ενδεχομένως «ισχύει άλλος τρόπος περάτωσης της ανάκρισης».

Ωστόσο, η πρόθεση του νομοθέτη ήταν σαφής, όπως φάνηκε κατά τη συζήτηση του νομοσχεδίου στη Βουλή. Συγκεκριμένα, ο Υπουργός Δικαιοσύνης επεσήμανε ότι «σε κανένα κράτος δεν υπάρχουν έξι, επτά ή οκτώ φορές έλεγχοι της περαιωμένης δικογραφίας και ότι το συγκεκριμένο μέτρο είναι τόσο πολύ θετικό, ώστε θα γενικευθεί και στις υπόλοιπες περιπτώσεις πέραν του οργανωμένου εγκλήματος⁸⁰».

2.3 Ειδικές ανακριτικές πράξεις

---

⁷⁹ Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., «Ο νόμος 2928/2001 για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων», Βασικά χαρακτηριστικά και πρώτη ερμηνευτική προσέγγιση, ΠοινΔικ 7/2001, σελ. 694

⁸⁰ Βλ. Πρακτικά Βουλής, 07.06.2001

2.3.1 Η εξέταση DNA του άρθρου 200^A ΚΠοινΔ

Με το άρθρο 5 του Ν. 2928/2001 προστέθηκε μετά το αρ. 200 ΚΠοινΔ, το αρ. 200^A, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ανάλυση D.N.A.». Σύμφωνα με το άρθρο αυτό δίνεται η δυνατότητα ανάλυσης γενετικού υλικού (D.N.A) στις περιπτώσεις που υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι ένα πρόσωπο έχει τελέσει κακούργημα ή πλημμέλημα που τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον τριών μηνών. Στην ανάλυση αυτή προβαίνουν οι διωκτικές αρχές, με σκοπό τη διαπίστωση της ταυτότητας του δράστη του τελεσθέντος εγκλήματος και περιορίζεται αποκλειστικά στα δεδομένα που είναι απολύτως απαραίτητα για αυτή τη διαπίστωση, η οποία διεξάγεται σε κρατικό ή πανεπιστημιακό εργαστήριο.

Στην αρχική του μορφή, το αρ. 200^A ΚΠοινΔ η διάταξη αφορούσε όσους είχαν τελέσει κακούργημα με χρήση βίας ή άλλο κακούργημα στρεφόμενο κατά της γενετήσιας ελευθερίας ή κάποια πράξη συγκρότησης ή συμμετοχής σε οργάνωση, σύμφωνα με το αρ. 187 παρ. 1 ΠΚ. Αργότερα όμως, και συγκεκριμένα το έτος 2009, με τον υπ' αριθμ. Ν. 3783/2009, το άρθρο τροποποιήθηκε, αποσυνδέοντας ουσιαστικά το δεσμό μεταξύ οργανωμένου εγκλήματος και ρυθμίσεων του αρ. 200^A ΚΠοινΔ, αφού πλέον η διάταξη ορίζει, ότι, όταν ένα πρόσωπο έχει τελέσει κακούργημα ή πλημμέλημα που τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον 3 μηνών, οι διωκτικές αρχές λαμβάνουν υποχρεωτικά γενετικό υλικό, ώστε να διαπιστωθεί η ταυτότητα του δράστη.

Ενόψει του γεγονότος ότι η νομοθετική αλλαγή δεν έχει άμεση σχέση με το θέμα της παρούσας εργασίας, η οποία άπτεται ζητημάτων που σχετίζονται άμεσα με την εγκληματική οργάνωση, κρίνεται περιττή η περαιτέρω ανάλυση των θεμάτων, με τα οποία τυχόν συνδέεται το άρθρο 200^A ΚΠοινΔ.

2.3.2 Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων. Το άρθρο 253^A ΚΠοινΔ

Στη συνολική προσπάθεια του νομοθέτη για μία συστηματική αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος αλλά και της τρομοκρατίας, θεσπίστηκε με το αρ. 253^A ΚΠοινΔ μία σειρά ανακριτικών μεθόδων τα οποία θα αναλυθούν αμέσως κατωτέρω, τα οποία κρίνονται ιδιαίτερος επαχθή εν σχέση με τα συνηθισμένα. Αποτελεί δε πρωτοτυπία το γεγονός, ότι για τη

θεσμοθέτηση αυτών των ανακριτικών μεθόδων, ο νέος νόμος παραπέμπει σε διατάξεις ειδικών ποινικών νόμων, ώστε να μη φανεί ότι υιοθετούνται νέες προσβολές των ατομικών ελευθεριών⁸¹.

Οι ανακριτικές πράξεις επί των εγκληματικών οργανώσεων είναι οι εξής:

- Η ανακριτική διείσδυση
- Οι ελεγχόμενες μεταφορές
- Η άρση του απορρήτου
- Η καταγραφή του κατηγορουμένου με τεχνικά μέσα
- Η σύγκριση των δεδομένων

Αρχικά πρέπει να επισημάνουμε, ότι σύμφωνα με τον νόμο οι εν λόγω ανακριτικές μέθοδοι διεξάγονται μόνο εάν προκύπτουν σοβαρές ενδείξεις, ότι έχει τελεσθεί κάποια αξιόποινη πράξη των παρ. 1 και 2 του αρ. 187 ΠΚ (συγκρότηση και συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση και παροχή υλικών μέσων και ουσιωδών πληροφοριών στη δράση της εγκληματικής οργάνωσης) ή του αρ. 187^A ΠΚ (σύσταση και συμμετοχή σε τρομοκρατική οργάνωση) ή εάν η εξάρθρωση της εγκληματικής οργάνωσης ή των τρομοκρατικών πράξεων είναι άλλως αδύνατη ή ιδιαίτερος δυσχερής.

2.3.2.α Η έννοια των «σοβαρών ενδείξεων»

Σοβαρές ενδείξεις είναι ενδείξεις ιδιαίτερης βαρύτητας, με βάρος ισχυρότερο από τις βάσιμες υπόνοιες. Είναι σαφώς πιο σπουδαίες από την απλή υποψία, οι οποίες δεν αρκούν για να κινήσουν τις συγκεκριμένες μεθόδους. Ο Άρειος Πάγος, ο οποίος αποφάνθηκε σε Ολομέλεια κατόπιν παραπομπής από το ΣΤ΄ Ποινικό Τμήμα, με την υπ' αριθμ. 1789/2001 απόφασή του διασαφήνισε την έννοια των σοβαρών ενδείξεων, λέγοντας ότι *«..οι ενδείξεις θεωρούνται σοβαρές όταν πιθανολογούν την ενοχή του κατηγορουμένου ή όταν από το αποδεικτικό υλικό που συγκομίσθηκε προκύπτει με βεβαιότητα ότι το δικαστήριο θα πρέπει να επιληφθεί και να υποβάλλει*

---

⁸¹ Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., «Ο νόμος 2928/2001 για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων», Βασικά χαρακτηριστικά και πρώτη ερμηνευτική προσέγγιση, ΠοινΔικ 7/2001, σελ. 694

στη δοκιμασία της επ' ακροατηρίου διαδικασίας τα πραγματικά περιστατικά στα οποία στηρίζονται οι ενδείξεις . Αντιθέτως οι ενδείξεις δεν θεωρούνται σοβαρές όταν , καθ' εαυτές κρινόμενες, δεν πιθανολογούν σοβαρά την ενοχή του κατηγορουμένου και κλονίζονται από άλλα αποδεικτικά στοιχεία που είναι επαρκή για να οδηγήσουν το δικαστήριο στην απαλλαγή του . Για να κρίνει το Συμβούλιο αν υπάρχουν τέτοιες ενδείξεις ώστε να διατάξει την έναρξη των πράξεων του 253α , θα αξιολογήσει το σύνολο των στοιχείων που έχει στην κατοχή του , αξιολογώντας τόσο τα στοιχεία που ενισχύουν όσο και αυτά που αποδυναμώνουν που ενισχύουν τις εν λόγω ενδείξεις .»

Ο νομοθέτης λοιπόν δεν αρκείται ούτε σε απλές ενδείξεις, ούτε σε βάσιμη καταγγελία, ούτε σε υπόνοιες τελέσεως του αδικήματος, ούτε σε βάσιμες, σοβαρές ή ισχυρές υπόνοιες. Αντιθέτως, απαιτεί ο, τι ακριβώς χρειάζεται και για την επιβολή των πλέον επαχθών μέτρων του δικονομικού καταναγκασμού , δηλαδή της προσωρινής κράτησης και των περιοριστικών όρων. Απαιτείται υψηλότερος βαθμός πιθανότητας της ενοχής από τις επαρκείς ή αποχρώσες ενδείξεις που αξιούνται για την παραπομπή του κατηγορουμένου⁸².

2.3.2.β Οι κατ' ιδίαν ανακριτικές μέθοδοι

Με τον όρο **ανακριτική διείδυση ή αστυνομική παγίδευση** νοείται η χρησιμοποίηση είτε των ίδιων των ανακριτικών υπαλλήλων, είτε άλλων εμπιστων- συνεργαζόμενων προσώπων που συνδράμουν με τις ανακριτικές αρχές με στόχο τη συλλογή αποδείξεων σχετικά με την δράση και τη συγκρότηση του δικτύου της υπό διερεύνηση εγκληματικής οργάνωσης και ειδικότερα με τα στελέχη (ανώτερα και κατώτερα) που τη συναπαρτίζουν⁸³. Το βασικό της πλεονέκτημα έγκειται στο ότι διασπά τη στεγανότητα των επιλήψιμων συναλλαγών και των κλειστών εγκληματικών οργανώσεων με την υιοθέτηση ανάλογων συνωμοτικών κανόνων δράσης. Το όριο πέραν του οποίου η ανακριτική διείδυση παύει να είναι μέθοδος εντοπισμού και διαλεύκανσης εγκλήματος και συνιστά παράνομη πράξη, είναι η δράση του ίδιου του ανακριτικού υπαλλήλου, ο οποίος δε θα πρέπει να αποκτά ίδια δράση, αντιθέτως θα πρέπει να έχει» παθητική στάση απέναντι στο έγκλημα το οποίο ερευνά.

⁸² Θωμάς Σάμιος , «Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων», ΠοινΧρον 1037/2001

⁸³ Παπαδαμάκης Αδάμ, Ανακριτική διείδυση: όρια και υπερβάσεις, ΠοινΔικ Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2010,

Στην Ελλάδα η ανακριτική διείδυση προβλέπεται μόνο από τις διατάξεις του άρθρου 28 του Ν. 3459/2006 περί ναρκωτικών, του Ν. 2713/1999 για την υπηρεσία εσωτερικών υποθέσεων της αστυνομίας, του άρθρου 52 του Ν. 2935/2001 του λιμενικού σώματος, του άρθρου 68 του Ν. 3028/2002 για την προστασία των αρχαιοτήτων και της εν γένει πολιτιστικής κληρονομιάς και τέλος, του άρθρου 253^A ΚΠοινΔ για πράξεις τρομοκρατικών και εγκληματικών οργανώσεων .

Για να ενεργοποιηθεί το μέτρο απαιτείται η ύπαρξη σοβαρών ενδείξεων ενοχής, ότι έχει τελεσθεί έγκλημα αναφερόμενο στις εγκληματικές και τρομοκρατικές οργανώσεις, η εξάρθρωση των οποίων είναι ιδιαιτέρως δυσχερής ή διαφορετικά αδύνατη.

Στόχος, όπως προαναφέρθηκε, είναι η αποκάλυψη της ενοχής συγκεκριμένου προσώπου για κάποιο από τα εγκλήματα των παρ. 1 και 2 άρθρου 187, και 187^A ΠΚ . Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να επισημάνουμε, ότι η συγκεκριμένη ανακριτική μέθοδος έχει ευρύτερο περιεχόμενο από το αρ. 46 ΠΚ περί προβοκάτορα ηθικού αυτουργού (agent provocateur), καθώς έχει σαφώς βαθύτερο στόχο. Δηλαδή, δεν αρκεί απλώς να καταληφθεί ο δράστης την ώρα που διαπράττει κάποια αξιόποινη πράξη, διότι σκοπείται έτι περαιτέρω η αποκάλυψη της εγκληματικής οργάνωσης και εκάστου μέλους, καθώς και η εξιχνίαση του τρόπου δράσης και των μέσων τα οποία μετέρχεται.

Ως **άρση απορρήτου επικοινωνιών** ορίζεται η πρόσβαση, η ακρόαση, η καταγραφή, η αποθήκευση ή άλλου είδους παρακολούθηση ή επιτήρηση του περιεχομένου επικοινωνίας ή των δεδομένων κίνησης. Ως δεδομένα κίνησης ορίζονται τα δεδομένα που υποβάλλονται σε επεξεργασία για τους σκοπούς της διαβίβασης μιας επικοινωνίας σε δίκτυο ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή της χρέωσης της. Στα δεδομένα κίνησης μπορεί να περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων ο αριθμός, η διεύθυνση, η ταυτότητα της σύνδεσης ή του τερματικού εξοπλισμού του συνδρομητή ή και χρήστη, οι κωδικοί πρόσβασης, τα δεδομένα θέσης κατά την τηλεπικοινωνία, η ημερομηνία και ώρα έναρξης και λήξης και η διάρκεια της επικοινωνίας, ο όγκος των διαβιβασθέντων δεδομένων, πληροφορίες σχετικά με το πρωτόκολλο, τη μορφοποίηση, τη δρομολόγηση της επικοινωνίας καθώς και το δίκτυο από το οποίο προέρχεται ή στο οποίο καταλήγει η επικοινωνία.

Σύμφωνα με τον καθηγητή Κώστα Χρυσόγονο⁸⁴, οι ενδιαφερόμενοι πρέπει να θέλησαν να διατηρήσουν την μυστικότητα στην επικοινωνία τους και να έλαβαν μέτρα διαφύλαξης αυτής, καθώς διαφορετικά δεν υφίσταται παραβίαση.

Το δικαίωμα στην επικοινωνία προστατεύεται αυτοτελώς και σε συνταγματικό επίπεδο. Το αρ. 19 παρ. 1 εδ. Α' του Συντάγματος καθιερώνει την προστασία της επικοινωνίας σε οικειότητα. Έτσι λοιπόν, σύμφωνα με το αρ. 19 Συντ., απαγορεύεται κάθε μορφή παρακολούθησης, ελέγχου, αποτύπωσης της ανταπόκρισης ή της επικοινωνίας. Άμεση συνέπεια αυτού είναι η απαγόρευση χρησιμοποίησης ως αποδεικτικών μέσων κάθε στοιχείου που αποκτήθηκε με αυτά τα μέσα.

Ωστόσο, το εδ. Β' της παρ. 1 του αρ. 19 του Συντάγματος θέτει το απόρρητο «υπό την ειδική επιφύλαξη του νόμου». Από τις δύο περιπτώσεις άρσης του απορρήτου, η εθνική ασφάλεια φαίνεται να καταλαμβάνει τους εξωτερικούς κινδύνους της χώρας, ενώ η έννοια των ιδιαιτέρως σοβαρών εγκλημάτων, συνυφάνεται με τη το αρ. 253^A ΚΠοινΔ. Η έννοια των ιδιαιτέρως σοβαρών εγκλημάτων φαίνεται πάντως να είναι στενότερη του κακουργήματος, αν συγκρίνουμε το εδ. Α' της παρ. 1 του αρ. 19 Συντ., με το αρ. 4 του Ν. 2225/1993, το οποίο προβλέπει την άρση του απορρήτου για συγκεκριμένα μόνο εγκλήματα, στα οποία δε συμπεριλαμβάνεται το αρ. 187 ΠΚ⁸⁵. Για το λόγο αυτό, εισήχθη με ειδικότερη ρύθμιση το αρ. 6 του Ν. 2928/2001, το οποίο προσέθεσε το αρ. 253^A ΚΠοινΔ, το οποίο επιτρέπει ρητά την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών για το σκοπό της αποκάλυψης της δράσης εγκληματικών οργανώσεων.

Στην περίπτωση της **παρακολούθησης των υπόπτων με ειδικά τεχνικά μέσα** περιλαμβάνεται η καταγραφή των κινήσεων και των συνομιλιών των υπό παρακολούθηση προσώπων από τους ειδικούς ανακριτικούς υπαλλήλου⁸⁶. Ειδικότερη περίπτωση παρακολούθησης αποτελούν **οι ελεγχόμενες μεταφορές**, «οι οποίες αφορούν σε παρακολούθηση

---

⁸⁴ Χρυσόγονος Κώστας, «Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα», Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σελ. 256

⁸⁵ Ibid, σελ. 261

⁸⁶ Ριζαβά Φ., ο.π., σελ. 641

των υπόπτων σε όλο το μήκος της διαδρομής από τον αποστολέα μέχρι και τον παραλήπτη ενός παράνομου εμπορεύματος ή ενός νόμιμου προϊόντος που διακινείται με παράνομο τρόπο⁸⁷».

Η συσχέτιση ή ο συνδυασμός δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα αποτελεί μία νέα μέθοδο διασταύρωσης στοιχείων, η οποία στηρίζεται στις νέες τεχνολογίες και περιλαμβάνει τις υπηρεσίες του δημοσίου τομέα και τη μηχανοργάνωση του τραπεζικού συστήματος. Αυτή η νέα ανακριτική μέθοδος έχει ως στόχο τη δημιουργία ενός ηλεκτρονικού προφίλ κάθε υπόπτου, περιλαμβάνοντας προσωπικά του στοιχεία τα οποία είναι καταγεγραμμένα στα ηλεκτρονικά αρχεία διάφορων υπηρεσιών και γίνεται προσπάθεια να συγκεντρωθούν αυτά στα ειδικά αρχεία των αστυνομικών και δικαστικών αρχών.

Τη διεξαγωγή των ως άνω ανακριτικών μεθόδων, αποφασίζει το δικαστικό συμβούλιο. Σύμφωνα με την παρ. 3 του αρ. 253^A, «για τη διενέργεια των αναφερομένων στην παρ. 1 ανακριτικών πράξεων ... αποφαινεται με ειδικά αιτιολογημένο βούλευμά του το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μετά από πρόταση του εισαγγελέα. Σε εξαιρετικά επείγουσες περιπτώσεις την έρευνα μπορεί να διατάξει ο εισαγγελέας ή ο ανακριτής.»

Σε τυπικό δηλαδή επίπεδο απαιτείται βούλευμα του Συμβουλίου Πλημμελειοδικών, μετά από πρόταση του εισαγγελέα, το οποίο (ενν. βούλευμα) αποφαινεται για το αν είναι αναγκαία η διενέργεια κάποιας από τις αναφερόμενες ανακριτικές πράξεις, στο πλαίσιο του ευρύτερου στόχου της εξάρθρωσης της εγκληματικής ή της τρομοκρατικής οργάνωσης, και το οποίο οφείλει να είναι ειδικά και εμπειρισταωμένα αιτιολογημένο⁸⁸. Διαφορετικά, εάν το βούλευμα στερείται νόμιμης αιτιολογίας, τότε δεν είναι εκτελεστό. Αν παρά ταύτα εκτελεσθεί, τότε η ανακριτική πράξη που διενεργήθηκε συνιστά παράνομη έρευνα και τα αποτελέσματά της δεν μπορούν να στηρίξουν νόμιμα αποδεικτικά μέσα, ούτε να εκτεθούν ενώπιον του Συμβουλίου ή του ακροατηρίου.

Επίσης, είναι σημαντικό να σημειωθεί, ότι το Συμβούλιο αποφαινεται και για το χρονικό διάστημα το οποίο κρίνεται απολύτως αναγκαίο για να λάβουν χώρα οι ανακριτικές πράξεις, προκειμένου να έχει νόημα και να επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος με τις μεθόδους στόχος. Κάθε στοιχείο που συλλέγεται μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για το σκοπό που όρισε το συμβούλιο,

---

⁸⁷ Ibid, σελ. 641

⁸⁸ Ibid, σελ. 665

διαφορετικά, και μόνο κατ' εξαίρεση, επιτρέπεται τα στοιχεία ή οι γνώσεις να χρησιμοποιηθούν για τη βεβαίωση εγκλήματος, τη σύλληψη δραστών και την εξάρθρωση άλλης εγκληματικής οργάνωσης, εφόσον όμως και το συμβούλιο αποφανθεί ειδικών επ' αυτού του ζητήματος.

Τέλος, για να είναι η αιτιολογία του βουλεύματος «ειδική και εμπειριστατωμένη», πρέπει το βούλευμα να εκθέτει: α) την αξιόποινη πράξη για την διάγνωση της οποίας διατάσσεται να πραγματοποιηθεί, β) τις σοβαρές ενδείξεις ότι έχει πράγματι τελεσθεί η εν λόγω πράξη, γ) το σκοπό που ελπίζεται να επιτευχθεί και τους συγκεκριμένους λόγους για τους οποίους διατάσσεται η ανακριτική πράξη, δ) την αδυναμία ή την ιδιαίτερη δυσχέρεια εξάρθρωσης της εγκληματικής ή τρομοκρατικής οργάνωσης με άλλο ηπιότερο μέσο, γεγονός το οποίο καθιστά την πραγματοποίηση της ανακριτικής πράξης απολύτως αναγκαίας, ε) το χρονικό διάστημα εντός του οποίου αυστηρά θα πρέπει να πραγματοποιηθεί η ανακριτική πράξη και στ) τα πρόσωπα εναντίον των οποίων υπάρχουν υπόνοιες τέλεσης της υπό διερεύνηση πράξης. Στην περίπτωση των «τυχαίων ευρημάτων», δηλαδή στην περίπτωση που η έρευνα οδήγησε στη σύλληψη δραστών και την εξάρθρωση άλλης εγκληματικής οργάνωσης, από αυτή για την οποία δόθηκε η άδεια, τότε το Δικαστικό Συμβούλιο οφείλει να αποφανθεί ειδικά (παρ. 4 αρ. 253^A ΚΠοινΔ). Για να είναι νόμιμη και έγκυρη κάθε πράξη, πρέπει να συντάσσεται για αυτήν ειδικά έκθεση σύμφωνα με το εδ. Α' του αρ. 258 ΚΠοινΔ.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Ο Ν. 2928/2001, έτσι όπως τον εξετάσαμε στην παρούσα εργασία αλλά και όπως αποδείχθηκε από τις ζυμώσεις που έλαβαν χώρα κατά τη συζήτησή του στη Βουλή, φαίνεται πως είναι «ένα νομοθέτημα, που, προκειμένου να συγκρατήσει την καταπολέμηση του μορφώματος “οργανωμένο έγκλημα” και της τρομοκρατίας αυτοπεριορίζεται σε συμβιβασμούς ή αντίστροφα, δημιουργεί δυνατότητες καταχρήσεων και του οποίου η εφαρμογή προϋποθέτει επαγρύπνηση για τη διαφύλαξη των βασικών αρχών του κράτους δικαίου»⁸⁹. Η σημασία και η ανάγκη για καταστολή, αν όχι καταπολέμηση, της οργανωμένης εγκληματικότητας τονίστηκε σε πολλά διεθνή συνέδρια, σε διεθνείς και περιφερειακές προτάσεις και σχέδια δράσης καθώς και σε διεθνείς

⁸⁹ Μυλωνόπουλος Χρίστος, «Ο Ν. 2928/2001 για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων», ΠοινΛογ, τεύχος 3/2001, σελ. 793.

συμβάσεις και νομοθετικές πρωτοβουλίες, με κυριότερη την υπογραφή της Σύμβασης κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος των Ηνωμένων Εθνών («Σύμβαση του Παλέρμο»)⁹⁰. Η εγκληματική οργάνωση, όπως επίσης εξηγήθηκε διεξοδικά, δε διαθέτει ένα ενιαίο «ορισμό», λόγω της ιδιαίτερης μορφής που λαμβάνει στην πράξη. Για το λόγο αυτό, τελικά επικράτησε η επιλογή της διαπίστωσης κάποιων χαρακτηριστικών γνωρισμάτων, μεταξύ των οποίων η ύπαρξη δομημένης οργάνωσης τριών ή περισσότερων προσώπων τα οποία με απώτερο σκοπό την επιδίωξη οικονομικού οφέλους διαπράττουν ένα ή περισσότερα σοβαρά εγκλήματα ή αδικήματα.

Όπως αναλύθηκε στο 3^ο κεφάλαιο του παρόντος πονήματος, οι ανακριτικές μέθοδοι τις οποίες θέλησε ο νομοθέτης να εισαγάγει, προκειμένου να αποβεί αποτελεσματική η σύλληψη των μελών της οργάνωσης και η εξάρθρωση της δράσης της δομημένης αυτής ομάδας, βρίσκονται σε οριακό σημείο προσβολής θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων, ιδίως λόγω της επιλογής του νομοθέτη για τη θεσμοθέτηση αυτών με παραπομπή σε διατάξεις ειδικών ποινικών νόμων, ώστε να μη φανεί, ότι υιοθετούνται νέες προσβολές των ατομικών ελευθεριών⁹¹.

Κλείνοντας, σε επίπεδο «καταπολέμησης» του οργανωμένου εγκλήματος, εφόσον δεχθούμε ότι είναι δυνατόν ένα τόσο σύνθετο ζήτημα κοινωνικό-οικονομικής υφής να λυθεί οριστικά και διαπαντός, απαιτείται αφενός ενίσχυση της δράσης των δικωκτικών αρχών και η υποστήριξή τους με υλικοτεχνικά μέσα, ώστε να συμβαδίζουν ανά πάσα στιγμή με τις τεχνολογικές δομές των εγκληματικών οργανώσεων, οι οποίες τις περισσότερες φορές «κουβαλάνε» τεχνογνωσία από το εξωτερικό, με το οποίο άλλωστε διατηρούν ισχυρούς δεσμούς, και αφετέρου είναι απαραίτητη η σύσφιγξη της συνεργασίας των ελληνικών αρχών με τις ευρωπαϊκές (στο πλαίσιο της Eurojust και Europol) και με τις διεθνείς. Η έως τώρα εμπειρία δείχνει, όμως, ότι δυστυχώς το ζήτημα της εξολοκλήρου καταπολέμησης της οργανωμένης εγκληματικότητας είναι μία ουτοπία, λόγω της ραγδαίας εξέλιξης των μέσων με τα οποία δρουν οι εγκληματικές οργανώσεις αλλά και εξαιτίας του αστάθμητου παράγοντα της παράνομης

---

⁹⁰ Ibid

⁹¹ Συμεωνίδου – Καστανίδου Ελ., «Ο νόμος 2928/2001 για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων», Βασικά χαρακτηριστικά και πρώτη ερμηνευτική προσέγγιση, ΠοινΔικ 7/2001, σελ. 694

μετανάστευσης και της αθρόας συσσώρευσης στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας πληθυσμού από Τρίτες χώρες, ο οποίος αναγκαστικά στερείται των μέσων που θα τον βοηθήσουν να ενταχθεί στην κοινωνία νόμιμα και αποτελεσματικά, και ως εκ τούτου είναι, θα λέγαμε, εκ προοιμίου «καταδικασμένος» στην επιλογή της εγκληματικότητας και του υπόκοσμου, παρακινούμενος από ταπεινά αίτια και το αίσθημα αυτοσυντήρησης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Στέργιος Αλεξιάδης, Ανακριτική, Σάκκουλας, [2006]

Νικόλαος Ανδρουλάκης, Ποινικό Δίκαιο - Γενικό Μέρος, Θεωρία για το έγκλημα, εκδ. Σάκκουλας, [2000]

Αντώνιος Βαθρακοκοίλης, Οργανωμένο έγκλημα και τρόποι αντιμετώπισής, Σάκκουλας Αντ. [2001]

Αλέξανδρος Δημάκης, Σύγχρονα ζητήματα εταιρικής ευθύνης (12ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελλήνων Εμπορικόλογων), [2002]

Νέστωρ Κουράκης, Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου, Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου ελληνικής εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Δίκαιο και Οικονομία, [2000]

Αλέξανδρος Κωσταράς, Έννοιες και θεσμοί του Ποινικού δικαίου, Σάκκουλας, [2001]

Αλέξανδρος Κωσταράς, Ποινικό Δίκαιο, Επιτομή ειδικού μέρους (αρ. 134-410 ΠΚ), Νομική Βιβλιοθήκη, [2014]

Νικόλαος Λίβος, Οργανωμένο έγκλημα και ειδικές ανακριτικές πράξεις, Δίκαιο & Οικονομία - Π. Ν. Σάκκουλας, [2007]

Λάμπρος Μαργαρίτης, Νικόλαος Παρασκευόπουλος, Ποινολογία, Σάκκουλας, [2005]

Αγάπιος Παπανεοφύτου Ποινική ευθύνη νομικών προσώπων ή των υπόλογων για την δράση τους φυσικών προσώπων; - Ποινικό Δίκαιο – Ελευθερία – Κράτος Δικαίου, Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Γεώργιο Αλέξανδρο Μαγκάκη, Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, [1999]

Αγάπιος Παπανεοφύτου, Ποινική ευθύνη νομικών προσώπων: Μια κατασκευή ποινικής ασυλίας του επιχειρηματία – δράστη;, εκδ. Νομική Βιβλιοθήκη, [2012]

Πρακτικά Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Το οργανωμένο έγκλημα από τη σκοπιά του ποινικού δικαίου, Δίκαιο και Οικονομία, [2000]

Φωτεινή Ριζαβά, Οργανωμένο Έγκλημα, Θεωρητική προσέγγιση, κατ' άρθρον ερμηνεία και νομολογιακή αντιμετώπιση, Νομική Βιβλιοθήκη, [2012]

Ελισσάβετ Συμεωνίδου – Καστανίδου, «Η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές πράξεις», Τιμητικός Τόμος για τον καθηγητή Γεώργιο Αλέξανδρο Μαγκάκη, Ποινικό Δίκαιο – Ελευθερία – Κράτος Δικαίου, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή, [1999]

Αριστοτέλης Χαραλαμπίκης, Ποινικός Κώδικας, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Τόμος Πρώτος (αρ. 1-206), Νομική Βιβλιοθήκη, [2011]

Κώστας Χρυσόγονος, Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα», Νομική Βιβλιοθήκη, [2006]

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Νικόλαος Ανδρουλάκης, «Η ποινική δογματική και η απήχισή της στην πράξη 50 χρόνια μετά (ένα παράδειγμα)», ΠοινΧρ 2002/289

Λάμπρος Καράμπελας, «Η Νομοθετική και Νομολογιακή Αντιμετώπιση του Οργανωμένου Εγκλήματος», ΑρχΝομ 178/1999

Χρίστος Μυλωνόπουλος, «Ο Ν. 2928/2001 για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων», ΠοινΛογ, τεύχος 3/2001, σελ. 793

Αδάμ Παπαδαμάκης, «Ανακριτική διείσδυση: όρια και υπερβάσεις», ΠοινΔικ Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2010

Θωμάς Σάμιος, «Ανακριτικές πράξεις επί εγκληματικών οργανώσεων», ΠοινΧρον 1037/2001

Διονύσιος Σπινέλλης, «Ποινικές (;) κυρώσεις σε νομικά πρόσωπα και διαδικασία επιβολής τους», ΠοινΧρον. ΝΓ/2003

Ελισάβετ Συμεωνίδου – Καστανίδου, «Ο Ν. 2928/2001 Για την προστασία του πολίτη από αξιόποινες πράξεις εγκληματικών οργανώσεων. Βασικά χαρακτηριστικά και πρώτη ερμηνευτική προσέγγιση», ΠοινΔικ 7/2001